

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA SANAT DALI



YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KASTAMONU YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDE
KORUNAN TEZHİPLİ EL YAZMALARINDAKİ TİĞ
MOTİFLERİ VE SANATSAL ÜRETİMLER**

ÖZKAN YAYCIOĞLU

Danışman : Doç. Dr. Muhammet BİLGİN

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Hüseyin ELİTOK

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Metin ÇOŞKUN

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Özkan YAYCIOĞLU

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KASTAMONU YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDE KORUNAN TEZHİPLİ EL YAZMALARINDAKİ TİĞ MOTİFLERİ VE SANATSAL ÜRETİMLER

ÖZKAN YAYCIOĞLU

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAT VE TASARIM ANA SANAT DALI

DANIŞMAN:DOÇ. DR. MUHAMMET BİLGİN

Kültür tarihimiz boyunca farklı alanlarda üretilen yazma eserler, aynı zamanda hat, cilt ve tezhip sanatlarını içermeleri bakımından da sanat tarihi açısından önemli birer kültürel miras niteliği taşımaktadır. Dönemlerinin estetik ve üslup anlayışını yansıtan bu eserlerin korunarak günümüze ulaşmasında ve tanıtılmasında kütüphaneler önemli bir sorumluluk üstlenmiştir. Bu kütüphanelerden biri de Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesidir. Kütüphane arşivinde halihazırda 4349 el yazması eser bulunmaktadır. Bu el yazması eserler arasından seksen sekiz tanesi çalışmanın konusu dahilinde seçilmiştir. “Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi’nde Korunan Tezhipli El Yazmalarındaki Tığ Motifleri” başlıklı tez çalışması yedi bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmı olan birinci bölümde kuramsal çerçeve, konunun amacı, önemi ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. İkinci bölümde Türk tezhip sanatının tanımı, tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ve kullanım alanlarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise tığ motifinin tezhip sanatı içerisindeki yeri ve tarihsel evrimi ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Dördüncü bölümde Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi hakkında kısa bir bilgi sunduktan sonra, tez kapsamında incelenen seksen sekiz yazma eserin tezhip ve tığ motifleri açısından; sayfa tasarımı, kompozisyon düzeni, renk kullanımı, motif çeşitliliği ve uygulanan teknikler yönünden değerlendirilmesi yapılmış, bu unsurlar detaylı analizlerle desteklenmiştir. Beşinci bölümde ise, incelenen yazma eserlerin hangi yöntemlerle ele alındığı; analiz sürecinde izlenen adımlar ve çalışma esnasında karşılaşılan zorluklara ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Altıncı bölümde, tez kapsamında değerlendirilen on adet sanatsal çalışmaya ve bu eserlerde uygulanan yapım tekniklerine yer verilmiştir. Tezin son bölümünde ise ulaşılan sonuçlar, ilgili öneriler ve çalışmada yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER:Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, Tezhip Sanatı, Tığ Motifi

Haziran 2025, 225 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

TİĞ MOTİFS IN THE ILLUMINATED MANUSCRIPTS PRESERVED AT THE KASTAMONU MANUSCRIPT LIBRARY

ÖZKAN YAYCIOĞLU

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
ART AND DESIGN MAIN ART DEPARTMENT
SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. MUHAMMET BİLGEN**

Throughout our cultural history, manuscript works produced in various fields also carry significant cultural heritage value from an art historical perspective due to their inclusion of the arts of calligraphy (hat), bookbinding (cilt), and illumination (tezhip). Libraries have undertaken an important responsibility in preserving these works, which reflect the aesthetic and stylistic understanding of their periods, and bringing them to the present day and promoting them. One of these libraries is the Kastamonu Manuscript Library. The library's archive currently contains four thousand three hundred forty-nine (4349) manuscript works. Eighty-eight of these manuscripts were selected within the scope of the study. The thesis titled Tığ Motifs in the Illuminated Manuscripts Preserved at the Kastamonu Manuscript Library consists of seven chapters. The first chapter, the introduction, presents the theoretical framework, the aim of the subject, its importance, and its limitations. The second chapter provides information on the definition of Turkish illumination art, its development throughout the historical process, and its areas of use. The third chapter deals in detail with the place of the tığ motif within illumination art and its historical evolution. In the fourth chapter, after presenting brief information about the Kastamonu Manuscript Library, the eighty-eight manuscripts examined within the scope of the thesis were evaluated in terms of their illumination and tığ motifs; specifically regarding page design, composition layout, color usage, motif diversity, and applied techniques. These elements were supported by detailed analyses. The fifth chapter includes evaluations on the methods used to examine the manuscripts, the steps followed during the analysis process, and the difficulties encountered during the work. The sixth chapter presents ten artistic works evaluated within the scope of the thesis and the production techniques applied in these works. The final chapter of the thesis presents the findings, relevant recommendations, and the references used in the study.

KEYWORDS: Kastamonu Manuscript Library, Art of Illumination, Tığ Motif

June 2025, 225 Page

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince bilgi, tecrübe, destek ve yönlendirmelerini esirgemeyen kıymetli hocam Doç. Dr. Muhammet BİLGİN'e en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Tez konum kapsamında incelediğim el yazması eserler üzerinde çalışmamda desteklerini esirgemeyen Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürlüğü ve kütüphane çalışanlarına da teşekkür ederim. Hayatım boyunca maddi-manevi desteklerini her daim yanımda hissettiğim, sevgili aileme annem, babam ve kardeşime sonsuz şükranlarımı sunarım. Bu süreçte desteğini esirgemeyen tüm dostlarıma da ayrıca teşekkür ederim.

Özkan YAYCIOĞLU

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ.....	x
RESİMLER DİZİNİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Kuramsal Çerçeve	2
1.2 Konunun Amacı	3
1.3 Konunun Önemi	3
1.4 Sınırlılıklar.....	4
2. YÖNTEM.....	5
3. TÜRK TEZHİP SANATI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	6
3.1 Türk Tezhip Sanatı	6
3.2 Türk Tezhip Sanatının Tarihsel Gelişimi	7
3.2.1 Erken Dönem Türk Tezhip Sanatı	9
3.2.2 Klasik Dönem Türk Tezhip Sanatı	20
3.2.3 Batılama Dönemi Türk Tezhip Sanatı.....	35
3.2.4 Cumhuriyet Dönemi Türk Tezhip Sanatı.....	47
3.3 Türk Tezhip Sanatının Uygulama Alanları	51
3.3.1 Kur'an-ı Kerim'ler ve Diğer Yazma Kitaplar.....	52
3.3.1.1 Zahriye sayfası	52
3.3.1.2 Serlevha sayfası.....	55
3.3.1.3 Sûrebaşı (unvan, başlık, cüzbaşı, fasılbaşı).....	56
3.3.1.4 Hatime (ketebe) tezhibi	58
3.3.1.5 Güller ve duraklar (noktalar).....	59
3.3.1.6 Yazı levhaları ve hilyeler	61
3.3.1.7 Minyatürler.....	64
3.3.1.8 Fermanlar ve tuğralar	66
4. TEZHİP SANATINDA TIĞ MOTİFİ.....	68
4.1 Tığ Motifinin Tarihsel Gelişimi	69
4.2 Tığ Motifinin Yapım Teknikleri.....	70
4.3 Tığ Motifinin Kullanım Alanları ve Tezhipteki Rolü	70
4.4 Tıglarda Kullanılan Motif Çeşitleri	72
5. KASTAMONU YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİNDE KORUNAN TEZHİPLİ EL YAZMALARINDAKİ TIĞ MOTİFLERİ	74
5.1 117 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi	74
5.2 169 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi	76
5.3 207 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi	79
5.4 330 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi	80
5.5 578 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi	82

5.6	776	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	83
5.7	814	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	85
5.8	895	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	87
5.9	900	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	89
5.10	903	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	90
5.11	929	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	92
5.12	1130	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	93
5.13	1133	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	95
5.14	1154	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	96
5.15	1186	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	98
5.16	1254	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	99
5.17	1255	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	101
5.18	1289	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	102
5.19	1314	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	104
5.20	1324	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	105
5.21	1328	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	107
5.22	1387	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	108
5.23	1389	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	110
5.24	1404	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	111
5.25	1544	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	113
5.26	1550	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	114
5.27	1558	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	116
5.28	1564	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	117
5.29	1569	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	119
5.30	1570	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	120
5.31	1579	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	122
5.32	1581	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	123
5.33	1589	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	125
5.34	1647	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	126
5.35	1954	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	128
5.36	2015	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	129
5.37	2036	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	131
5.38	2058	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	132
5.39	2141	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	134
5.40	2148	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	135
5.41	2153	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	137
5.42	2156	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	138
5.43	2187	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	140
5.44	2454	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	141
5.45	2538	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	143
5.46	2703	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	144
5.47	2745	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	146
5.48	2788	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	147
5.49	2816	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	149
5.50	2817	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	150
5.51	2836	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	152
5.52	2851	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	153
5.53	2859	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	155
5.54	2873	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	156

5.55	2881	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	158
5.56	2882	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	159
5.57	2894	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	161
5.58	2946	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	162
5.59	3003	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	164
5.60	3004	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	165
5.61	3007	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	168
5.62	3012	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	170
5.63	3013	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	171
5.64	3040	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	173
5.65	3097	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	174
5.66	3179	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	175
5.67	3187	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	177
5.68	3247	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	178
5.69	3249	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	180
5.70	3265	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	181
5.71	3351	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	183
5.72	3382	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	184
5.73	3435	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	186
5.74	3448	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	187
5.75	3595	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	189
5.76	3597	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	190
5.77	3638	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	192
5.78	3661	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	193
5.79	3704	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	195
5.80	3728	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	196
5.81	3756	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	198
5.82	3882	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	199
5.83	3964	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	201
5.84	3989	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	202
5.85	3990	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	204
5.86	4045	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	205
5.87	4063	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	207
5.88	4096	Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi	208
6. SANATSAL ÜRETİMLER			210
7. SONUÇ VE ÖNERİLER			216
KAYNAKLAR			218
EKLER.....			222
EK A Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesindeki Tezhipli Eserlerdeki			
		Tığların Motif ve Bezeme Özellikleri	223

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 4.1 Tığ motifi örnekleri.....	68
Şekil 4.2 Zahriye sayfası tasarım örneği.....	70
Şekil 5.1 117 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	75
Şekil 5.2 169 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	76
Şekil 5.3 169 Envanter numaralı eserin 2 “b” varağı tezhip çizimi.....	78
Şekil 5.4 207 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	79
Şekil 5.5 330 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	81
Şekil 5.6 578 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	82
Şekil 5.7 776 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	84
Şekil 5.8 814 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	86
Şekil 5.9 895 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	88
Şekil 5.10 900 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	89
Şekil 5.11 903 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	91
Şekil 5.12 929 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	92
Şekil 5.13 1130 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	94
Şekil 5.14 1133 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	95
Şekil 5.15 1154 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	97
Şekil 5.16 1186 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	98
Şekil 5.17 1254 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	100
Şekil 5.18 1255 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi.....	101
Şekil 5.19 1289 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	103
Şekil 5.20 1314 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	104
Şekil 5.21 1324 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	106
Şekil 5.22 1328 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	107
Şekil 5.23 1387 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	109
Şekil 5.24 1389 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	110
Şekil 5.25 1404 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	112
Şekil 5.26 1544 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi.....	113
Şekil 5.27 1550 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	115
Şekil 5.28 1558 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	116
Şekil 5.29 1564 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	118
Şekil 5.30 1569 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	119
Şekil 5.31 1570 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	121
Şekil 5.32 1579 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	122
Şekil 5.33 1581 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	124
Şekil 5.34 1589 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	125
Şekil 5.35 1647 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	127
Şekil 5.36 1954 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	128
Şekil 5.37 2015 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	130
Şekil 5.38 2036 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	131
Şekil 5.39 2058 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	133
Şekil 5.40 2141 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	134
Şekil 5.41 2148 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	136
Şekil 5.42 2153 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi.....	137

Şekil 5.43	2156	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	139
Şekil 5.44	2187	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	140
Şekil 5.45	2454	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	142
Şekil 5.46	2538	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	143
Şekil 5.47	2703	Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi	145
Şekil 5.48	2745	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	146
Şekil 5.49	2788	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	148
Şekil 5.50	2816	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	149
Şekil 5.51	2817	Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi	151
Şekil 5.52	2836	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	152
Şekil 5.53	2851	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	154
Şekil 5.54	2859	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	155
Şekil 5.55	2873	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	157
Şekil 5.56	2881	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	158
Şekil 5.57	2882	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	160
Şekil 5.58	2894	Envanter numaralı eserin 2 “a” varağı tezhip çizimi	161
Şekil 5.59	2946	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	163
Şekil 5.60	3003	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	164
Şekil 5.61	3004	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	166
Şekil 5.62	3004	Envanter numaralı eserin 2 “b” varağı tezhip çizimi	167
Şekil 5.63	3007	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	169
Şekil 5.64	3012	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	170
Şekil 5.65	3013	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	172
Şekil 5.66	3040	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	173
Şekil 5.67	3097	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	175
Şekil 5.68	3179	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	176
Şekil 5.69	3187	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	177
Şekil 5.70	3247	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	179
Şekil 5.71	3249	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	180
Şekil 5.72	3265	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	182
Şekil 5.73	3351	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	183
Şekil 5.74	3382	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	185
Şekil 5.75	3435	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	186
Şekil 5.76	3448	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	188
Şekil 5.77	3595	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	189
Şekil 5.78	3597	Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi	191
Şekil 5.79	3638	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	192
Şekil 5.80	3661	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	194
Şekil 5.81	3704	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	195
Şekil 5.82	3728	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	197
Şekil 5.83	3756	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	198
Şekil 5.84	3882	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	200
Şekil 5.85	3964	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	201
Şekil 5.86	3989	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	203
Şekil 5.87	3990	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	204
Şekil 5.88	4045	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	206
Şekil 5.89	4063	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	207
Şekil 5.90	4096	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi	209

RESİMLER DİZİNİ

Sayfa

Resim 3.1 Koço’da bulunan VIII. yüzyıla ait el yazması, Uygur dönemi	8
Resim 3.2 Tefsirü’l- Kebir Selçuklu üslubunda tezhip.....	9
Resim 3.3 XI. yüzyıl Selçuklu Dönemi Zahriye tezhibi	10
Resim 3.4 XIII. yüzyıl Kur’an-ı Kerim zahriye sayfası.....	11
Resim 3.5 Kitâbü’ş- şifâ 1272-1275 tarihli başlık tezhibi	12
Resim 3.6 El-Letaifü’l- Alaaie XIV. yüzyıl zahriye tezhibi	12
Resim 3.7 Dua-yı Yevmü’l-Ehad.....	13
Resim 3.8 Enîsü’l Külub XIII. yüzyıl Selçuklu dönemi	14
Resim 3.9 Kur’an-ı Kerim XIII. yüzyıl ilk yarısı serlevha tezhibi	15
Resim 3.10 Kur’an-ı Kerim XIV. yüzyıl Memlûklü Dönemi.....	16
Resim 3.11 Makasîd el-Elhan, XV. yüzyıl, Osmanlı Dönemi zahriye tezhibi	17
Resim 3.12 Fatih Dönemi, Zahriye tezhibi	18
Resim 3.13 Fatih dönemi tezhibi	19
Resim 3.14 Fatih Dönemi tezhibi	20
Resim 3.15 Hattat Şeyh Hamdullah yazdığı Kur’an-ı Kerim, nakkaşı Hasan b. Abdullah ait zahriye sayfası	21
Resim 3.16 II. Bayezid dönemi zahriye sayfası.....	22
Resim 3.17 Şeyh Hamdullah’ın yazdığı ve Hasan b. Abdullah’ın bezediği Mushaf’ın zahriye tezhibi.....	23
Resim 3.18 Albüm Şah Kulu’na mal edilen ejder resmi.....	24
Resim 3.19 XVI. yüzyıl Osmanlı Dönemi, Şah Kulu Peri resmi.....	25
Resim 3.20 Şah Kulu’na atfedilen yaprak-hatâyî resmi.....	26
Resim 3.21 Divan-ı Muhibbi baş sayfası, Kara Memi.....	27
Resim 3.22 Divan-ı Muhibbi imza sayfası, Kara Memi	28
Resim 3.23 Kara Memi’nin bezediği 1566 tarihli Muhibbi Divanı’ndan sayfa	29
Resim 3.24 Divan-ı Muhibbi halkar bezemesi.....	30
Resim 3.25 XVI. yüzyıl III. Murad Divanı	31
Resim 3.26 Divan-ı Muhibbi sayfa süslemesi.....	32
Resim 3.27 XVI. yüzyıl Süleymanname.....	33
Resim 3.28 Hattat’ı Ahmed Karahisarî, Halkâr sayfası	34
Resim 3.29 Kanunî Tuğrası.....	34
Resim 3.30 Hafız Osman tarafından yazılan sülûs-nesih Hilve-i Şerif	36
Resim 3.31 XVII. yüzyıl Osmanlı Dönemi, Kur’an-ı Kerim.....	37
Resim 3.32 XVIII. yüzyıl Gül motifi	38
Resim 3.33 Divan-ı Buhran 1790 tarihli	39
Resim 3.34 XVIII. yüzyıl Osmanlı Dönemi	39
Resim 3.35 Yedikuleli Seyyid Abdullah Mushaf’ının serlevhası	40
Resim 3.36 Çiçek Buketi, Kur’an ve Risaleler	41
Resim 3.37 Rokoko üslubunda tezhiplenmiş Kur’an-ı Kerim serlevhası	41
Resim 3.38 Mecmû’a-i Gazeliyyât Ali Üsküdarî.....	42
Resim 3.39 XVIII. yüzyıl Ali Üsküdarî yazı altlığı bezemesi	43
Resim 3.40 Mecmua-i Gazeliyyât, Ali Üsküdarî	44
Resim 3.41 Ali Üsküdarî’nin ruganî çekmece tezyinatı	45
Resim 3.42 Ali Üsküdarî ruganî yazı altlığı arka yüzü bezemesi	45

Resim 3.43 Ahmed Ataullah tarafından tezhiplenmiş 1827 tarihli levha	46
Resim 3.44 Hat: Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer, Tezhip Kerim Silivrili.....	48
Resim 3.45 Kâmil Akdik tarafından yazılıp, Bahaeddin Tokathioğlu tarafından tezhiplenmiş, Hilye.....	49
Resim 3.46 Muhsin Demironat tarafından tezhiple nen Sülüs-nesih kıt'a.....	49
Resim 3.47 Süheyl Ünver tarafından yapılmış vazoda çiçekler	50
Resim 3.48 Tezhibi Rikkat Kunt'a ait Hutut-u Mütenevvia, XX. yüzyıl	51
Resim 3.49 Zahriye tezhibi	53
Resim 3.50 Zahriye sayfası tezhibi	54
Resim 3.51 Fatih Dönemi mekik formlu zahriye sayfası.....	54
Resim 3.52 Yedikuleli Seyyid Abdullah Mushaf'ının serlevhası.....	55
Resim 3.53 Serlevha sayfası	56
Resim 3.54 Sure başı tezhibi.....	57
Resim 3.55 Ünvan sayfası örneği.....	57
Resim 3.56 Hatime sayfası tezhibi.....	58
Resim 3.57 Hatime sayfası örneği	59
Resim 3.58 Gül motifi örneği.....	60
Resim 3.59 KHK 2817 Envanter numaralı eserin gül motifi örneği.....	60
Resim 3.60 Mücevher durak	61
Resim 3.61 Şeşhanepenç durak.....	61
Resim 3.62 Osman Yümni Efendi'ye ait Sülüs levha.....	62
Resim 3.63 Hafız Osman, Hilye-i Şerife	63
Resim 3.64 Hattı Neyzen Emin Efendiye ait, İsmail H. Altunbezer'in tezhibini yaptığı Hilye-i Şerife.....	64
Resim 3.65 XVI. yüzyıl Şahname-i Firdevsî, tezhipli minyatür örneği.....	65
Resim 3.66 XVII. yüzyıl Babür Dönemi, tezhipli minyatür örneği.....	66
Resim 3.67 Sultan II. Mahmud tuğralı ferman	67
Resim 3.68 Sultan I. Mahmud Dönemine ait, tuğra bezemesi.....	67
Resim 4.1 Surebaşı tezhibi.....	71
Resim 4.2 Cilt örneği	72
Resim 4.3 Tığ tasarımı örneği.....	72
Resim 4.4 Penç motifli tığ örneği	73
Resim 4.5 Bulut motifli tığ örneği	73
Resim 5.1 117 Envanter Numaralı Eserin 1 "b" varağı Tezhibi	74
Resim 5.2 169 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi.....	76
Resim 5.3 169 Envanter numaralı eserin 2 "b" varağı tezhibi	77
Resim 5.4 207 Envanter numaralı eserin 1 "a" varağı tezhibi	79
Resim 5.5 330 Envanter numaralı eserin 1 "a" varağı tezhibi	80
Resim 5.6 578 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağındaki tezhibi	82
Resim 5.7 776 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi	83
Resim 5.8 814 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi	85
Resim 5.9 895 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi.....	87
Resim 5.10 900 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi	89
Resim 5.11 903 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi	90
Resim 5.12 929 Envanter numaralı eserin 2 "a" varağı tezhibi	92
Resim 5.13 1130 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi	93
Resim 5.14 1133 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi	95
Resim 5.15 1154 Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi	96
Resim 5.16 1186. Envanter numaralı eserin 1 "b" varağı tezhibi	98

Resim 5.17 1254	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	99
Resim 5.18 1255	Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi.....	101
Resim 5.19 1289	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	102
Resim 5.20 1314	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	104
Resim 5.21 1324	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	105
Resim 5.22 1328	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	107
Resim 5.23 1387	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	108
Resim 5.24 1389	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	110
Resim 5.25 1404	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	111
Resim 5.26 1544	Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi.....	113
Resim 5.27 1550	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	114
Resim 5.28 1558	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	116
Resim 5.29 1564	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	117
Resim 5.30 1569	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	119
Resim 5.31 1570	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	120
Resim 5.32 1579	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	122
Resim 5.33 1581	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	123
Resim 5.34 1589	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	125
Resim 5.35 1647	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	126
Resim 5.36 1954	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	128
Resim 5.37 2015	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	129
Resim 5.38 2036	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	131
Resim 5.39 2058	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	132
Resim 5.40 2141	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	134
Resim 5.41 2148	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	135
Resim 5.42 2153	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	137
Resim 5.43 2156	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	138
Resim 5.44 2187	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	140
Resim 5.45 2454	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	141
Resim 5.46 2538	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	143
Resim 5.47 2703	Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi.....	144
Resim 5.48 2745	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	146
Resim 5.49 2788	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	147
Resim 5.50 2816	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	149
Resim 5.51 2817	Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi.....	150
Resim 5.52 2836	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	152
Resim 5.53 2851	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	153
Resim 5.54 2859	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	155
Resim 5.55 2873	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	156
Resim 5.56 2881	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	158
Resim 5.57 2882	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	159
Resim 5.58 2894	Envanter numaralı eserin 2 “a” varağı tezhibi.....	161
Resim 5.59 2946	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	162
Resim 5.60 3003	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	164
Resim 5.61 3004	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	165
Resim 5.62 3004	Envanter numaralı eserin 2 “b” varağı tezhibi.....	167
Resim 5.63 3007	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	168
Resim 5.64 3012	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	170
Resim 5.65 3013	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi.....	171

Resim 5.66 3040	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	173
Resim 5.67 3097	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	174
Resim 5.68 3179	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	175
Resim 5.69 3187	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	177
Resim 5.70 3247	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	178
Resim 5.71 3249	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	180
Resim 5.72 3265	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	181
Resim 5.73 3351	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	183
Resim 5.74 3382	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	184
Resim 5.75 3435	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	186
Resim 5.76 3448	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	187
Resim 5.77 3595	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	189
Resim 5.78 3597	Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi	190
Resim 5.79 3638	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	192
Resim 5.80 3661	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	193
Resim 5.81 3704	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	195
Resim 5.82 3728	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	196
Resim 5.83 3756	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	198
Resim 5.84 3882	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	199
Resim 5.85 3964	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	201
Resim 5.86 3989	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	202
Resim 5.87 3990	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	204
Resim 5.88 4045	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	205
Resim 5.89 4063	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	207
Resim 5.90 4096	Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi	208
Resim 6.1	Sûrebaşı tezhibi	210
Resim 6.2	Serbest çalışmalar-1	211
Resim 6.3	Serbest çalışmalar-2	211
Resim 6.4	Saz Yolu	212
Resim 6.5	Serbest çalışmalar-3	213
Resim 6.6	Serbest çalışmalar-4	214
Resim 6.7	Serbest çalışmalar-5	215

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

cm.	: Santimetre
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
mm.	: Milimetre
Prof.	: Profesör
s.	: Sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

1. GİRİŞ

Sanat, tarihe yön veren uygarlıkların, toplumsal refah düzeyinin ve zengin bir kültürün gereği olmakla birlikte, ait olduğu toplumun zihinsel ve estetik dünyasını somutlaştıran önemli bir unsurdur. Bu bağlamda, herhangi bir devletin gelişim sürecini ve insanlık tarihine sunduğu katkıları anlamada en dikkat çekici unsurlardan biri, üretilen sanat eserleri ve bu eserlerin yansıttığı sanat anlayışıdır (Küpeli, 2009).

İslam sanatları içinde önemli bir yere sahip olan tezhip sanatı, yazma eserlerin süsleme ve bezeme uygulamalarında zarafet, teknik ustalık ve estetik anlayışla öne çıkmaktadır. Bu sanat dalı sadece görsel zenginlik sunmakla kalmayıp aynı zamanda dönemin kültürel, sanatsal ve sosyal yapısına dair ipuçları da barındırmaktadır. Tezhip kompozisyonlarının ayrılmaz bir parçası olan tığ motifleri, sayfa düzenini tamamlayan, bölümlendirme sağlayan ve görsel akışa ritim kazandıran öğelerdir. Ancak bu motifler üzerine yapılan çalışmalar, sınırlı sayıda olup çoğunlukla yüzeysel incelemelerle sınırlı kalmıştır.

Bu çalışma, sanat tarihi açısından önemli bir yere sahip Kastamonu yazma eserler Kütüphanesi'nde korunan inceleme kapsamında toplam 136 eserde tığ motifine rastlanmıştır. Bu eserlerden 88'i biçimsel ve üslupsal farklılıklar göstermesi nedeniyle tez kapsamında detaylı olarak incelenmiştir. Diğer eserlerdeki tığ motifleri ise benzerlik taşıdığı ve birbirinin tekrarı niteliğinde olduğu için incelemeye tabi tutulmamıştır. Bu kütüphanede toplamda 9925 matbu eser, 4349 yazma eser ve kitap dışı materyal olarak (levha, ferman vb.) 103 adet eser bulunmaktadır. Bu eserlerin büyük bir kısmında istinsah tarihleri belirtilmemiş, tez kapsamında tezhipli tığ motifli eserlerde birçok benzer desenin tekrar ettiği görülmüştür. Bu nedenle, eser seçiminde motiflerin biçimsel açıdan farklılık göstermesi, çalışmanın temel belirleyici unsuru olmuştur. Eserlerin tezhipli sayfalarında özellikle altın ve boya kullanımıyla oluşan tahribatlara rağmen, tığların biçimsel çeşitliliği, üslupları ve yerleşim özellikleri analiz edilmiştir. Tığ motifleri hem sanat tarihi disiplini açısından belgelemeye değer bir konu olmakla hem de restorasyon ve koruma çalışmaları için önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

1.1 Kuramsal Çerçeve

Tez kapsamında Kastamonu yazma eserler Kütüphanesi'nde korunan araştırmanın eserlerden seksen sekiz eserin tezhiplerine ilişkin üslup, kompozisyon ve desen analizlerinin gerçekleştirilmesi, tezin kuramsal çerçevesini genel hatlarıyla oluşturmaktadır. Bu alanda yapılan kapsamlı literatür taraması sonucunda ulaşılan kaynaklar değerlendirilmiş; elde edilen yayınların bir kısmına çalışmada yer verilmiştir.

Akar ve Keskiner (1978). “Türk Süsleme Tasarımlarında Desen ve Motif. İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları” isimli eserde Türk süsleme tarihi ve süsleme sanatına ilişkin desen ve motif örneklerini içeren bir albüm hazırlanmış; bu albümde konuyla ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Ersoy, (1988). “Türk Tezhip Sanatı. İstanbul: Akbank AK Yayınları” adlı eserde Türk tezhip sanatının başlangıcından günümüze kadar uzanan dönemlerine ilişkin üslup ve gelişim özelliklerine dair bilgilere yer verilmiştir.

Akbaş vd. (1991). “Tezhip Sanatında Tığ. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı” isimli eserde Türk tezhip sanatında tığ motifinin işlevsel önemini metin ve görseller eşliğinde kapsamlı biçimde ele alınmıştır.

Taşkale, (1994). “Türk Tezhip Sanatının Kullanım Alanları. Sanatta Yeterlilik Tezi: Mimar Sinan Üniversitesi” bu çalışmada Tezhip sanatının kullanım alanlarına yönelik kapsamlı araştırmalar dahilinde detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Birol, (2017). “Klasik Devir Türk Tezyinî Sanatlarında Desen. Kubbealtı Yayınları: İstanbul” Kitabında, Türk tezyini sanatlarının tanımı, tasarım ve eser kavramları ile birlikte desen çizim teknikleri ve motiflerin çizimine ilişkin detaylı bilgiler yer almaktadır.

Temiz, (2019). “Tezhip Sanatında Görülen Üslupların Tarihsel Süre İçerisindeki Tasnifi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul” çalışmada Uygurlardan

başlayarak yirminci yüzyıla kadar uzanan dönemlere ait üslup ve gelişim özelliklerine dair ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Özcan, (2009). “Hat ve Tezhip Sanatı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara” isimli kitapta konular kronolojik bir düzen içerisinde ele alınmış; farklı yazarlar tarafından ele alınan bölümler, dönemsel ve üslupsal açıdan ayrıntılı bilgiler sunmuştur.

1.2 Konunun Amacı

Bu tez çalışmasına konu olan Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesinde 9925 matbu eser, 4349 yazma eser ve kitap dışı materyal olarak (levha, ferman vb.) 103 adet eserden tezhipli eserler belirlenmiş; bu eserler hem dijital görselleri üzerinden hem de fiziksel olarak incelenmiştir. “Tığ motifi” konu başlığı çerçevesinde benzer örnekler arasından biçim ve kompozisyon açısından farklılık gösterenler seçilerek bu tez çalışmasına dahil edilmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı, Kastamonu yazma eserler Kütüphanesi’nde korunan 88 el yazması eserin tığ motiflerini detaylı biçimde inceleyerek, söz konusu motiflerin biçimsel, üslupsal ve işlevsel özelliklerini ortaya koymaktır. Çalışma, tezhip sanatında sıklıkla kullanılan ancak sistematik olarak yeterince incelenmemiş bir unsur olan tığ motifleri örnek üzerinden analiz edilerek, bu süsleme ögesinin sanat tarihindeki ve tezhip sanatındaki yeri ve gelişim sürecine dair bilgi sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca, tığların sayfa üzerindeki konumlandırılması, renk ve motif tercihleri gibi tasarım öğeleri üzerinden dönemin bezeme anlayışına dair çıkarımlar yapılması amaçlanmaktadır.

1.3 Konunun Önemi

Bu çalışma, Kastamonu yazma eserler Kütüphanesi’nde korunan araştırmanın kapsamında söz konusu koleksiyondan belirlenen 88 el yazması eser oluşturmaktadır. Eserde bir birçok sayfada tezhip alanında ve özellikle tığ motiflerinde altın ve boya tahribatları gözlemlenmiş; bu durum ayrıntılı olarak incelenmiştir. Söz konusu;

Tezhip sanatı, İslam sanatları içerisinde estetik ve teknik açıdan en gelişmiş süsleme dallarından biri olarak, özellikle yazma eserlerdeki bezeme uygulamalarıyla kültürel belleğin taşıyıcısı konumundadır. Bu bezeme anlayışının önemli bir parçası olan tığ motifleri, yalnızca görsel zenginlik katmakla kalmaz aynı zamanda sayfa düzeni, bölümlendirme ve görsel ritim oluşturma gibi işlevsel katkılar da sağlar. Ancak mevcut literatürde tığ motiflerine özgü analizler sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda, yazma eserlerde yer alan tığların biçimsel çeşitliliğini, üslup özelliklerini ve kullanım biçimlerini belgelemeye yönelik bu çalışma, sanat tarihi, geleneksel süsleme sanatları ve yazma eser restorasyonu gibi alanlara önemli katkılar sunmaktadır.

1.4 Sınırlılıklar

Bu tez çalışmasına konu olan Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesinde 9925 matbu eser, 4349 yazma eser ve kitap dışı materyal olarak (levha, ferman vb.) 103 adet eser bulunmaktadır. İnceleme kapsamında, el yazması eserler arasında tığ motifli tezhip sayfalarına sahip yüz otuz altı eser içerisinde seksen sekiz adet eserle sınırlandırılmıştır. Bu sınırlama yapılırken, daha önce analiz edilmemiş ve desen açısından farklılık gösteren sayfalar özellikle tercih edilmiştir.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, Kastamonu yazma eserler Kütüphanesi'nde korunan el yazması eserlerin tezhip süslemelerindeki bezeme anlayışını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın kapsamını söz konusu koleksiyondan belirlenen 88 yazma eser oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemine dayanan çalışmada, öncelikle alana dair kaynak taraması yapılmış, ardından seçilen eserlerin süsleme detayları görsel ve teknik açıdan analiz edilmiştir. Tezhipli alan unsurlarına dair yapılan incelemeler, çizim ve betimleme destekli olarak değerlendirilmiş; süslemelerde kullanılan renk, motif, kompozisyon ve uygulama teknikleri sistematik bir biçimde çözümlenmiştir.

Bu çalışma kapsamında belirlenen el yazması eserler, Kastamonu yazma eserler Kütüphanesi'nden alınan envanter bilgileri doğrultusunda incelenmiştir. Eserlerin tezhip süslemeleri detaylı olarak değerlendirilmiş, bu incelemeler sonucunda araştırma verileri elde edilmiştir. Görsellerden net olarak seçilemeyen bölümler, gerekli önlemler alınarak yerinde incelenmiş ve yakın plan fotoğraflar çekilmiştir. Seçilen eserlerin teknik çizimleri hazırlanmış, süsleme unsurları bu çizimler üzerinden analiz edilmiştir. Ayrıca konuyla ilgili kaynak taraması yapılarak yazılı literatürdeki bilgilerden faydalanılmıştır.

Teze konu edilen serilerin tamamı Kur'an-ı Kerimlerden oluşmamakta; büyük ölçüde dini, edebi ve bilim içerikli eserlerden meydana gelmektedir. Bu eserlerde, yaygın olarak fasılbaşı tezhip uygulamaları yer almaktadır. Eserlerin tezhip unsurları desen analiz çizimleri aracılığıyla detaylandırılmış; motifler yapısal özelliklerine göre farklı renklerde uygulanmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan renk anahtarı sayesinde, pafta ve cetveller siyah, tığ ve rumi motifleri kırmızı ve mavi tonlarında çizilmiştir. Bu renk kodlama yöntemi, süsleme unsurlarının daha açık biçimde ayrışmasını kolaylaştırarak, desenlerin daha net bir biçimde analiz edilmesini sağlamıştır. Tığ motifli tezhip sayfalarının desen analizi çizimleri, ½ oranında 2 aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada tezhipli alanın cetvelleri siyah renkle çizilmiş; 2. aşamada ise tığ motifleri ve pafta formları kompozisyona eklenerek çizim tamamlanmıştır. Renkli çizimlerle motiflerin belirgin ayrışması sağlandığı için ilave aşamalara ihtiyaç duyulmamıştır.

3. TÜRK TEZHİP SANATI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

3.1 Türk Tezhip Sanatı

Tezhip, Arapça “zehep” (altın) sözcüğünden türetilmiştir. Altınlamak, altınla süslemek anlamına gelmektedir. Bu sanatı icra eden kişiye “müzehhib” tezhip uygulanmış eserlere ise “müzehhep” adı verilir. Tezhip sanatı, tarihsel gelişimi boyunca en yoğun biçimde el yazması Kur’an-ı Kerim’lerin başlangıç ve son sayfalarında, sure başlarında, güzel yazı levhalarında, hilye-i şeriflerde, hükümdara ait tuğra ve fermanlarda uygulanmıştır. Ezme altın ve çeşitli boyalarla icra edilen bu sanat dalı, İslam sanatları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Yalnızca altın kullanılarak yapılan tezhip uygulamaları ise “halkâr” olarak adlandırılmaktadır (Can vd., 2015). Başlangıçta sadece deri üzerine yapılan işlemlerle sınırlı olan bu sanat, zamanla özgün tekniklerle gelişmiş ve kâğıt üretiminin işlev kazanmasıyla birlikte kâğıt kullanımı ön plana çıkmıştır. Bezenen kâğıdın tutuculuğu için aşırı ahar kullanılmamalı ve boyanın gereğinden çok emici olmaması tercih edilmelidir. Bu durumu en aza indirmek için kâğıdın yüzeyine, “âher” adı verilen işlem uygulanır; yumurta akı, şap ve nişasta suyu karıştırılarak hazırlanan bu karışım, kâğıda fırça yardımı ile sürülür. Daha sonra kurutulan kâğıtlar ‘mühre’ yardımı ile pürüzsüz ve canlı bir görünüm elde etmek için cilalanır. Birçok aşamadan geçerek elde edilen âherlenmiş kâğıtlar, artık muntazam çizgi ve desenlerle bezenebilmektedir. Bu sayede bezeme işlemi kolayca uygulanmakta ve kâğıt üzerinde son rötuşlar yapılabilmektedir. Eskiden kök ve topraktan elde edilen çeşitli renkteki boyalar, öğütülüp toz haline getirildikten sonra zambak arabesque ile ezilerek kullanılmaktaydı. Günümüzde ise, önceki dönemin şartlarında kullanılan boyaların yerini, guaj boyalar, sulu boyalar almıştır (Ersoy, 1988). Türk tezhip sanatının en değerli materyali olan altın, kendine has bir işlemle ezilerek, hafif kıvamlı jelatinli su ile karıştırılarak kullanıma hazır hale getirilir. İnce kıllı fırçalarla yüzeye sürülen altın, başlangıçta soluk bir görünüme sahipken, parlak ve dayanıklı taşlardan elde edilen “mühreler” ile cilalanarak daha canlı, göz alıcı bir görünüm kazanır (Birol, 2009). Tasarımlarda oldukça önem arz eden renk kullanımı, soğuk-sıcak, açık-koyu gibi karşıt renk ve tonlardan oluşur. Renkler belirlenen alana, birbirine çok yakın tonlarda tabaka ve katman halinde sürülmektedir. Tezhip sanatının

en önemli etkenlerinden olan uyum ve ahenk, tasarımlarda bütünlük ilişkisini sağlar (Özcan, 2009). Tezhip, doğru ifadesiyle; altın ve çeşitli boyaların kullanıldığı, belli aşamalardan gerçekleştirilen bezeme sanatına verilen isimdir. Kur'an-ı Kerim sayfa bezemelerinde olduğu kadar murakkalar, tuğralar, gibi güzel yazı örneklerinde de kullanılan, ezme altın bezemelerini de içinde bulunduran bir dekorasyon sanatıdır (Akar ve Keskiner, 1978). Özbek ve Bilgen'e göre ise;

...Kağıt yada kağıt nevi malzemelerin üzerine hat sanatı ile birlikte ya da tek başına uygulanan, doğa ve doğa üstü motif, desen ve şekiller kullanarak tasarlanan, mutlak güzellik arayışının temelleri üzerine şekillendirilen, işçiliğin ön planda olduğu çalışmalar diyebiliriz. Önceki yüzyıllarda Hat sanatı ile birlikte gelişen tezhip, başta Kur'an-ı Kerim nüshaları olmak üzere daha çok el yazması kitap bezemelerinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak günümüzde daha çok hat, ebru ve minyatür, levhalarında uygulama alanı bulmuş bir yüzey süsleme sanatı olarak yorumlanması daha uygun bir tanımlama olacaktır (Özbek ve Bilgen, 2023, s. 779).

3.2 Türk Tezhip Sanatının Tarihsel Gelişimi

Türk Sanatının kaynakları, Orta ve İç Asya'da başlangıcından beri süre gelen sanat öğelerinin, çeşitli isimlerle hatırlanan ve kültürlerle dayanan (Çoruhlu, 1993), çok eski, köklü ve görkemli bir geçmişe sahiptir (Ersoy, 1988) Türk toplulukları 3000 yılı yakın bir zamandır hakimiyetini korumaktadır. Hun İmparatorluğundan, Osmanlı İmparatorluğuna varıncaya dek yirmiye yakın devlet ve imparatorluk hanedan isimleri altında toplanmışlardır. Türklerin Hun İmparatorluğundan beri Orta Asya'da çeşitli bölgelere göç etme durumları kültür ve sanat alanına etkisini sürekli olarak yansıtmaktadır. İran topraklarından geçerek Mezopotamya, Anadolu, Afrika ve Avrupa bölgesinin orta kısımlarına kadar uzanmış bir harita çizen ecdadımız, bulunduğu ve konakladığı bölgeye göre kendine has olan sanat anlayışı içerisinde pek çok görkemli sanat eserleri üretmiştir. Türkler süsleme sahalarında uyguladıkları hemen hemen ilk örnekleri olarak bilinen, geometrik çizgiler ve birçok sembolik biçimlerden oluşan çeşitli motifler tasarlamışlardır. İlk Türk topluluklarının konar göçer hayatlarında, kil çamurundan yapılan çömlek ve benzeri eşyalar üzerine süslenen motifler, eski dönemin boyaları ile renklendirilmiş; çadır, günlük nevi eşyaların üzerleri, geometrik şekillerle işlenmiş kilim ve örtüler üzerine, özenle süsleyerek bezeme sanatını devam ettirmişlerdir. Türk süsleme sanatı, İslamiyet'in kabulünden sonra yeni etkilerle evrimleşmiş ve bu doğrultuda gelişimini sürdürmüştür (Kılıçkan, 1983). İslam öncesi yazı ve minyatür bezeme örnekleri ilk defa Uygur

Türkleri zamanında görülmektedir. Orta Asya’da Kara-Hoça Turfan kazılarında bulunan vakıf yapan, Maniheist Uygur rahiplerine ait minyatürlerde, yer alan stilize bitkisel motifler, daha sonraki dönemlerde gelişen “hatâyi” motiflerinin öncüsü niteliğindedir (Resim 2.1),(Taşkale, 1994). Genel anlamda bilindiği üzere güzel yazı sanatının giysisi olarak kabul edilen tezhip sanatı, VIII. yüzyılda Uygurluların Mânî dinini kabul etmeleriyle birlikte sanat alanında büyük bir gelişim ve etkileşime yol açmıştır (Taşkale, 1990).



Resim 3.1 Koço’da bulunan VIII. yüzyıla ait el yazması, Uygur dönemi (Temiz, 2019)

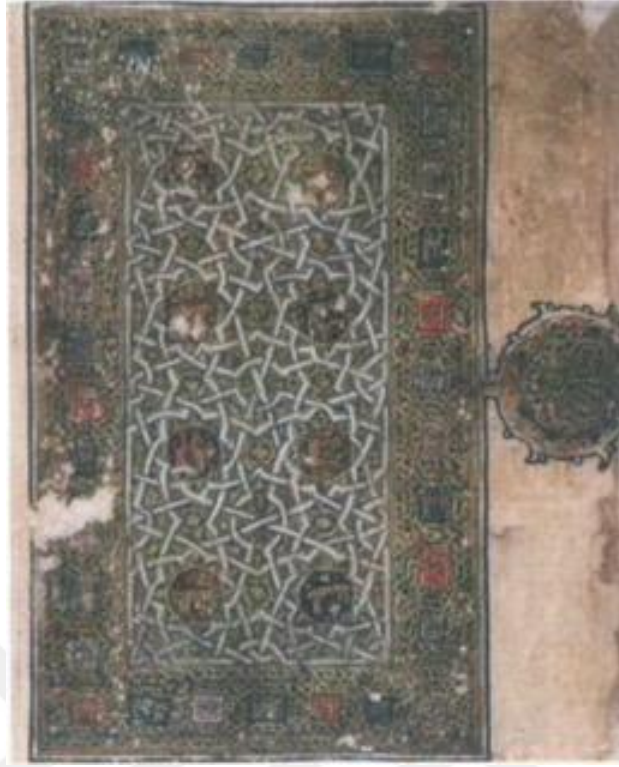
Geç Emevî ve erken Abbâsî dönemlerine, yani VIII-X. yüzyıllara tarihlenen Kur’an-ı Kerim nüshalarından anlaşıldığı üzere, tezhiplerle sayfa bezeme geleneği ilk olarak el yazması Kur’an sayfalarında ortaya çıkmıştır (Tanındı, 2009). Bilinen en eski tarihli Kur’an-ı Kerim örneklerinden karşımıza çıkan tezhipli eserler, çoğunlukla bir surenin bittiğini gösteren, diğer sayfanın başladığını göstermek amacıyla çekilmiş şerit formlarıdır. VIII. yüzyıl ilk yarısına tarihlendiği görülen Kur’an-ı Kerim nüshalarında, sure isimlerinin çevresi paralel dört köşeli alanlar ile çerçeve oluşturularak bezenmektedir. Kimi sure başlıklarının altın kullanarak geliştirilen yazım üslubu ve zemini dolduran stilize bitkisel motifler, sayfaları bezeme sanatının ilk örnekleri ve bu sanatın başlangıcı olarak değerlendirilmektedir (Temiz, 2019). Türk tezyini sanatında günümüze ulaşan en erken örnekler, XII. ve XIII. yüzyıllarında tarihlenen Selçuklu dönemine ait tezhipli eserlerde görülmektedir (Taşkale, 2010).

3.2.1 Erken Dönem Türk Tezhip Sanatı

Göçebe bir millet olan Selçuklular İslamiyet'in kabulünden önce Oğuz kökenli Şamanizm inancına bağlı bir toplum iken, konar düzene geçerek İslamiyet'i benimsemişlerdir. Selçuk Bey'in oğulları, Tuğrul Bey ve Çağrı Bey devirlerinde kurulan Selçuklu Devleti, fetihler ile topraklarını genişletirken, sağladığı siyasi otoriteler sayesinde sanatsal ve kültürel etkileşimini her daim ileriye taşıyarak egemenliğini korumuştur (Çokay, 1997). XI. yüzyılda Büyük Selçuklu devletinin egemenliğinde olan İran ve Irak bölgeleri Kur'an-ı Kerim yazmalarında etkisini göstermiş, bu etkileşim deri kullanımının yanında, kâğıt üzerindeki gelişimini de yansıtmıştır. Kur'an-ı Kerimler' de tercih edilen deri kullanımını, yerini kâğıt kullanımına bırakmış ancak tamamen terk edilmemiştir. Kur'an-ı Kerim el yazmalarının üzerine bezeme sanatı devam etmiştir (Baysal, 2010). Bu dönemde Nesih yazı çeşidinin popülerleşmesi, Kufi yazı çeşidinin kullanımı azaltmış fakat kullanılmaya devam edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'lerin bu dönemde paralel formlar yerine dikey görünümlü, dikdörtgen biçimli sayfa düzeninin üretilmesi tercih edilmiştir (Resim 2.2; 2.3), (Temiz, 2019).



Resim 3.2 Tefsirü'l- Kebir Selçuklu üslubunda tezhip (Temiz, 2019)



Resim 3.3 XI. yüzyıl Selçuklu Dönemi Zahriye tezhibi (Temiz, 2019)

Evvela tezhipli alanlar sure başlarında yer alırken, Selçuklu döneminde yazının etrafı tezhipli alanlar ile çerçevelenmiş, çoğunlukla ayetler rozetler ile gösterilmiştir. Ayet ve surelerin içerikleri, isimleri, nerede yapıldığı, yine sayfa sayıları dörtgen tezhipli çerçeve içerisine alınarak işlenmiştir. Kompozisyonlarda ağırlıklı olarak geometrik çokgen yıldız ve geçmeler, etkisini gösterirken, hâkim renk altın ve tonları olmuştur (Temiz, 2019). Selçuklu dönemi bezeme kompozisyonlarında, iç içe geçmiş geometrik biçimlerin hakim olduğu, iç yüzeyleri benek, yaprak ve yıldız motifleriyle süslenmiş sayfalar, karmaşık geometrik ulama şeritleriyle çevrelenmiştir. Genellikle altın zemin üzerine uygulanan bu bezemelerde, belirgin siyah tahrirlerin yanı sıra, kırmızı ve mavi tonlarında renklendirmelere de yer verilmiştir. Tezhip süslemelerinde özellikle sekiz ve dört köşeli yıldızlar, altıgenler, düğümlü geçmeler gibi geometrik formlar tercih edilmiştir (Taşkale, 1994). XI. yüzyıl Türk devletleri, İslamiyet'in de etkisiyle birlikte bezemelerde insan, hayvan vb. figür tasvirlerinden uzaklaşmış, yerini geometrik kompozisyonlara ve bitkisel tasvirlerle bırakmıştır (Resim 2.4), (Temiz, 2019).



Resim 3.4 XIII. yüzyıl Kur'an-ı Kerim zahriye sayfası (Baysal, 2010)

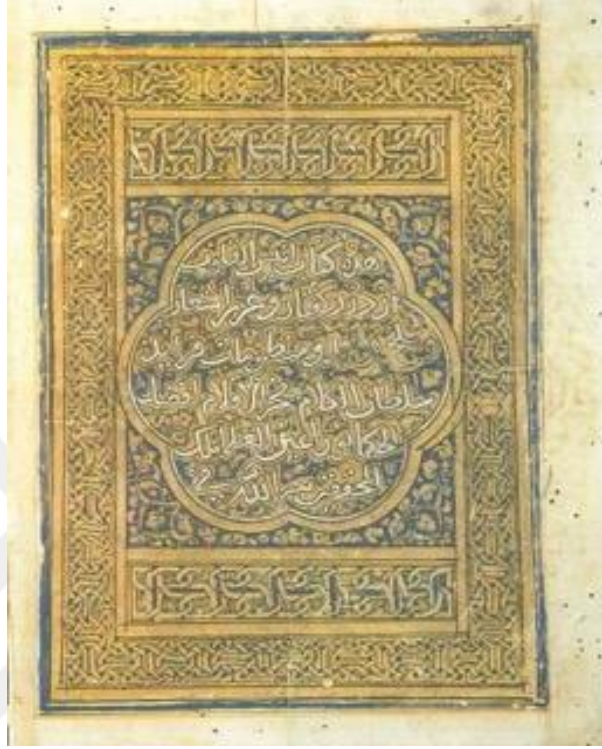
Büyük Selçuklu coğrafyasında hazırlanmış farklı boyutlardaki Kur'an-ı Kerim el yazmaları, erken dönem Türk tezhip sanatının önemli örnekleri arasında yer almaktadır. XII. yüzyılın sonlarına tarihlenen Anadolu Selçuklu sanatında ise maden, ahşap, çini ve alçı gibi çeşitli malzemelerle üretilmiş eserlerin, mimari zemin ve yüzeylerde stilize bitkisel motifler ile insan ve hayvan figürlerinin yer aldığı geometrik kompozisyonlarla zengin biçimde bezendiği görülmektedir (Özcan, 2009). Bu dönem, tezhipli kitap sayfalarında daha az rastlanan bezeme ve süslemeler, etkisini mimari yapılarda daha bariz bir şekilde gösterirken (Temiz, 2019) medreseler bu dönemin özgün yapıları olarak tarihe geçmektedir (Çokay, 1997). Tezhip süsleme sanatını Anadolu'ya taşıyan Selçuklu devleti, stilize edilmiş hayvansal motifler ile bezeli 'Rumi' üslubunu ilerletmiş ve yüceltmıştır (Taşkale, 1994). Birçok çeşidi ve ismi olan motifin, kelime manasıyla "Anadolu'ya ait" olarak bilinen ve rumi motifinin zengin kullanımından dolayı, "Diyâr-ı Rum ve Selçuki" gibi isimlere de sahiptir. Üslubun ortaya çıkışından günümüze ulaşana dek Türk süsleme sanatının temel motiflerinden biri olarak uygulanmaktadır. Birçok yüzey üzerine bezenen rumi motifi genellikle



Resim 3.7 Dua-yı Yevmü'l-Ehad (Temiz, 2019)

Selçuklularda sayfalar üzerine “münhani” kullanımı çoğunlukla kavisli, kıvrımlı ve yumuşak ana hatlardan oluşarak, yüzyıllar boyunca el yazması ve kitap süslemelerinde yoğun şekilde görülen bir motif çeşidi olarak kabul edilmektedir. (Aksu, 2009). Selçuklular, kendi üslubunu ortaya çıkarmışlardır. Geometrik iç içe geçmeler, tezhibin ana kompozisyonunu oluştururken, tezhipli alanlarda benzer biçimde tekrarlanan motif kullanımı tercih edilmiştir. Geometrik formlarda tasarlanan Selçuklu tezhibi, tamamen bir sayfayı doldurduğu gibi, yazının bordürü mahiyetindedir de (Özsayiner, 1999). Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminde üretilen Kur'an-ı Kerim ve ilmi içerikli yazmalar, Türk tezhip sanatının en eski ve önemli örneklerini bünyesinde barındırmaktadır (Taşkale, 1994). XIII. yüzyıl Selçukluların başkenti olarak bilinen, önemli sanat merkezlerini içinde barındıran başkent Konya'da dönemin sanat zenginliği görülmektedir. Saraya tabi olan sanatkarların ürettiği sade ve görkemli eserler Selçuklu sanatının en nadide örnekleri arasında yer almaktadır. Büyük devlet adamı olmasının yanı sıra hayırsever kişiliğiyle tanınan Sahip Ata Fahrettin bin Ali'nin, hattat ve müzehhiplerin sanatlarını icra ettikleri bir nakkaşhaneye sahibi olduğu bilinmektedir. Nakkaşhanelerinin Selçuklu sarayına ve dönemin önemli mevkilerine bağlılığını belgeleyen kayıtlı ifadelerle, döneme ait bir yazma eserin zahriye sayfasında rastlanılmaktadır (Elitok, 2014). XIII. yüzyılda tarihlendiği ve Anadolu'da üretildiği bilinen yazmalarda, başlıklar temel olan yazı boyutuna göre daha büyük ölçekte tutulmuştur. Tezhipli sayfalarda genellikle Selçuklu sülüsü yazı çeşidi kullanılmıştır. Tasarımlarda kıvrımlı dallar üzerine, palmet yapraklar ve

rumiler, geçme ve örgü biçimli motiflerin hakimiyeti görülmektedir. Süslemelerde çoğunlukla altın, lacivert, beyaz ve kahverengine yaklaşan kırmızı renkleri belirgin bir şekilde kullanılmıştır (Resim 2.8), (Özsayner, 1999).



Resim 3.8 Enisü'l Külub XIII. yüzyıl Selçuklu dönemi (Ersoy, 1988)

XIII. yüzyılın sonlarında Anadolu Selçuklu devletinin dağılmasıyla yerini Beylikler dönemine bırakmıştır. 1300'lerden 1450'lere kadar devam eden Beylikler dönemi sürecinde, Selçuklu sanatı özelliklerinin etkisi halen devam ettiği görülmektedir (Taşkale, 1994). Mısır Memlûkleri ve Selçuklu dönemi tezhip sanatı, Beylikler dönemi tezhibi içinde benzer özellikler gösterirken, Anadolu Artuklu tezhip süslemeciliğinde Memlûk ve Selçuklu sanatlarının izleri görülmektedir. Beylikler dönemi tasarımlarda uygulanan motif ve üslup yönünden Selçuklu ve Memlûk dönemi tezhipli eserleri anımsatırken egemen renkler, kırmızı, lacivert, yeşil tonları ve altın olarak görülmektedir (Taşkale, 1990). Anadolu'nun doğusunda yer alan Memlûklüler'in üretmiş olduğu eserlere bakıldığında XIV. yüzyıl kitap tezyinatında verimli ve görkemli bir döneme rastlanmaktadır. Dönemin en mühim üslupları arasında bulunan Memlûk (sandal) üslubunun oluşmasında en büyük destekçilerinden biri Ebu Bekir, Sandal ismiyle de bilinmektedir. Memlûk sarayında bulunan birçok sanatkarın da üretimleriyle XIV. yüzyıl Memlûk üslubunun ortaya çıkmasına katkıda bulunmuşlardır. Üslubun en

belirgin özellikleri ön plana çıkan geometrik tasarımlar, çok kollu yıldızlar, iç içe geçmiş çokgenler ve altın cetveller belirgin elemanlardır. Boşlukları ve zemini kaplayan rumiler tombul ve iri olarak gözüktürken, mavi rengi tonları, kiremit rengi kırmızısı ve bol altın kullanımı dönemin belirgin renkleridir (Resim 2.9; 2.10), (Temiz, 2019).



Resim 3.9 Kur'an-ı Kerim XIII. yüzyıl ilk yarısı serlevha tezhibi (Aksoy, 2010)



Resim 3.10 Kur'an-ı Kerim XIV. yüzyıl Memlûklü Dönemi (Temiz, 2019)

XIV. yüzyılın ilk yarısından itibaren Karamanoğulları ve Germiyanogulları beylikleri kitap sanatlarının koruyuculuğu ve gelişiminde önemli rol oynamışlardır. Memlûklüler yıkılmak üzereyken, Osmanlı devleti giderek güçleniyordu (Temiz, 2019). Osmanlı devletinin ilk yüzyılına ait tezhip işlemeli sayfalar günümüze kadar ulaşamamıştır. Bu döneme ait en erken tezhip örnekleri II. Murad için hazırlanmış musiki nazariyat kitabında yer almaktadır. Zengin tezhip süslemesi ile dikkat çeken bu eser, Sultan'a sunuş yazılarının da içerisinde bulunduğu, çift sayfa zahriye tezhibi ile öne çıkmaktadır. Birbirinden farklı tasarım ve özgün kompozisyonlardan oluşan karşılıklı sayfalarda, koyu mavi yeşil ve siyah zemin rengi olarak kullanılırken, motif ve köşebentlerde turuncu, beyaz ve açık mavi renkleri tercih edilmektedir. Ana zemini neredeyse tamamen dolduran rumilere nazaran çok az yer kaplayan klasik tezhipli alanlar, Timurî-Şiraz üslubunun Osmanlı dönemi sanatına yansımasıdır (Resim 2.11), (Taşkale, 1990).



Resim 3.11 Makasid el-Elhan, XV. yüzyıl, Osmanlı Dönemi zahriye tezhibi (Tanındı, 2009)

Zahriye sayfalarının XV. yüzyılın ikinci yarısında kazandığı zenginlik, etkisini Fatih döneminde boyunca da sürdürmüştür. Bu dönemde şair Ahmedî'nin eserlerini istinsah edip tezhipleyen müzehhib Ahmed bin. Hacı Mahmut el-Aksarayî'dir. Fatih döneminde sıkça rastlanan bu üslup, Türk tezhip sanatında bu tarzda görkemli tasarımlara ve zengin renk çeşitliliğine ilk defa bu müzehhibin bezediği sayfalarda kendini göstermektedir (Temiz, 2019). Donanımlı bir asker olan II. Murad, kendinden sonra Sultan olacak şehzadelerin eğitiminde ilk mühim zapturapt sistemini kuran II. Murad, oğlu II. Mehmed'in ahlaki ve ilmi eğitiminde öncü rol oynamış, şairane yönüyle de oğluna örnek olmuştur. 1453 yılında İstanbul'u fetheden II. Mehmed "Fatih" ünvanını kazanmıştır (Aşıcı, 2009). Fatih Sultan Mehmed'in saltanat yıllarında İstanbul'u fethetmesi ile sanat merkezini Bursa'dan İstanbul'a taşımıştır. Kitap sanatlarında Memlûklü, Timurlu ve Herat-Şiraz etkileri görülürken, XV. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı sanatının kendine has izleri görülmeye başlanmıştır. Fatih'in kitap a verdiği önem kitap sanatlarına büyük ölçüde yansımaktadır (Temiz, 2019). Sultan II. Mehmed'in şehzadeliginden itibaren inşa ettiği özel kütüphanelerini tahta oturunca önce Edirne'ye daha sonra fethettiği İstanbul'daki saraylarına taşımıştır. Döneminde sultana ithaf edilen birçok eser bulunurken, bununla birlikte divan sahibi bir şairdir. "Avni" mahlasıyla yazmış olduğu şiirlerini barındıran bir hayli esere' de sahiptir (Aşıcı, 2009). Fatih dönemi el yazmalarının büyük bir kısmı bilimsel

kitaplardır. Bu eserlerde bezenmiş alanlar genellikle zahriye sayfalarından oluşmaktadır. Sayfaların orta kısmında yer alan kitabın veyahut ithaf edilen kişinin yazılı olduğu şemseler, oval ve dairesel olarak tasarlanmıştır. Şemseler ince uzun dikdörtgen formunda tasarlanmış iken sayfa kenarlarını kaplayan köşebentler bulunmaktadır. Genellikle ana zemin boş bırakılarak Şemse ve köşebentlerin içerisi bezenmiştir (Taşkale, 1994). Yazı içerisindeki duraklar sade ve gösterişsizken, eserin zeminini kaplayan renkler genellikle lacivert ve tonları olmuştur (Temiz, 2019). Bu dönem tezhibinin sayfalarında altın, yeşil, beyaz, kırmızı ve kiremit rengi tonu dikkat çekerken, başlıca elemanları kıvrımlı dallar, rumiler ve hatâyi grubu motiflerdir (Resim 2.12), (Taşkale, 1994).



Resim 3.12 Fatih Dönemi, Zahriye tezhibi (Aşıcı, 2009)

XV. yüzyıl, Tezhip sanatı tarihinin en görkemli ve renkli dönemlerinden biri olarak görülmektedir. Anadolu Selçuklu döneminde kurulan ve çeşitli hükümdarlar tarafından himaye edilen saray nakkaşhanesi geleneği, Osmanlı devletinin saltanat yıllarında da önemini korumuştur. Özellikle Bursa, Edirne ve 1453 sonrasında İstanbul gibi merkezlerle kurulan saray nakkaşhanelerinde, özellikle Fatih Sultan Mehmed'in

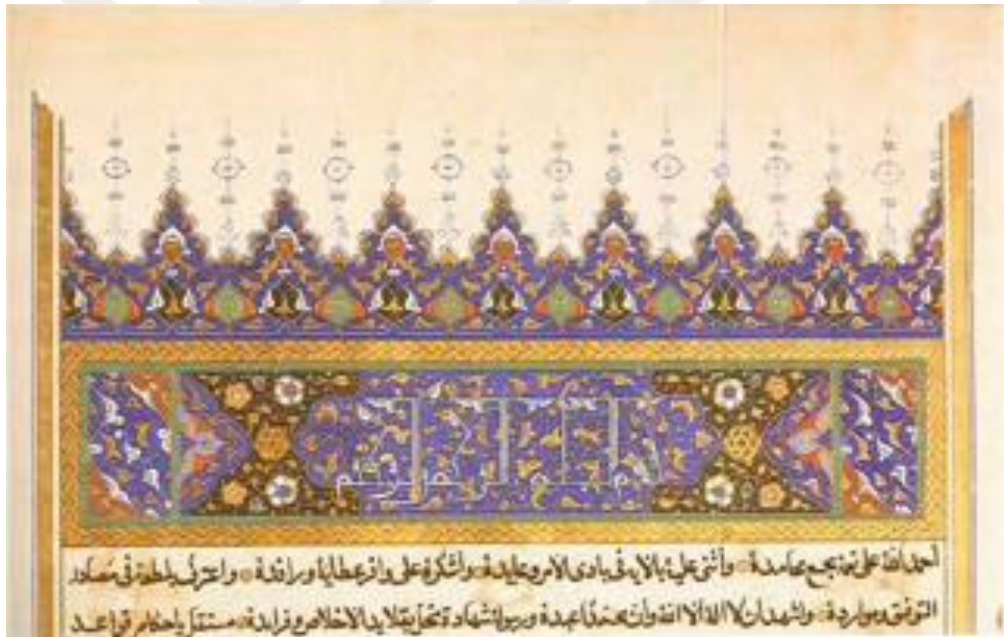
saltanat yılları boyunca birçok görkemli eser üretilmiştir. Bilim ve sanat sevdasıyla tanınmış bir hükümdar olan Fatih (Taşkale, 1994), yeni sarayı olarak bilinen Topkapı Sarayı'nda bir nakkaşhane inşa ettirerek, Nakkaşhane sorumlusu baş nakkaşı olarak Özbek asıllı Baba Nakkaş'ı getirmiştir (Ersoy, 1988). Fatih dönemi üsluplarından ilk akla gelen Baba Nakkaş üslubunun dikkat çeken süsleme yöntemi, yoğun kullanılan mekik formu, çivit mavisi rengi, kendi üstüne dönmüş yuvarlak uçlu yapraklar, detaylı ve tombul bir şekilde çizilen motifler ve genellikle beyaz renkte kullanılan ayırma rûmiller, üslubu belirleyen genel özelliklerdir (Resim2.13), (Aşıcı, 2009).



Resim 3.13 Fatih dönemi tezhibi (Aşıcı, 2009)

Fatih'in kütüphanesi için üretilen çeşitli el yazması eserler pek çok uğraşlar içerisinde, zarafetle bezenerek, gösterişli ciltler içerisinde sultana sunulmuştur (Taşkale, 1994). Bu dönemde üretilen eserlerin üsluplarının en belirgin niteliği fırça hamleleri içeriye doğru kıvrılan, oldukça nüanslı iri ve yuvarlak hatlı motifler, zengin renk kullanımı ve yoğun tasarımlardan oluşmaktadır. Dönemin kendine özgü olan bir diğer özelliği,

genellikle zemin rengi olarak kullanılan çivit mavisi rengidir. Daha çok lacivert tonlarının kullanımının yanında turuncu, su yeşili, kiremit kırmızısı, beyaz ve siyah renkleri de bezemelerde kullanılmıştır (Temiz, 2019). Fatih devri tezhipli bezemelerde kullanılan en sık teknik, zemini boyalı klasik tezhip tekniğidir. Tezhipli yüzeylerde sıvama altın ve sıvama zemin boyama yöntemleri yoğun bir şekilde görülmektedir. Yazmalarda, zahriye tezhiplerinde genel olarak dairevi, dikdörtgen mekik formu sayfalara rastlanırken, unvan tezhiplerinde yatay dikdörtgen formlar tercih edilmiştir. Koltuk alanlarında çoğunlukla dendanlı paftalar ve tığlar kullanılmıştır. Fakat sadece cetvel ile biten bezemeler de bulunmaktadır. Sade, zarif bir çizginin üzerine dizilmiş küçük çentikler, yaprak formları, daha çok seyrek görülen rumiler ve kimi eserlerde rastlanan bulut motifleri Fatih döneminin belirgin özelliklerinden biri olan tezhiplerdeki tığlardır (Resim2.14), (Aşıcı, 2009).

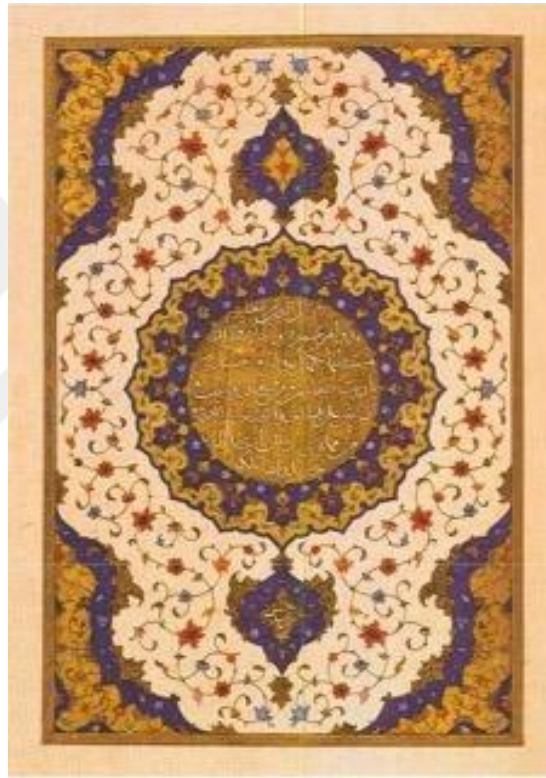


Resim 3.14 Fatih Dönemi tezhibi (Aşıcı, 2009)

3.2.2 Klasik Dönem Türk Tezhip Sanatı

İlim ve sanat açısından kıymetli gelişmelerin yaşanacağı bu devirde, Fatih Sultan Mehmet'in (1451-1481), egemenlik yıllarında kaydedilen ilerlemeler, Fatih'in vefatından sonra Oğlu II. Bayezid'in (1481-1512) saltanatı devralarak desteklerini önemle sürdürmesiyle devam etmiştir (Küpeli, 2009). II. Beyazid dönemiyle birlikte üretilen tezhipli sayfalar, Fatih dönemi bezemelerinin devamı niteliğindedir (Temiz,

2019). Bu dönemin sanatçıları arasında yerli nakkaşların yanı sıra, İran ve Tebriz'den getirilen sanatçılar da bulunmaktadır. Osmanlı tezhip sanatının gelişiminde önemli rol oynayan bu sanatçılar, dönemin sanatına yeni tasarımlar ve motifler kazandırmışlardır (Taşkale, 1994). Edebiyat ve şiirlere büyük ilgi duyan II. Bayezid, “Adli” mahlası ile pek çok şiir yazmıştır (Küpeli, 2009). Şeyh Hamdullah'ın hattıyla yazılan Mushaflar, dönemin en önemli müzehhiplerinden biri olan Hasan b. Abdullah bezemiştir ve bu bezemeler zahriye, hatime ve serlevha sayfalarında müzehhibin imzasını taşımaktadır (Resim 2.15), (Derman, 2015).



Resim 3.15 Hattat Şeyh Hamdullah yazdığı Kur'an-ı Kerim, nakkaşı Hasan b. Abdullah ait zahriye sayfası (Küpeli, 2009)

Hasan b. Abdullah'ın bezemelerinde farklı renk ve zarif iplikler üzerine işlenmiş küçük, detaylı motif ve yapraklar, bezeme formunu çevreleyen cetveller içerisinde. Kırmızı, yeşil, altın, bedahşî laciverti gibi renkler ve rumi çeşitleri, bu dönem tezhibinin mühim özelliklerini yansıtmaktadır. Sultan II. Beyazid devrinde değişkenlik gösteren sayfa yapısı, kompozisyon ve artan geometrik düzenlemelerle farklı bir anlatım tarzı benimsenerek, Fatih döneminde üretilen eserlerden ayrı bir yol izlendiği görülmektedir. Desen tasarımları sadeleşmiş olsa da motifler hâlâ iri ve yuvarlak hatlıdır (Küpeli, 2009). Bu dönemin tezhip sanatında özellikle zengin motif çeşitliliği ve canlı

renk kullanımıyla dikkat çeken Timurî- Herat üslubu ve sadeliği ile esas olan Türkmen üslubu, Osmanlı tezhip sanatının şekillenmesinde etkili olan seçkin üsluplar arasında yer almaktadır. Döneme damgasını vuran sadelik anlayışı ve zengin simetrik kompozisyonlar, öne çıkan karakteristik üslup özellikleri olarak dikkat çekmektedir (Kaçar ve Bilgen, 2021). Değişen tezhip tasarımlarındaki bu sadelik, renk kullanımlarında da etkisini göstermiş, ağırlıklı olarak altın ve lacivert tonları bu döneminin tipik renkleri olarak hakimiyetini korumuştur. Fatih devrinin zengin renk kullanımı yine de II. Beyazid dönemi eserlerinde etkisini sürdürmeye devam etmiştir (Resim 2.16), (Küpeli, 2009).



Resim 3.16 II. Bayezid dönemi zahriye sayfası (Küpeli, 2009)

XVI. yüzyılın ilk yarısında özenle bezenmiş sayfalar, Hattat Şeyh Hamdullah'ın yazmış olduğu Kur'an-ı Kerimlerde görmek mümkündür. Kur'an-ı Kerim el yazmalarında, sayfayı dolduran bezemeler, ulama yöntemiyle hazırlanan dengeli kompozisyonlar ve levha tezhiplerinde görülen tığların gittikçe yoğunlaşması, XVI. yüzyılın belirgin özellikleri arasında yer almaktadır (Resim 2.17), (Temiz, 2019).



Resim 3.17 Şeyh Hamdullah'ın yazdığı ve Hasan b. Abdullah'ın bezediği Mushaf'ın zahriye tezhibi (Derman, 2015)

Sultan II. Bayezid dönemi, XVI. yüzyıl İstanbul üslubunun en yetkin ve görkemli yıllarının başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, saray himayesinde İstanbul'da kurulan nakkaşhanelerde, usta-çırak ilişkisine dayalı bir eğitim sistemi içerisinde, başnakkaşın rehberliğinde çok sayıda sanatkâr tarafından nitelikli tezhip eserleri üretilmiştir (Derman, 2009). II. Bayezid'dan sonra tahta geçen Yavuz Sultan Selim (1512-1520), 1514'te kazanmış olduğu Çaldıran Zaferinden sonra Şiraz, Tebriz ve Herat' tan kimi sanatçılar ise Acem ve Horasanlı Türkmenler olmak üzere birçok sanatçıyı beraberinde getirdiği bilinmektedir (Birol, 2018). Bilhassa Herat dan getirmiş olduğu sanatçılar, Osmanlı sanatına yeni bir tarz sunmuşlardır. Kitap sanatı bezemelerinde sayfa kenarlarını dolduran altın yaldızla hâlkar tekniği, ince kıvrımlı dallar üzerinde çiçekler, bitkisel motif yığınları, seyrek kullanılan çintemani motifleri ve sayfa bezemelerinde kullanılan diğer motifler, Türk üslubunun yansımasıdır (Taşkale, 1994). Tebriz'den getirilen sanatçılar arasında dönemin en mühim

sanatçılarından biri olan, resmi kayıtlarda nakkaş yerine “ressam” olarak anılan, Acem kökenli Şah Kulu’dur. 1520’de İstanbul’daki sarayın nakkaşhanesinin sernakkaşı olarak görevlendirilen Şah Kulu, ölümüne (1556)’ya kadar Kanuni Sultan Süleyman döneminin en önemli nakkaşlarından biri olmuştur. Osmanlı dönemi kaynaklarında mürekkep ve fırça ile üretilen serbest çalışmaların ve desenlerin “resm” olarak isimlendirildiği bilinmektedir (Mahir, 2009). Şah Kulu sanatında sergilemiş olduğu başarıdan dolayı “Anadolu’nun Manisi” lakabıyla da anılmıştır. Bu dönemde Tebrizli Ağa Mirek’in talebesi olduğu (Birol, 2018), ve resimlerinde ustalaşmasında hocasının büyük katkıları olduğu düşünülmektedir. Kendisine ait bir tarzda ortaya çıkardığı üslup “saz yolu” üslubu olarak bilinmektedir (Resim2.18), (Mahir, 2009).

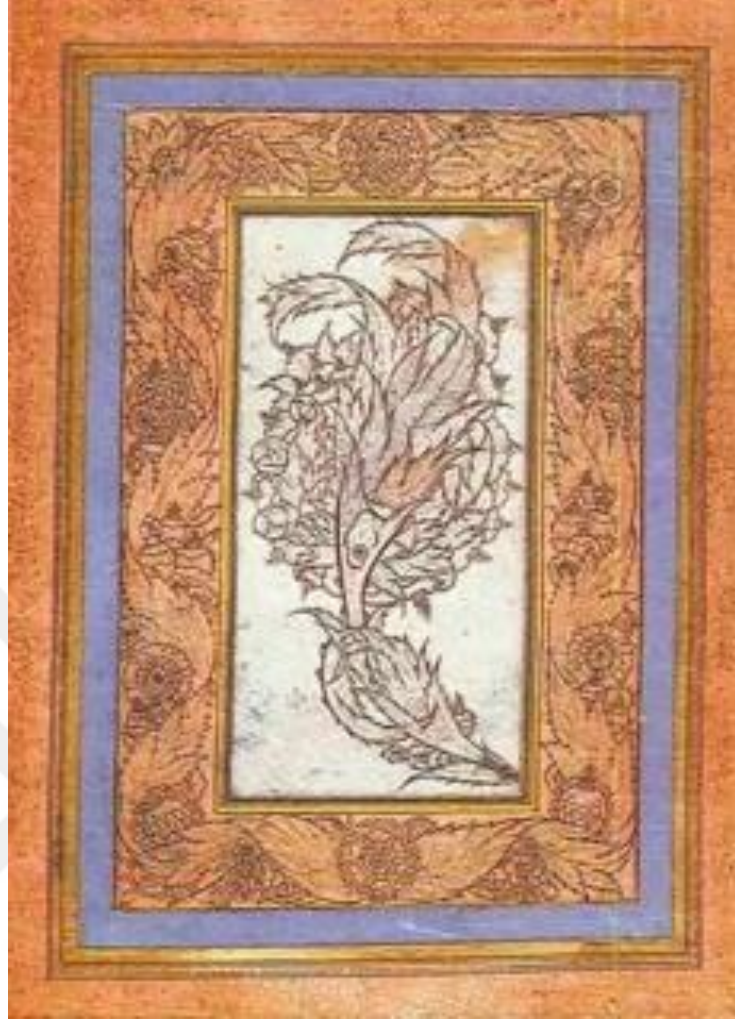


Resim 3.18 Albüm Şah Kulu’na mal edilen ejder resmi (Mahir, 2009)

Saz Yolu üslubu olarak isimlendirilen bu üslupta “saz” “orman” anlamına gelmektedir. Motiflerde meydana getirilen stilize edilmiş nebati formlar, efsanevi hayvanlar, kıvrık, sivri uçlu birbirine geçmeli belirgin sırt çizgili hançer yapraklar, üslubun motiflerinin temel ayırıcı özelliklerini kapsamaktadır (Temiz, 2019). Eserlerinde kıvrımlı dallar ve döngü içerisinde birbiriyle uyumlu çizgiler, aşırı renk kullanımından ziyade birkaç renkten oluşan serbest resim çalışmalarında siyah, lâl mürekkebi ve altın kullanımı tercih edilmiştir. Üslup içerisinde neredeyse hayali çizilmiş melek, peri, ejder ve timsah figürlerinin bulunduğu tasarımlar resim ve tezhip sanatına ihtişamlı eserler sunmuştur (Resim 2.19; 20), (Birol, 2018).



Resim 3.19 XVI. yüzyıl Osmanlı Dönemi, Şah Kulu Peri resmi (Temiz, 2019)



Resim 3.20 Şah Kulu'na atfedilen yaprak-hatâyi resmi (Mahir, 2009)

Kitap sanatları dışında çini, halı, kumaş ve taş üzerine bezeme yapılarak yaygın alanlarda uygulanmış olan üslup, XVI. yüzyıl başlangıcından itibaren XVIII. yüzyılın ortalarına kadar eserlerde ihtişamını korumuştur (Birol, 2018). Dönemin diğer bir motifi olan “kaplan postu veya pars beneği” olarak isimlendirilen çintemani motifi (Duran, 1990) pars ve kaplan postu beneklerine benzetilmektedir. Osmanlı’da güç, ihtişam ve egemenlik sembolü olarak kabul edilen çintemani motifi, tezhip bezemelerinden ziyade kumaşlarda, kaftanlarda ve çini desenlerinde daha çok rastlanmaktadır (Birol, 2009).

Osmanlı Devleti’nin kronolojisinde, özellikle XVI. yüzyıl Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde, hakimiyetinin genişleyen sınırları içerisinde, kültür ve sanat ortamının zirveye ulaştığı görülmektedir. Dönemin saray nakkaşhanesi, kabiliyetli usta kadrosuyla kitap sanatları ve diğer alanlarda tasarımlar üreten bir sanat merkezi

haline gelmiştir (Mesara, 2009). Tezhip sanatına katkılarıyla tanınan önemli bir üstat olduğu bilinen Şah Kulu, Osmanlı topraklarına gelmeden önce Halep'te faaliyet gösteren Veli Can'a ve Osmanlı nakkaşhanesinde müzehhib olarak görev yapan Kara Memi'ye hocalık yaptığı bilinmektedir (Mahir, 2009). Şah Kulu'nun vefatından sonra saray nakkaşhanesinin baş nakkaşı olan Kara Memi, XVI. yüzyıl klasik tezhiplerinin en gösterişli ve olgun örneklerini üreten sanatçı, altın ve lacivertin uyumu ile birlikte klasik tezhibin en güzide örneklerini sunmuştur. Diğer yandan demet ve tekli çiçeklerin ilk modellerini bu dönemde üreterek şukufe tarzı süslemelerin habercisi olmuştur (Resim 2.21), (Ersoy, 1988).



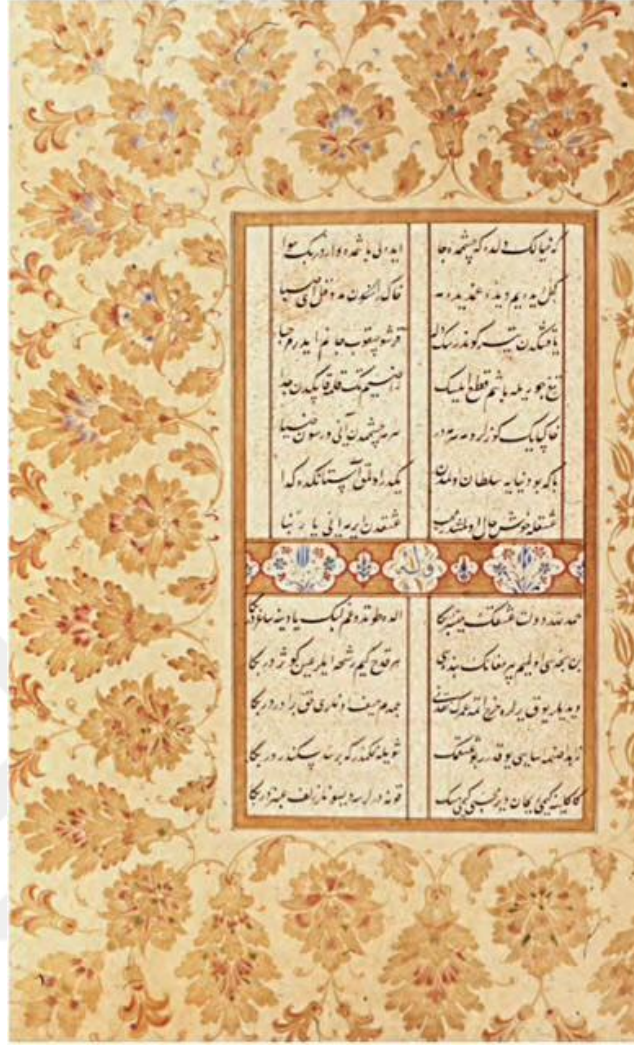
Resim 3.21 Divan-ı Muhibbi baş sayfası, Kara Memi (Mesara, 2009)

Kara Memi Türk tezhip sanatına katkılarıyla yepyeni bir üslup meydana getirmiştir (Çavuşoğlu ve Bilgen, 2022). Genel olarak bezenen çiçek tasvirleri, nergis, lale, gül, karanfil, sümbül, menekşe gibi çiçekler, servi, bahar çiçeği ve meyve vermiş ağaçlar gibi motiflerin beraberinde rumi, kaplan postu ve stilize çiçekli kıvrımlı dallardan oluşmaktadır. Eserlerini özgün ve kıymetli kılan süslemeleri, sayfa başlıklarında ve

birçok satır aralarına işlediği yarı üslublaştırılmış çeşitli çiçek tasvirleri yansıtmaktadır. Kara Memi'nin bu özgün üslubunun en belirgin özellikleriyle Divan-ı Muhibbi ve Süleymanname eserlerinde görmek mümkündür (Resim 2.22; 2.23), (Taşkale, 1994).



Resim 3.22 Divan-ı Muhibbi imza sayfası, Kara Memi (Mesara, 2009)



Resim 3.23 Kara Memi'nin bezediği 1566 tarihli Muhibbi Divanı'ndan sayfa (Derman, 2015)

Klasik tarzın beraberinde kullanılan bu natüralist kompozisyonlar, tasarımlarda farklı bir armoni oluşturmaktadır. Gül, lale, karanfil, zerrin, menekşe, zambak, nergis, sümbül ve çeşitli yaprakları stilize ederek ustalıkla fırçasına aktarmıştır. Bu yeni “natüralist üslup” kitap sanatları ile sınırlı kalmamış (Temiz, 2019) özellikle duvar çinilerinde, kalem işlerinde, dokumalarda ve neredeyse diğer tüm sanat dallarına natüralist üslubun zengin kompozisyonları yansımıştır (Mesara, 2009). Kara Memi'nin bir diğer yenilikçi hareketi ise çift helezon yönteminin ilk etkileşimini bu dönemde oluşturmaktadır (Küpeli, 2007).

Bu dönemde bilhassa “hâlkari” yöntemi sayfalarda sıkça kullanılmış; rumiler, kıvrımlı dallar, palmetler ve çin bulutu motiflerine benzer diğer motifler yoğun bir şekilde uygulanmıştır (Çoruhlu, 1993). Tezhiplerde yoğun altın kullanımı tercih edilirken,

stilize bitkisel motiflerin renk kullanımında, beyaz, turuncu, pembe, mavi, sarı, kırmızı ve bordo gibi çeşitli renklerin kullanıldığı görülmektedir (Resim 2.24; 2.25), (Temiz, 2019).



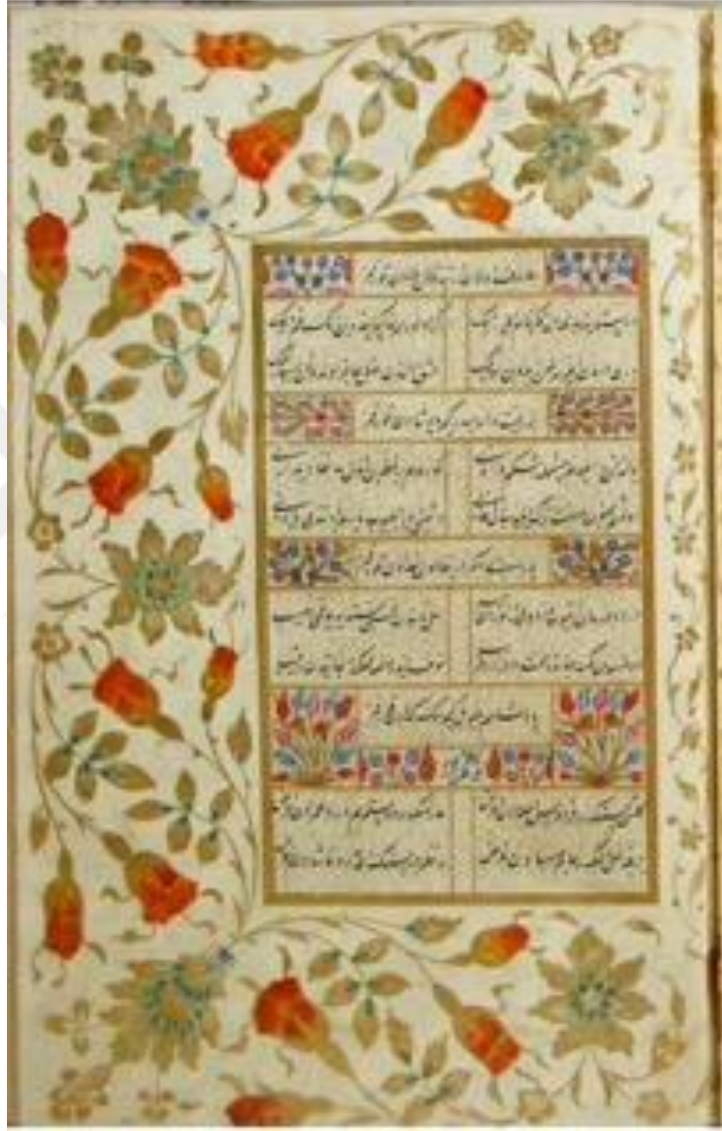
Resim 3.24 Divan-ı Muhibbi halkar bezemesi (Mesara, 2009)



Resim 3.25 XVI. yüzyıl III. Murad Divanı (Temiz, 2019)

Kanuni dönemi sanatında motifler ve renkler olabildiğince zenginleştirilerek, döneme özgün bir yenilikle bezeme alanlarında kullanılmıştır. Altın çeşitli tonlarda turuncu, sarı, vişneçürüğü, mavi, yeşil, pembe ve eflatun gibi renklerle sayfalara uygulanmıştır. Hatâyî çeşitleri, rumi ve stilize natüralist çiçekler, bu dönem tezhibinde önemli bir yere sahiptir. Sayfaların iç cetvelinin dışında kalan kısımlara iri motifli halkar ve zerenderzen tekniği, çeşitli zeminlere uygulanarak görkemli eserler üretilmiştir. Zahriye tezhiplerinde farklı şekillerde uygulanan kompozisyonlar, renkli iplikler, ara pervazlar (zencirekler, ara suları) ve en gösterişli tığlar Kanuni devrinin vazgeçilmez öğeleridir (Resim 2.26), (Duran, 1990). Motiflerin küçüldüğü, ayrıntıların yoğunlaştığı zarif işçilikte, çalışmaların üretildiği uyum içerisindeki desenlerde işçilik ve renkler, tezhip sanatını zirveye taşıyarak bu döneminin “klasik dönem” olarak adlandırılmasını sağlamıştır. Sarılma (piçide) ve hurdeli rumiler tasarımlara özenle bezenmiştir. Zerenderzen tekniği çoğunlukla mat ve parlak altın olarak kullanılmıştır. Kâğıt üzerine altın serpmeye manasına gelen zerefşan ve çift tahrir (havalı) tekniği, bezeme tarzının en

güzide örnekleri arasında bulunmaktadır (Birol, 2018). Kara Memi'nin bu dönemde bezemiş olduğu en mühim eser, Kanuni Sultan Süleyman'ın Muhibbi (Aşık ve sevgili) mahlasıyla yazdığı 3000 kadar şiirini kapsayan, aşk ve kahramanlık duygularını görkemli bir biçimde nakşeden, aynı zamanda tasavvuf nişanını taşıyan Divan-ı Muhibbi'dir (Mesara, 2009).



Resim 3.26 Divan-ı Muhibbi sayfa süslemesi (Temiz, 2019)

Osmanlı tezhip sanatında, Şiraz üslubundan etkilenecek geliştirildiği düşünülen “Haliç” tarzı, ilk kez nakkaş Kara Memi tarafından tanıtılmıştır (Taşkale, 2010). Kara Memi'nin en önemli katkılarından biri ise, XVI. yüzyılın önde gelen hattatlarından Ahmed Karahisari'nin (1546) tarihli Kuran-ı Kerim'ine uyguladığı tezhip süslemeleridir. Sanatçının tarzını yansıtan tezhip süslemelerine sahip bir başka eser ise

Saray Şehnamecisi Arifi'nin yazdığı Süleymanname'dir (Resim 2.27; 2.28), (Taşkale, 1994).

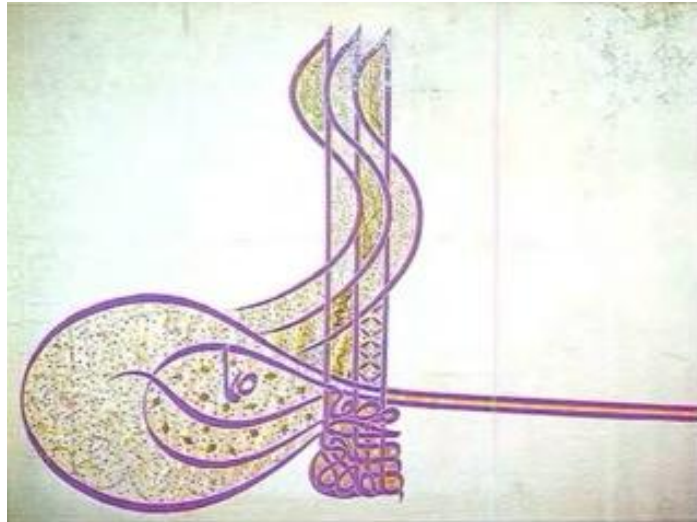


Resim 3.27 XVI. yüzyıl Süleymanname (Temiz, 2019)



Resim 3.28 Hattat'ı Ahmed Karahisarî, Halkâr sayfası (Mesara, 2009)

Nakkaşbaşı Kara Memi tarafından yapıldığı tahmin edilen bu ihtişamlı eser XVI. yüzyıl tuğra bezemelerinin, daha önceki tuğra bezemelerine kıyasla daha ışıltılı ve gösterişli olarak süslendiği bir örnektir (Derman, 2009). Kanuni Sultan Süleyman'a ait tuğra tasarımı, hat sanatı ve tezhip bezemeleriyle birlikte, dönemin saray sanatının tüm zarafetini ve ihtişamını yansıtmaktadır (Resim 2.29), (Elitok, 2014).



Resim 3.29 Kanuni Tuğrası (Derman, 2009)

Dönemin diğer önemli sanatçıların içerisinde bulunan Üstad-ı Rum Şaban, Selanikli Abdullah b. Hüseyin, Mehmet b. İlyas ve Veli can gibi sanatçılar sayılabilmektedir

(Ersoy, 1988). XVI. yüzyıl Osmanlı'nın en görkemli ve ışıltılı dönemi olarak görülmektedir. XVII. yüzyılın ortalarından itibaren klasik tezhip hakimiyetini bir nebze olsa da koruyarak, yerini Avrupa sanatına ve Batı etkisine bırakmıştır (Özbek ve Bilgen, 2023).

3.2.3 Batılaşma Dönemi Türk Tezhip Sanatı

Klasik tezhip üslubu, eserlerde kendini göstermeye devam ederken, XVII. yüzyılın ilk yarısından sonra tezhip sanatında bir duraklama dönemi içine girilmiştir (Taşkale, 2010). Osmanlı Devleti'nin yüzyıllar boyunca koruduğu siyasi gücü, dönemin sanatına da yansyarak dış etkenlerden uzak kalmasını sağlamıştır. XVII. yüzyılın sonlarından, XVIII. yüzyılın başlangıcına kadar Osmanlı Devleti'nin Batı'ya doğru yönelenimi, özellikle toplumsal, sanatsal ve kültürel değişimler kendini göstermeye başlamıştır (Duran, 2009). Dönemin ikinci yarısından itibaren, tezhip sanatında klasik motif ve rumilerin giderek bozulduğu, hatta neredeyse tamamen ortadan kalktığı görülmektedir. Aynı dönemde içerisinde, sayfalarda yeni kompozisyonlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Taşkale, 1994). İşçilik eski zarafetini koruyamamış, desenler ise renk kullanımının ışıltılı ve canlı görünümünü kaybetmiştir (Derman, 2015). Sayfalarda görülen klasik tarz motiflerinde, renk ve motif kullanımının belirgin şekilde irileştiği ve oldukça sadeleşerek tek tip tarzda tekrarlanmaya başladığı dikkat çekmektedir. Dönemin benimsenen ilk Batı etkileri, mimari alanlardan önce, sayfaların süslenmesinde görülmeye başlanmıştır (Duran, 2009). Yarı üslublaştırılmış çiçek motifleri, yüzyılın ikinci yarısından sonra Avrupa sanatının da etkisiyle kendine özgü bir tarz kazanmıştır (Duran, 2018). Tezhip sanatındaki bu değişim bambaşka bir bakış açısıyla süslenmiş ve renklendirilmiştir. Çiçek demetleri, üçüncü boyuta geçme çabaları ve gölgeli boyamalar ile natüralist çiçek buketleri, dönemin görkemli sanatının en güzel örneklerini yansıtmaktadır (Taşkale, 1994). Altın ve soluk renklerin uygulandığı tezhip örnekleri, yüzyılın en mühim hattatı ve klasik “hilye” tasarımlarını geliştiren Hafız Osman'ın yazmış olduğu Kur'an-ı Kerim sayfalarında görülmektedir. Bu yüzyılda, levha biçiminde hilye yazım ve bezenmesi başlamış, dönemin en önemli müzehhibi olan Hasan Çelebi, hattat Hafız Osman'ın yazmış olduğu Mushafları bezemiştir (Resim 2.30), (Taşkale, 2010).



Resim 3.30 Hafız Osman tarafından yazılan sülüs-nesih Hilal-i Şerif (Dere, 2009)

Bu dönemde yazılmış Kur'an-ı Kerim örnekleri, klasik devrin desen ve kompozisyon tarzına benzerlik gösterse de renk ve süslemelerdeki ihtişamının azaldığı görülmektedir. Kur'an-ı Kerim yazmalarının boyutu küçülerek, tezhipli serlevha pervaz alanlarında dikey görünümlü formlar eklenmiştir. Tığlar ise zarif görünümlerini iri rozetli çiçeklere bırakmış, genel olarak tığ motiflerinde yeşil, bordo ve lacivert renk tonları tercih edilmiştir (Resim 2.31), (Temiz, 2019). Devrin diğer önemli müzehhipleri olarak bilinen, Baruthaneli Abdullah Çelebi, hattat Derviş Ali'nin hattını tezhiplayen Sürâhi Mustafa Efendi, İnadiyeli İmam ve talebesi Antalyalı Ali, Kara Mahmud'un öğrencisi müzehhib Abdullah, müzehhib Sirkeciade'nin öğrencisi Hafız Mehmed Çelebi ve yine Hafız Osman'ın hattını tezhiplayen Kanbur Hasan Çelebidir (Ersoy, 1988). XVII. yüzyılın ortalarında

Osmanlı sanatında hissedilmeye başlanan Batı etkisi, yüzyılın sonlarında ilk örneklerine rastlanılmaktadır (Taşkale, 1994). XVIII. yüzyılın başlangıcından itibaren egemenliğini sürdüren Batı sanatı, barok, rokoko ve ampir üslupları aracılığıyla dönemin bezeme sanatında belirgin dönüşümlere yol açmış; bu etkilerin geleneksel süsleme unsurlarıyla birleşmesi sonucunda “Türk Rokokosu” olarak adlandırılan özgün bir üslup ortaya çıkmıştır (Resim 2.32), (Özbek ve Bilgen, 2023).



Resim 3.31 XVII. yüzyıl Osmanlı Dönemi, Kur'an-ı Kerim (Temiz, 2019)



Resim 3.32 XVIII. yüzyıl Gül motifi (Baysal, 2010)

Sultan III. Ahmed'in (1703-1730) saltanat dönemi, Osmanlı tezhip sanatında hem klasik anlayışın yeniden canlandığı hem de Batı etkili yeni üslupların ortaya çıktığı önemli bir geçiş evresi olarak değerlendirilmektedir (Taşkale, 2010). Osmanlı devletinin Batılaşma süreci çerçevesinde Fransa ile kurduğu kültürel ve sanatsal ilişkiler önemli sonuçlar doğurmuştur. Özellikle 28 Mehmet Çelebi'nin (1720-1721) yıllarında Fransa'ya elçi olarak gönderilmesi ve (Duran, 2009) dönüşünde kaleme aldığı *Fransa Seyahâtnamesinde* Fransız saray ve bahçeleri detaylı biçimde aktarması, beraberinde getirdiği XV. Louis dönemi sanat anlayışını yansıtan hediyeleriyle birlikte Osmanlı sanatında rokoko etkisinin kısa sürede benimsenmesine zemin hazırlamıştır (Durmuş, 2022). Osmanlı sanatında çiçeğe çok önem vermesi ile bilinen III. Ahmed'in saltanat yılları, "Lale Devri" olarak adlandırılmıştır (Duran, 2018). Kelime anlamı ile orantısız ve yampiri görünüme sahip olan Barok tarzı, "Barucca" kelimesinden türetilmiştir. Gösterişli ve renkli görünümü başlıca özelliklerindendir (Resim 2. 33; 2.34), (Temiz, 2019).



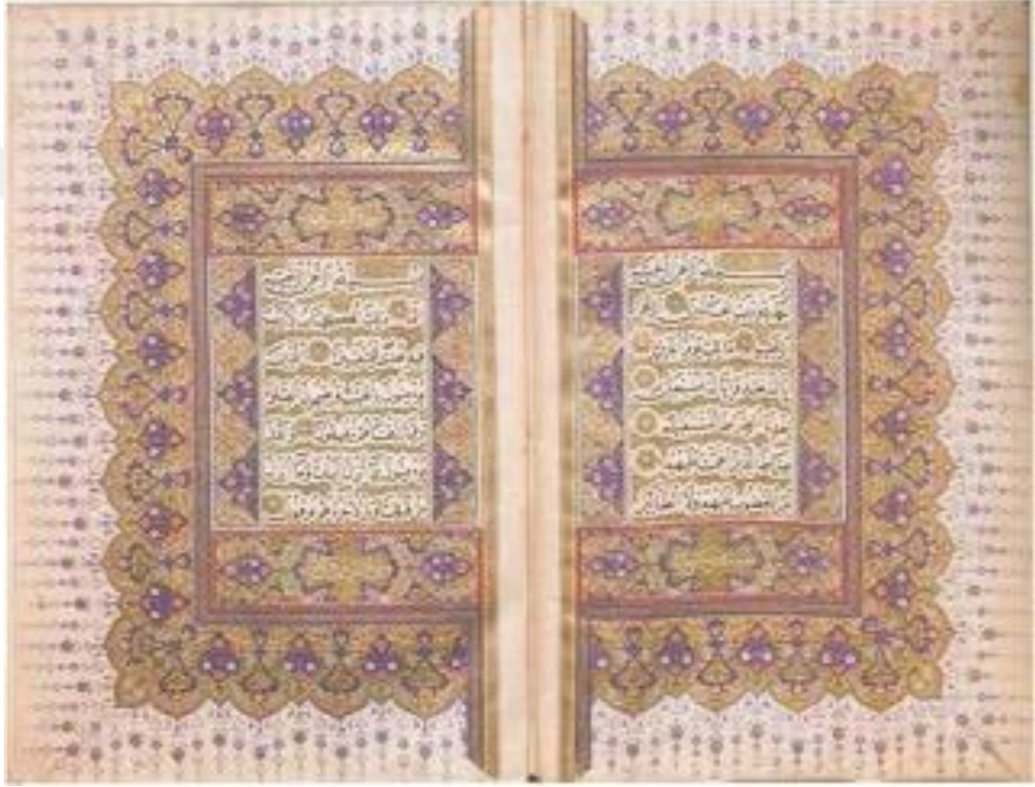
Resim 3.33 Divan-ı Buhan 1790 tarihli (Durmuş, 2022)



Resim 3.34 XVIII. yüzyıl Osmanlı Dönemi (Temiz, 2019)

XVIII. yüzyılda, kitap sanatlarımızda dönemin kültürel etkileşiminden kaynaklanan büyük bir yenileşme ve dönüşüm yaşandığı görülmektedir (Temiz, 2019). Osmanlı

sanatında, klasik devrin devamında görülen bu renkli tarz, başlangıçta Avrupa taklidi olarak görülmüş ancak zamanla benimsenip kabul görülmüştür (Tüfekçi, 2020). Klasik devrin özelliklerini sürdüren ve geleneğinden kopmadan bezenmiş serlevha tezhipli sayfa düzenlerinde; rûmiler, stilize çiçek motifleri, dilimli şemseler, çeşitli kompozisyonlarla şekillendirilen çinbulutları gibi unsurlar, devrin ünlü hattatlarından olan Yedikuleli Seyyid Abdullah'ın eserlerinde en güzel örneklerine rastlanmaktadır (Resim 2.35), (Duran, 2009).



Resim 3.35 Yedikuleli Seyyid Abdullah Mushaf'ının serlevhası (Duran, 2009)

Yüzyılın ilk yarısında, Lale Devri ile birlikte Osmanlı-Avrupa ilişkileri güçlenmiş (Duran, 2009), Fransız Rokoko sanatının etkisi bu dönemde belirginleşmeye başlamıştır (Tüfekçi, 2020). Osmanlı tezhip sanatında XIX. yüzyıla kadar etkisini sürdüren “Türk Rokokosu” olarak adlandırılan üslup, uzun yıllar boyunca görkemini ve zarafetini korumuştur. Bu döneme ait bezemelerde; iri ve geniş kıvrımlı yapraklar, sepet ve vazo içerisinde yer alan çiçek buketleri, güllü girlandlar, kurdele ve fiyonk motifleri, ışın demetleri, zikzaklar hatlar, bereket boynuzları, C ve S biçimli kıvrımlar, üslubun genel özelliklerini yansıtmaktadır. Gül motifi, bu dönemin tezhip sanatında en sık kullanılan çiçeği olmuştur (Resim 2.36; 2.37), (Taşkale, 2010).



Resim 3.36 Çiçek Buketi, Kur'an ve Risaleler (Temiz, 2019)



Resim 3.37 Rokoko üslubunda tezhiplenmiş Kur'an-ı Kerim serlevhası (Durmuş, 2022)

Rokoko terimi ilk kez Rönesans dönemi bahçe düzenlemelerinde, doğal olmayan mağaraların iç yüzey süslemelerinde kullanılmış ve daha sonra bu yüzyıl içerisinde kuyumculuk işlerinde, porselen süs eşyalarında, heykel kaideleri gibi çeşitli zeminler üzerine, doğadan esinlenilen formların stilize edilerek dekoratif amaçla kullanılmasıyla yaygınlık kazanmıştır (Tüfekçi, 2020). Çeşitli canlı renklerin bir arada kullanıldığı sade ve zarif biçimlerin, değişkenlik gösterdiği altın ve renk kullanımı tasarımlarda oldukça dengelidir (Durmuş, 2022). Rokoko üslubu, Kur'an-ı Kerim, Hucce surelerinde, Kıt'a ve levhalarda çeşitli formlarda uygulanmış; özellikle bezemeli kitaplarda sıvama altın zeminler üzerine, sayfa köşelerine serbestçe ve ihtişamlı bir şekilde dağıtılmıştır (Taşkale, 2010). XVIII. ve XIX. yüzyıllarda üretilen yapıtlarda, ince işçiliğin kalitesi zayıflamış, bu dönemlerde daha çok natüralist çiçek motiflerinin zengin görünümü ön plana çıkmıştır (Çoruhlu, 1993). Bu dönem kitap sanatı bezemelerinde Ali Üsküdarî, Ahmed Hazine, Abdullah Buhari ve Ali Çâkerî “çiçek ressamlarının” en gözde sanatçılarıdır (Resim 2.38), (Duran, 2018).



Resim 3.38 Mecmû'a-i Gazeliyyât Ali Üsküdarî (Duran, 2018)

Ali Üsküdarî, yaşadığı dönemin etkileşimde olduğu sanat kültüründen beslenerek kendi yolunu çizmiş ve yenilikçi bir estetik anlayışı içinde özgün üslubunu oluşturmuştur (Didinal, 1996). Üsküdarî en görkemli eserlerini III. Sultan Ahmed, I. Mahmud, III. Osman ve III. Mustafa dönemlerinde üretmiştir (Ersoy, 1988). Ali

Üsküdarî'nin Yusuf-ı Mısri'nin öğrencisi olduğu ve hattını Yedikuleli Seyyid Abdullah'ın yazmış olduğu birçok Kur'an-ı Kerimi tezhipleri bilinmektedir. Müzehhib, çiçek ressamı, ruganî (lake) ve hâlkari üstadı olan sanatkâr, motif ve desen tasarımlarında Hocası Yusuf-ı Mısri'den etkilenmiş; klasik sanat anlayışını rokoko üslubuyla harmanlayarak Türk sanatına özgün katkılar sunmuştur (Duran, 2009). Kubur, kitap kabı, yazı altlığı, murakkaa, kalemdan, yazı çekmeces, kitap ve levha tezhibi gibi alanlarda birbirinden farklı eserler üretmiştir (Derman, 2015). Sanatçının bezemiş olduğu sayfalarda klasik tezhip ve saz yolu üslubunu sıkça kullanarak, (Taşkale, 2010) eserlerinde çok ince kıllı fırça ile çeşitli renkler ve gölgeli boyama tekniğini uygulayarak derinlik ve hareket katmıştır (Resim 2.39), (Didinal, 1994).



Resim 3.39 XVIII. yüzyıl Ali Üsküdarî yazı altlığı bezemesi (Derman, 2015)

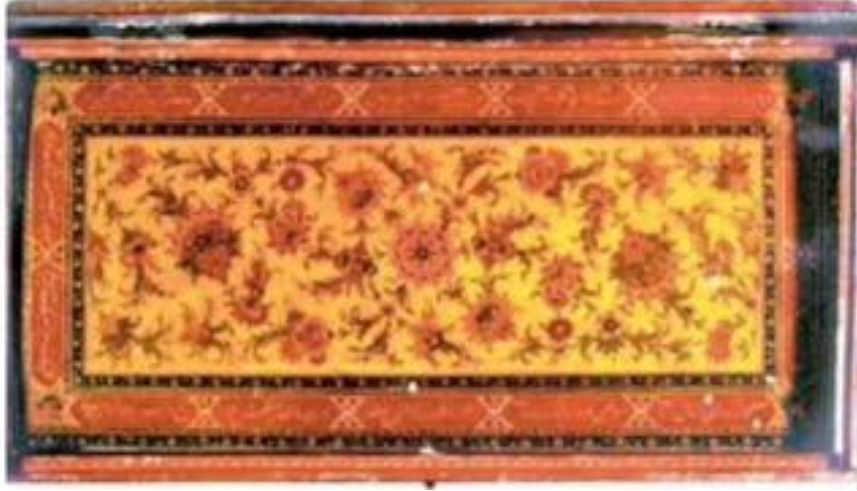
Devrin çiçek ressamı ve ruganî (lake ustası) olan sanatçı, eserlerinde (Taşkale, 1994) doğal üslupta ve yarı üslublaştırılmış çiçek motifleriyle tasarımlarında önemli bir yer edinmiştir. Gül, karanfil, menekşe, sümbül, açelya, fulya, zambak ve lale gibi

çiçeklerin yanı sıra (Durmuş, 2022) yarı üslublaştırılmış nar, nilüfer, nilüfer goncası, hatâyî, enginar yaprağı ve çoklu çiçek motiflerine yer vermiştir. Kimi eserlerinde motifler arasında çin bulutu, kimi eserlerinde ise sadece dallar birbirine dolanmıştır. Yaprakların uç kısımları sivri ve zarif olup, motiflerin çevresi altın ile pek ince bir işçilikte tahrirlenmiştir. Egemen renkler altın yıldız, karmen ve siyah olmuştur (Resim 2.40), (Çığ, 1949).

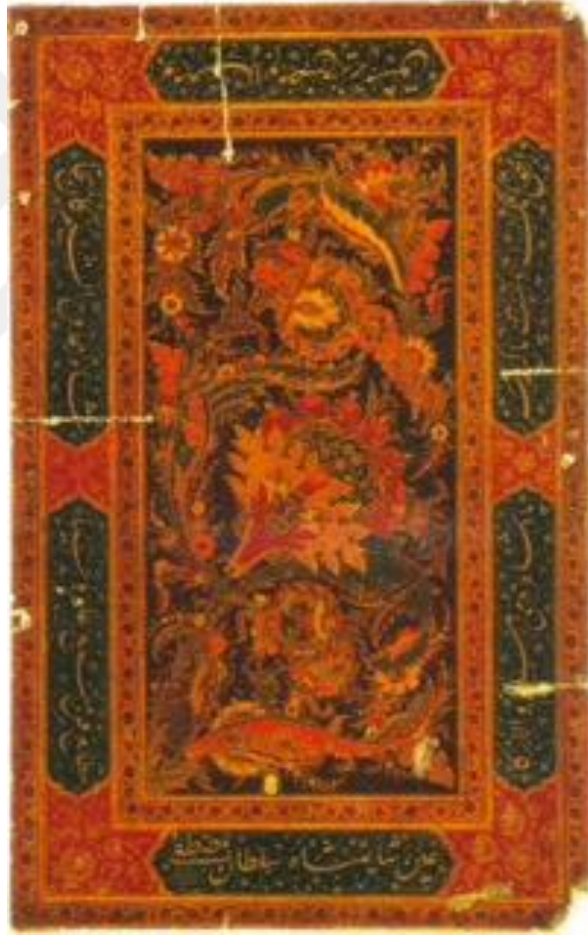


Resim 3.40 Mecnua-i Gazeliyyât, Ali Üsküdarî (Büyükyazıcı ve Eryılmaz, 2023)

Ali Üsküdarî bezemelerinde motif zeminlerini çeşitli renklerde boyayarak ün kazanmış ve bu sebeple “ruganî” lakabıyla anılmaya başlanmış; bu süsleme tekniğini ise “ruganî üslubu” olarak adlandırılmıştır (Resim 2.41, 2.42), (Durmuş, 2022).



Resim 3.41 Ali Üsküdarî'nin ruganî çekmece tezyinatı (Derman, 2012)



Resim 3.42 Ali Üsküdarî ruganî yazı altlığı arka yüzü bezemesi (Temiz, 2019)

XVIII. yüzyıl süsleme sanatında Dua kitaplarında kent tasvirleri (Taşkale, 1990) XIX. yüzyılda Kıt'a, hilye ve levha bezemelerinde Rokoko tarzı yaygın bir biçimde kullanıldığı görülmektedir (Resim 2.42), (Taşkale, 2010). Ali Üsküdarî üslubuna benzeyen diğer çiçek ressamı, Nakkaş Hüseyin, Üsküdarlı Mustafa, Hezargiradi

Zade Ahmet Ataullah, Hacı Dede, müzehhib Mehmet, Mevlevi Süleyman Efendi, Edirneli Nakkaş Mustafa (Ersoy, 1988) ve Ressam Seyyid Mehmed gibi XVIII. ve XIX. yüzyıl arasında kıymetli eserler üretmiş sanatçılar olarak sıralayabiliriz (Resim 2.43), (Durmuş, 2022).

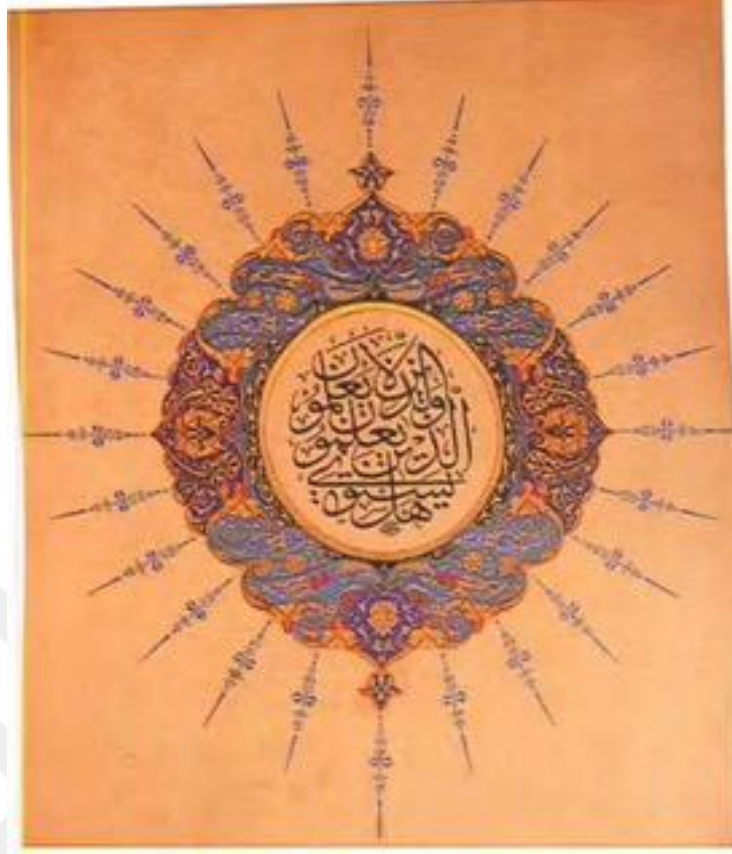


Resim 3.43 Ahmed Ataullah tarafından tezhiplenmiş 1827 tarihli levha (Durmuş, 2022)

XIX. yüzyılda tığ motifleri batı etkisi altında değişime uğramıştır. Klasik tezhibin öncü rengi olan lacivert, bazı eserlerde neredeyse hiç kullanılmayarak, yerine daha çok altın, yeşil ve kırmızı renkleri tığlar üzerinde ön plana çıkmıştır (Akbaş vd., 1991). Klasik dönemde desenden bağımsız şekilde simetrik bir anlayışla tasarlanan tığlar, rokoko üslubunda serbest biçimde asimetric olarak ana desenin devamı niteliğinde çizilmiştir (Durmuş, 2022).

3.2.4 Cumhuriyet Dönemi Türk Tezhip Sanatı

Osmanlı devri Türk sanatı, XIX. yüzyılda Avrupa etkisi devam ederken barok, ampiri ve neo klasik akımlar Osmanlı sanatında yüzyıl boyunca egemenliğini sürdürmüştür (Temiz, 2019). XX. yüzyıl bezeme sanatında, yeni bir üslubun doğuşu görülmemektedir. Klasik tezhip özelliklerini barındıran ve halen devam etmekte olan levha üzerine bezeme işçiliği büyük bir oranda çeşitlenmiş ve geliştirilmiştir. Hilye-i Şerif'ler, Kıta'lar, celi yazılan yazılar etrafına hâlfar tasarımları ile levha tezhipleri zenginleştirilerek süslenmeye devam etmiştir (Taşkale, 1994). Bu yüzyılın ilk yarısında, özellikle Cumhuriyet dönemi tezhip sanatında klasik devire bir dönüş hareketi olarak uygulamaya ve öğretmeye çalışılmışsa da daha çok amatörce, keyif olarak yapılan ve ikinci bir meslek olarak ilgi gören bir alan olmuştur (Yağmurlu, 1973). Yüzyılın başlangıcından itibaren, Türk tezhip sanatında ilerleme sağlanamamış ve bu etki halen son dönem tezhipli eserlerde de görülmeye devam etmiştir (Taşkale, 2010). 1914'te tezhip sanatını ve çeşitli geleneksel Türk sanat dallarımızı geliştirme ve yaşatma amacıyla "Hattat Mektebi" adı altında uygun bir ortam oluşturulmuştur. 1936 yılında, "Şark Tezyini Sanatlar Mektebi" Güzel Sanatlar Bölümüne bağlanmış ve zaman içinde "Türk Tezyini Sanatlar bölümü" adıyla eğitime devam etmiştir (Taşkale, 1994). Cumhuriyet devri sanat ortamı olarak oluşturulan "Güzel Sanatlar Akademisi", Türk Tezhip sanatına katkılarıyla gelişmeye devam etmektedir. Günümüzde akla ilk gelen eğitim merkezleri; Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve Geleneksel Türk Sanatları bölümleri, tezhip sanatına katkılarıyla eğitim ve öğretimine devam etmektedir (Taşkale, 2010). XX. yüzyılın başlangıcına kadar Türk tezhip sanatında görülen bu duraklama, yapılan çalışmalar ve gereken olgunluğa erişmiş değerli müzehhipler sayesinde yeniden gösterişli günlerine kavuşmuştur (Karadaş, 2004). Bu yüzyılın tezhip sanatına tasarım ve çalışmalarıyla katkıda bulunmuş sanatçılar olarak; Fatma Rikkat Kunt, Feyzullah Dayıgil, Muhsin Demironat, İsmail Hakkı Altunbezer, Kerim Silivrili, Süheyl Ünver gibi sanatçılar Türk tezyinatına önemli eserler kazandırmışlardır (Resim 2.44), (Temiz, 2019).



Resim 3.44 Hat: Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer, Tezhip Kerim Silivrili (Taşkale, 2009)

Öte yandan Süheyl Ünver bilim, sanat, müzehhib, ressamlık ve tezyini sanatlar gibi birçok alanda edindiği bilgi ve tecrübelerle, seyahatleri sırasında gözlemlediği biçimleri özenle kalemi ve boyaları ile defterine nakşederek günümüz sanat tarihi arşivine zengin bir miras bırakmıştır. Böylelikle Türk tezyini sanatları, Osmanlı dönemi geleneksel sanat biçim ve üsluplarının Cumhuriyet dönemine özenle aktarılmasına katkı sağlamıştır (Güney ve Erdoğan, 2024). Cumhuriyet dönemi tezhip sanatında genel olarak levha süslemesi üzerine gelişim göstererek, çeşitli kıtalar, hilye ve celi yazılar ile üretilen tasarımlar bezenmiştir. Yazıların etrafını tamamen kaplayan klasik tezhip işlemelerinin yerine, halkar tarzı iri yapraklı, iri motifli tasarımlar, günümüz tezhip sanatında daha çok tercih edilmiştir (Resim 2.45; 2.46), (Taşkale, 1994).



Resim 3.45 Kâmil Akdik tarafından yazılıp, Bahaeddin Tokatlıoğlu tarafından tezhiplenmiş, Hilye (Taşkale, 2010)



Resim 3.46 Muhsin Demironat tarafından tezhiplenmiş Sülüs-nesih kıt'a (Taşkale, 2009)

Günümüzde, ağırlıklı olarak altın ve çeşitli boyalarla bezenen halkar tasarımlarında, motiflerin üzerine süsleyen açık renklerin yanı sıra; bordo- kahve tonları, siyah, lacivert ve yeşil gibi renkler de zemin rengi olarak tercih edilmektedir. Bununla

birlikte bulut motifi, rumi ve yarı stilize hayvan figürleri, kompozisyonlara uygulanırken, bitkisel motifler ise halen klasik dönemin izleri görülmektedir (Taşkale, 1994). Cumhuriyet dönemi tezhip sanatındaki gelişmeler, Güzel Sanatlar Akademisi üzerinden devam ederken, klasik tezhip eğitiminin yanı sıra “serbest tasarımlar” uygulanarak yeni arayışlar doğrultusunda üretimler devam etmektedir (Resim 2.47; 2.48), (Taşkale, 2009).



Resim 3.47 Süheyl Ünver tarafından yapılmış vazoda çiçekler (Temiz, 2019)



Resim 3.48 Tezhibi Rikkat Kunt'a ait Hutut-u Mütenevvia, XX. yüzyıl (Temiz, 2019)

3.3 Türk Tezhip Sanatının Uygulama Alanları

Türk tezyini sanatlarında oldukça önemli bir yer kaplayan hat ve tezhip sanatı, dua kitapları, Kur'an-ı Kerimler ve farklı el yazması eserlerde başlıca uygulama alanı bulmuştur (Taşkale, 1990). Ayrıca süsleme örneklerine, içerisine kalem ve fırça gibi malzemelerin konulduğu kubur ve kutularda, yazı altlıklarına, padişah ve ailesi için hazırlanan gömlek ve kaftanlar gibi çeşitli yüzeylerde tezhipli örneklerle rastlanmaktadır (Elitok, 2014). Tezhip sanatının bir diğer kullanım alanlarından olan ve ilk örneklerine XVII. yüzyılın ortalarında rastlanılan levhalar, tezhip sanatının el yazması kitap süslemelerinden sonra akla gelen önemli bir tasarım alanıdır (Hatipoğlu ve Karadaş , 2014). Hat sanatıyla sıkça görülen tezhipli tasarımlar, günümüzde daha çok levhalar üzerinde uygulama ve süsleme amacıyla kullanılmaktadır (Tuncel, 2002).

3.3.1 Kur'an-ı Kerim'ler ve Diğer Yazma Kitaplar

Şüphesiz, yazma eserler arasında en çok tezhiplenen ve kopyalanan Kur'an-ı Kerimler'in yanı sıra dua kitapları, edebi kitaplar ve bilimsel içerikli çalışmalar da yazılıp süslenmiştir (Taşkale, 1994). Bilinen en erken dini el yazması kitaplar, İslam'ın kabulüne ait Kur'an-ı Kerimlerdir (Ersoy, 1988). Hattatlar, Kur'an-ı Kerimleri en güzel biçimde yazmak için büyük bir özen ve rekabet içinde çalışmış; müzehhipler ise bu kutsal metinleri zarafetle bezemek adına en ince tezhip örneklerini ortaya koymuşlardır (Taşkale, 1994). Tezhibin Kur'an-ı Kerim sayfalarındaki ilk kullanım amacı, ayetleri ve sureleri birbirinden ayırmaktı (Kaçar ve Bilgen, 2021). Surelerin başlangıcında ve son kısmında yer alan tezhipli bölümler, sayfalarda daha geniş yer kaplayacak şekilde yatay olarak düzenlenmiştir (Ersoy, 1988). Bu yazma eserlerde tezhiplenen kısımlar; çeşitli zengin bezemeleriyle zahriye ve serlevhalar yazılı veya yazısız biçimde yer almakla birlikte, sayfa başları (sure başı, bahır başı) Kur'an-ı Kerim'lerde hizip gülü ve secde gülü, Beyne-s sütur (satır araları), ayetlerin başlangıç ve bitiş noktaları (vakfe, duraklar) ile ketebe sayfası gibi bölümler tezhiplenerek süslenmiştir (Özbek ve Bilgen, 2022).

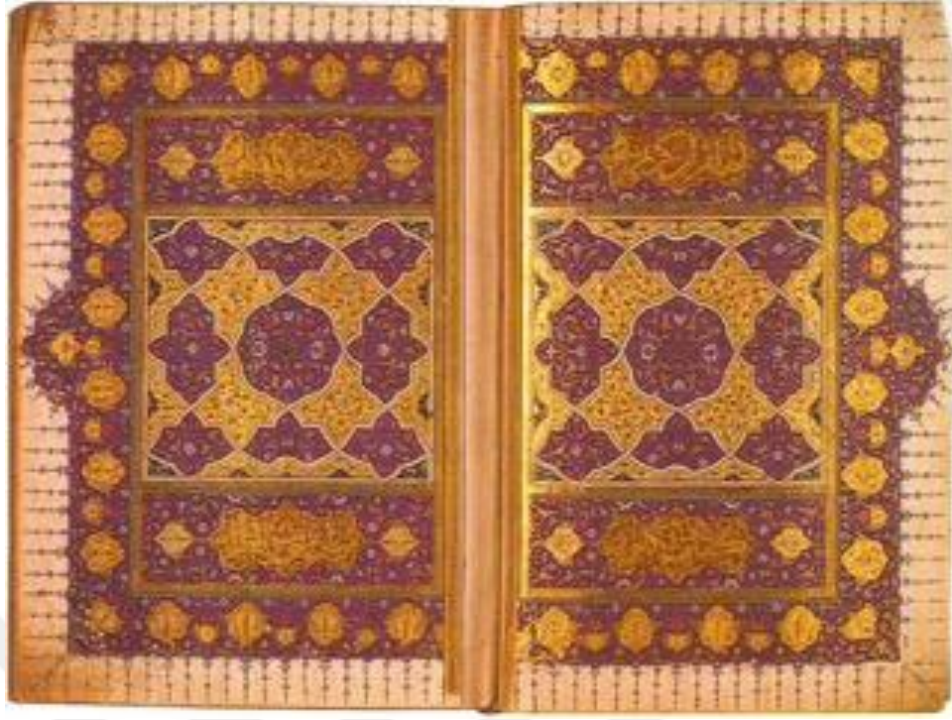
3.3.1.1 Zahriye sayfası

Yazma eserlerin başlık sayfasından bir önceki sayfada bulunan, genellikle tezhipli ve bazen de boş sayfalara "zahriye" adı verilmektedir (Taşkale, 1994). Zahriye kelimesi Arapça zahr kökünden ortaya çıkmıştır. Zahr"sırt, arka" anlamına gelmektedir (Küpeli, 2007). Zahriye sayfaları, müzehhiplerin üstün ustalıklarını sergilediği, eser veya eser sahibine gösterilen değeri vurgulayan ve en yoğun tezhibin yer aldığı sayfalardır (Perçem, 2013). Sayfalarda bazen hiçbir yazı veya noktalama kullanılmadan tamamen süsleme yapılırken, bazen de Kur'an-ı Kerim'in kimin için yazıldığına dair bilgiler içeren bir metin ve çeşitli ifadelerde ayetler de yazılabilmektedir (Baysal, 2010). Yazma eserlerde yer alan bu metinler, süslemenin içinde ve dışında bulunan ve "Temellûk" kitabesi olarak adlandırılan metinlerdir. Zahriye sayfaları bazen tamamen yazısız olarak da bezenmiştir. Bu sayfalar çeşitli formlarda süslenerek dikdörtgen, tam sayfa sıvama olarak veya şemse, mekik, madalyon, daire, oval ve kare biçiminde tasarlanmıştır. Zahriye sayfaları, özellikle

Kur'an-ı Kerimlerde metin dışında bir süsleme ögesi olduğundan, her eserde ve her dönemde rastlanılmaz (Perçem, 2013). Zahriyeler dönemlerine göre tasarımlarda değişiklikler göstermiştir (Resim 2.49; 2.50; 2.51), (Taşkale, 1994).



Resim 3.49 Zahriye tezhibi (Aşıcı, 2009)



Resim 3.50 Zahriye sayfası tezhibi (Küveli, 2009)



Resim 3.51 Fatih Dönemi mekik formu zahriye sayfası (Baysal, 2010)

3.3.1.2 Serlevha sayfası

Ser, “baş” anlamına gelir. Yazıda, başlık anlamına gelen serlevha (ya da baş levha), zahriye sayfasından sonraki sayfada yer alan metnin başladığı ilk sayfada kullanılan bezemelerdir (Taşkale, 1994). Nakkaşların ustalıklı bezediği en yoğun ve en görkemli tezhipli sayfalardır. Bazı nakkaşlar tarafından ise “dibace” ve “mihrabîye” olarak da adlandırılmıştır (Küpelî, 2007). Kur’an-ı Kerim’in ilk sayfasında Fatıha Suresi’nin tamamı, ikinci sayfasında ise Bakara Suresi’nin ilk ayetleri yer alır ve bu sayfaların çevresi zengin süslemelerle bezenir. Bu süsleme serlevha tezhibi olarak adlandırılır ve desen, renk ve motif açısından zahriye tezhibiyle bütünlük sağlamak amacıyla onun devamı niteliğinde tasarlanır (Derman, 2010). Fatıha ve Bakara surelerini kapsayan serlevhalar, karşılıklı ve simetrik bir şekilde düzenlenmiştir. Metnin üst kısmında ise bezemenin içinde, surenin adı yazılı olan paftalar tasarlanmıştır (Taşkale, 1994). Serlevha sayfalarının, özellikle Kur’an-ı Kerimlerdeki kullanımı dönemler itibarıyla değişkenlik göstermiştir. Tezhip sanatında temel ilke olan yazının ön planda, süslemenin ise arka planda kalması anlayışı serlevha sayfalarında terk edilmiştir. Bu bölümde tezhip tüm ihtişamıyla kendini göstererek, süslemenin görsel zenginliği ön plana çıkarılmıştır (Resim 2.52; 2.53), (Aksu, 1999).



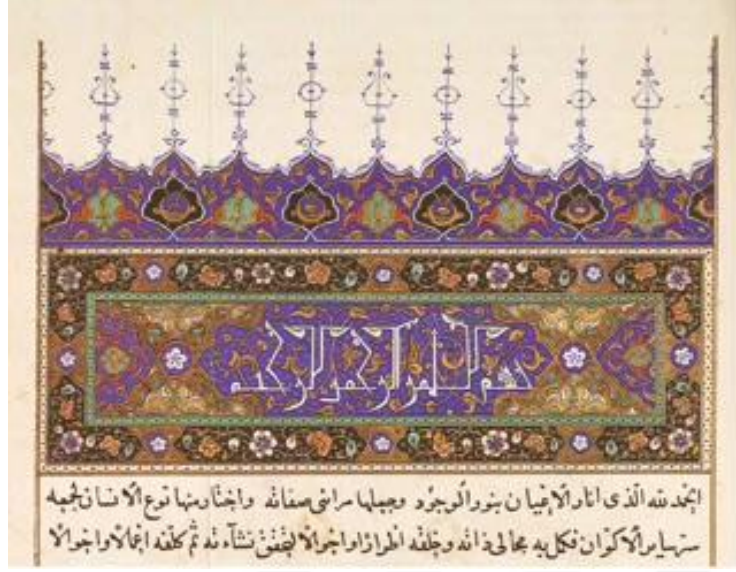
Resim 3.52 Yedikuleli Seyyid Abdullah Mushaf’ının serlevhası (Duran, 2009)



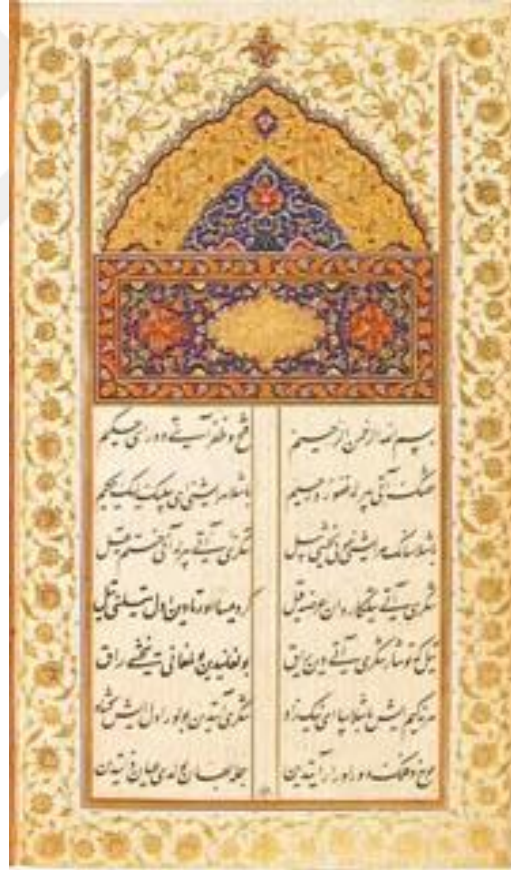
Resim 3.53 Serlevha sayfası (Derman, 2009)

3.3.1.3 Sûrebaşı (unvan, başlık, cüzbaşı, fasılbaşı)

Sûrebaşları, surelerin isimlerini, nazil oldukları yerleri, ayet sayısını ve hangi surede bulunduklarını açıklayan başlıklardır (Derman, 2012). Ayrıca Kur'an metni içinde bir sûrenin bittiğini ve yeni bir sûrenin başladığını gösteren bölümlerdir (Kaçar ve Bilgen, 2021). Kur'an-ı Kerim'lerde ve diğer el yazması eserlerde süslenen bölüm ve sure başlıklarına serberk denilmektedir (Taşkale, 1994). Kur'an-ı Kerim'lerde sûre başlarına bahır başı, başlık sayfası, ünvan sayfası, fasıl başı veya başlangıç sayfası da denilmektedir (Binark, 1964). Sûre başları Kur'an-ı Kerim'lerde çoğunlukla serlevha sayfalarından sonra gelmektedir. Sûre başları biçimsel olarak taç şeklinde düzenlemiş olup ve üst kısımlarda yer alan ve "tığ" olarak adlandırılan süslemeler, dolu zemin ile boşluk arasında geçiş sağlayarak görsel denge oluşturmaktadır (Resim 2.54; 2.55), (Aksu, 1999). Kubbeli formların yanı sıra, yatay dikdörtgen biçiminde, yan cetvellere kadar uzayan dar ve enli şeritler tasarlanmış ve bunların içi tezhipte süslenmiştir (Baysal, 2010).



Resim 3.54 Sure başı tezhibi (Aşıcı, 2009)



Resim 3.55 Ünvan sayfası örneği (Tanındı, 2009)

3.3.1.4 Hatime (ketebe) tezhibi

Hatime kelimesi “bitiş, son, son söz” manasına gelmektedir (Küpeli, 2007). Yazma eserlerde hatime sayfası, müellifin eseri bitirirken yazdığı duaları, hattatın ismini, bezeme varsa müzehhibin ismini ve tarihini içeren son sayfadır (Aksu, 1999). Hatime sayfalarında eser ile ilgili ayrıntılı bilgilerin yer aldığı metin, sayfanın altına doğru daralarak üçgen formunu alır. Bu metnin kenarları ise uygulanan tezhip kompozisyonuna uygun olarak şekillendirilir ve her iki yana dönemin tezhip üslubu ve estetik anlayışına göre tezyinat yapılır. Bu alanda genellikle $\frac{1}{2}$ simetrikli kompozisyonlar tercih edilmekte ve bezemelerde yoğunlukla altın kullanılmaktadır. Ayrıca bazı hatime sayfalarında müzehhibin imzasına da rastlanılmaktadır (Küpeli ve Baysal, 2007). Hatime sayfalarındaki tezhipleri, diğer sayfalara nazaran daha sade olduğu görülmektedir (Resim 2.56; 2.57), (Taşkale, 1994).



Resim 3.56 Hatime sayfası tezhibi (Küpeli, 2009)



Resim 3.57 Hatime sayfası örneği (Baysal, 2010)

3.3.1.5 Güller ve duraklar (noktalar)

Kur'an-ı Kerim'lerde genellikle sayfa köşelerinde görülen, orta kısmı boş bırakılan bazen de sure isminin yazılı olduğu yuvarlak motiflere "gül" adı verilir. Güller uygulandıkları alana göre isimlendirilmektedir (Şaştım, 2023). Kur'an-ı Kerim'lerde sayfalarda genellikle durulacak veya secde edilecek ayet ve surelerin hizasında bezenerek, çeşitli formlarda süslenmektedir. Güller uygulandıkları yere göre vakfe, secde, hizip, vakıf, sure, cüz gülü gibi isimlere sahiptir (Aksu, 1999). Kur'an-ı Kerim'lerde metnin yan tarafındaki boşluklara, her 20 sayfada bir cüz gülü, beş sayfada bir hizb gülü, her 10 ayette bir Aşr gülü, secde edilecek ayetlerin yan kısmına secde gülü ve neredeyse her surenin girişine de sure gülü bezemesi uygulanmıştır. Gül motiflerinin çeşitli olmasının yanı sıra, bezeme örnekleri de dönemlere göre farklılık göstermiştir. Gül tığları yalnızca iki yöne uzatılmış olup, gülün iki veya üç katı kadar uzun tutulmuştur (Derman ve Şaştım, 2010). Gül motifleri ve duraklar, kendi içinde özgün bir süsleme örneğidir (Resim 2.58; 2.59), (Baysal, 2010).



Resim 3.58 Gül motifi örneği (Küpeli, 2009)



Resim 3.59 KHK 2817 Envanter numaralı eserin gül motifi örneği (Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi)

Kur'an-ı Kerim ve diğer yazma eserlerde, ayetlerin ve cümlelerin bitiminde yer alan durak ismiyle anılan noktalar, çeşitli zengin örnekleriyle sayfalara bezenmektedir (Küpeli, 2009). Duraklar, yazıdaki monotonluğu gidermek ve okuyanın nefesi

süresince gözünü dinlendirmek amacıyla farklı formlarda kullanılmıştır (Resim 2.60), (Perçem, 2013).



Resim 3.60 Mücevher durak (Küpeli, 2007)

Yapıldıkları şekillere göre isimlendirilen durakların birçok çeşidi bulunmaktadır, geometrik formlara sahip duraklara mücevher, daire formundaki ve altı parçaya bölünmüş olanlara şeshane, üç yapraklı biçimde tasarlananlara seberk, beş yapraklı olanlara ise pençberk denilmektedir. Güllerde olduğu gibi noktalar da dönemlere göre değişiklik göstermiştir (Resim 2.61), (Aksu ve Baysal, 1999).



Resim 3.61 Şeshanepenç durak (Küpeli, 2007)

3.3.1.6 Yazı levhaları ve hilyeler

Hat sanatının gelişimiyle birlikte, duvarlara levha asma geleneği büyük ölçüde yayılmıştır (Taşkale, 1994). Tezhip sanatı, yazma kitaplardan sonra en çok Hüs-ni Hat levhalar üzerinde hakimiyetini sürdürmüştür. XVIII. yüzyıldan günümüze uzanan süreçte, levha yazmacılığı önemli ölçüde gelişerek ilerlemiş ve tezhip sanatı bu alanda yoğun olarak uygulanmaya başlanmıştır. Genellikle yazılar çevresine yapılan süslemelerde, açık renkli zeminler üzerine ya da koyu tonlarındaki zeminler üzerine farklı tonlarda altınlar kullanılarak bezemeler yapılmış, bu süslemelerde özellikle “halkar” tarzı ağırlıklı olarak tercih edilmiştir (Taşkale, 1990). XXV. yüzyılda talik ve

celi sülüs yazılar halka açık alanlara, özelliklede cami duvarlarına asılmıştır. El yazması eserlere sahip olma fırsatı çok zor olmasından dolayı, levhalara olan ilgi artarak çeşitli tasarımlarda levhalar üretilmiştir. Günümüzde halen popüler olan levha süslemelerine sıkça rastlanılmaktadır (Resim 2.62), (Elitok, 2014).



Resim 3.62 Osman Yümni Efendi'ye ait Sülüs levha (Temiz, 2019)

Hilye-i Şerifler Müslüman sanatçılar tarafından, Hz. Muhammed'in görünüşünü putlaştırabilecek kimselerin önüne geçmek amacıyla, onu resmetmek yerine, onun döneminde yaşamış ve tanımış kişiler tarafından Hz. Muhammed'in fiziksel görünüşünü, tavır ve hareketlerini anlatan ifadelerden faydalanarak, Türk hat ve tezhip sanatçıları tarafından zarif yazılarla ve görkemli bir işçilikle bezenmiştir (Taşkale, 1994). Kelime anlamı “zinet, süs” olan hilye, sülüs, nesih yazı çeşitleri ve bazen de ta'lik yazılar etrafına süslenmiştir (Karadaş, 2004). İlk örneklerine XVII. yüzyılda rastlanan hilyelerin klasik formu dönemin önemli hattatlarından Hafız Osman, tarafından yapılmış olup günümüze kadar bu formlarda yazılarak, kâğıt, tahta ve murakka üzerine uygulanarak bezenmiştir (Resim 2.63), (Taşkale ve Elitok , 1994).



Resim 3.63 Hafız Osman, Hilye-i Şerife (Gündüz ve Gündüz, 2023)

Her sanatçı kendi sanat kabiliyetini anlamlandırarak farklı formlarda hilyeler sunmuştur (Karadaş, 2004). Hilye-i Şerifin üst bölümünde yer alan “baş makam besmele” yazısı, en dikkat çeken ve en üstte konumlanan kısımdır. Bu bölüm genellikle “besmele” ile başlar ve estetik bir şekilde tezhiplenir. Hemen altındaki “göbek” kısmı ise, Hz. Muhammed’in fiziksel ve ahlaki özelliklerinin anlatıldığı metnin yer aldığı en önemli bölümlerden biridir (Elitok, 2014). Hz. Muhammed ile ilgili ayet ve anlamlarını içeren ayet bölümü; El- kalem suresinin 4. ayeti, El- fetih suresinin 28.-29. ayetleri, El- enbiya suresinin 107. ayeti bu bölümde yer almaktadır. Hilal şekli ve çevresi Hilye-i Şerifin en dikkat çekici ve görkemli bölümlerinden biridir. Bu bölüm genellikle, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali olmak üzere ilk dört halifenin isimlerini içermektedir (Resim 2.64), (Taşkale, 1994).



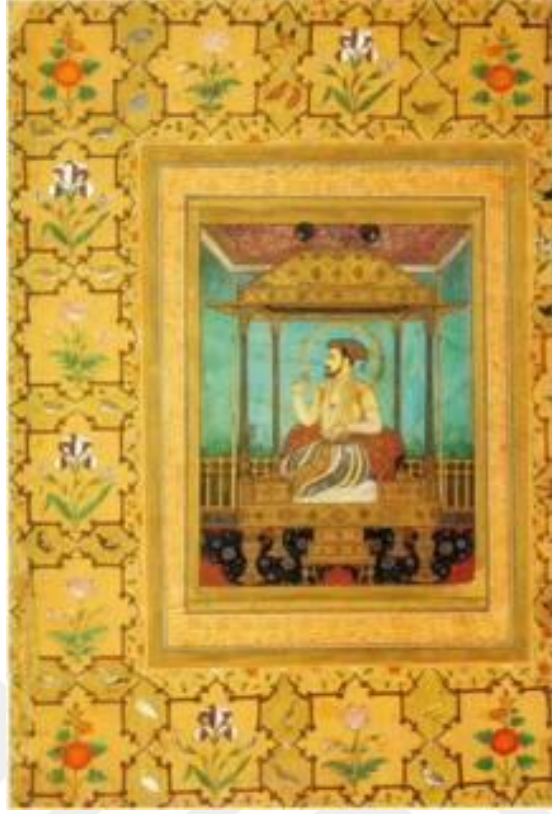
Resim 3.64 Hattı Neyzen Emin Efendiye ait, İsmail H. Altunbezer'in tezhibini yaptığı Hilay-i Şerife (Taşkale, 2009)

3.3.1.7 Minyatürler

Türk İslam resim sanatının bir dalını oluşturan ve günümüzde “minyatür” olarak adlandırılan bu sanat dalı (Konak, 2018), el yazması eserlerde minyatürlü bölümleri cetvel içine alınarak dış pervaz kısmı tezhiplenmiştir (Taşkale, 1990). Dönemlere göre değişiklik gösteren minyatürlerde, genel olarak tezhiplenen bölümler, mekan, çadır, kumaş yüzeyler, kıyafetler ve diğer detaylar olmuştur (Resim 2.65; 2.66), (Taşkale, 1994).



Resim 3.65 XVI. yüzyıl Şahname-i Firdevsî, tezhipli minyatür örneği (Temiz, 2021)



Resim 3.66 XVII. yüzyıl Babür Dönemi, tezhipli minyatür örneği (Temiz, 2019)

3.3.1.8 Fermanlar ve tuğralar

Osmanlı sultanlarının imzası niteliğinde olan tuğralı padişah buyrukları, Divan-ı Hümayun’ da hazırlanan ferman ve belgelerin baş kısmında yer alır ve dönemin tezhip anlayışına göre uzun kağıtlara yazılan çeşitli formlarda bezemelerdir (Taşkale, 1990). Osmanlı padişah tuğralarının ilk örnekleri, sultan II. Bayezid’in fermanlarında görülmeye başlanmıştır. Bu dönemin ardından tuğralar, farklı desen ve renklerde tezhip edilmiştir. Tezhipli tasarımlar, beyze, hançere ve tuğları da kapsayarak (Tanındı, 2009), bazen taç, bazen de üçgen formlarında bezenmiştir (Resim 2.67; 2.68), (Taşkale, 1990).



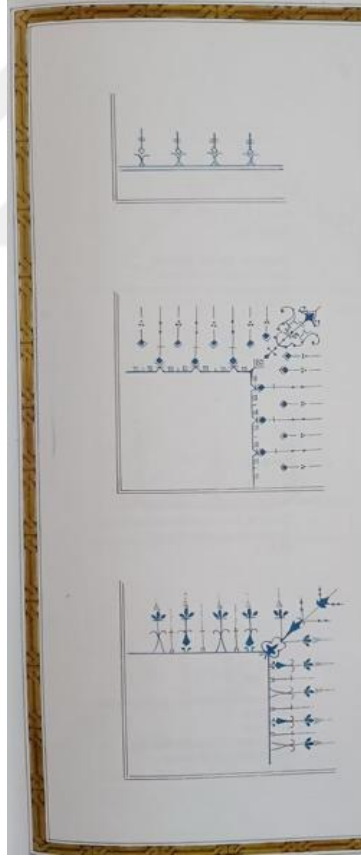
Resim 3.67 Sultan II. Mahmud tuğralı ferman (Temiz, 2019)



Resim 3.68 Sultan I. Mahmud Dönemine ait, tuğra bezemesi (Duran, 2018)

4. TEZHİP SANATINDA TIĞ MOTİFİ

Tezhip sanatında, sayfa tasarımı ile zemin arasında denge unsuru oluşturan ve yardımcı eleman olarak kullanılan “tığ”, Farsça “kılıç”, anlamına gelen kelimelerden türetilmiştir (Akbaş vd., 1991). Tığ motifleri, eserlerde sade ve doğal görünümleriyle uygulandıkları alanlarda çeşitli işlevsellik sunmaktadır. Tezyini sanatlar açısından tığ bezemeleri, eserlere zarif bir zenginlik katarken, aynı zamanda bütünlüğü koruyan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Celal Esad Arseven sanat Ansiklopedisi’nde; “Cild ve tezhip işlerinde, bezemelerin dışa doğru ok gibi çıkan, ucu sivri kısımlardır. Bu kısımlar genellikle altın ve boya ile yapılmaktadır” şeklinde tanımlamıştır (Resim 2.69), (Birol, 2018).



Şekil 4.1 Tığ motifi örnekleri (Birol, 2018)

4.1 Tığ Motifinin Tarihsel Gelişimi

Tığlarda kullanılan elemanlar ve renkler, tasarımlarda bir bütün oluşturacak şekilde dönemin üslubuna göre farklılık göstermiştir (Biol, 2018). XII. XIII. yüzyıllarda, genellikle kalın çizgiler üzerine nokta şeklinde bezenen tığlarda, lacivert ve tonları ağırlıklı olarak kullanılmıştır. XIV. yüzyılda geometrik formlar yaygınlaşmış, noktalardan oluşturulan zarif çiçekler ve rumi desenli tığlar, altın ve lacivert tonlarının uyumu ile birlikte sayfalarda yerini almıştır (Akbaş vd., 1991). Bu dönemde halk arasında “oya” ve “bubcuk” olarak bilinen nokta ve virgül benzeri çizgiler eklenerek tığ bezemeleri gelişmeye devam etmiştir (Biol, 2018). XVI. yüzyılda yaşanan bu gelişmeler, XV. ve XVI. yüzyıllarda daha görkemli tasarımlarla karşımıza çıkmaktadır. Tığlar genellikle mavi renk tonlarda bezenmiş ve geometrik formlarda tasarlanmıştır (Akbaş vd., 1991). Başlangıcından günümüze kadar devam eden görkemli desenler ve zarif motifler, sonsuzluğa doğru uzanan ulama tekniği ile oluşturulan simetrik kompozisyonlar, alanı tamamen kaplayan süslemeler ve sayfalarda tığ motifine daha sık rastlanılması ve çeşitlenmesi XV ve XVI. yüzyılda tasarımlarda görülen en belirgin özelliklerdir (Temiz, 2019). XVI. yüzyıl Osmanlı süsleme sanatında üretilen görkemli eserlerde, kompozisyon zenginliği, sayfaların ihtişamı ve çeşitli zarif tığlar, XVII. yüzyılda da zarafetini koruyarak, form ve renklerde değişime uğramış; genel olarak kullanılan lacivert renginin yanı sıra kırmızı tonlarına da sıkça rastlanmıştır (Akbaş vd., 1991). XVIII. yüzyılda bazı eserlerde sure başlarında kullanılan tığlar, ciltlerde, salbek ve köşebentleri çevreleyen dendanların etrafında tığ motifleri noktalar halinde kullanılmıştır (Elitok, 2014). Bu yüzyılın sonlarında batı kültürünün etkisinde değişen tasarım ve tığlar (Biol, 2018), XIX. ve XX. yüzyıl tığ motiflerinde klasik tezhibin vazgeçilmez rengi olan lacivert tonlarına neredeyse hiç rastlanılmamıştır. Altın, kırmızı ve yeşil tonlarının ağırlıklı kullanılmıştır. Bu dönemlerde ve günümüzde tığ motifleri klasik ve barok rokoko tarzında uygulanmaya devam etmiş, bazen de iki üslup farklı formlarda bir arada kullanılmıştır (Akbaş vd., 1991).

4.2 Tığ Motifinin Yapım Teknikleri

Son derece sade ve zarif görünümlü tığlar, ince bir çizgi üzerine çeşitli ayrıntılar eklenerek süslenmektedir. “Işın” olarak adlandırılan bu çizgiler, 90 derecelik açı ile eşit aralıklara bölünerek farklı eksenler üzerine yerleştirilmektedir (Aşıcı, 2009). Sınırları belirlenmiş bir tezhip etrafına tığ motiflerini yerleştirmede ilk aşama, eskiz kağıdı üzerine tığların kaplayacağı alanın belirlenmesidir. İki kenar, uzunluğu eşit aralıklara bölündükten sonra ana hatlar kurşun kalemle çiziler ve bu hatlar üzerine eklenecek motifler tasarlanır. 4’te 1’i veya bütün olarak eskiz kağıdına hazırlanan desen, ana hatlarıyla mat görünümlü izler halinde uygulanacağı zemine aktarılır. Aharlı kağıda geçirilen desen, fırça yardımıyla büyük bir titizlik ve özenle bezenmeye başlanır (Birol, 2018). Çeşitli zarif motiflerle bezenen tığ süslemelerinde genel olarak lacivert ve tonları tercih edilmiştir (Resim 2.70), (Aşıcı, 2009).

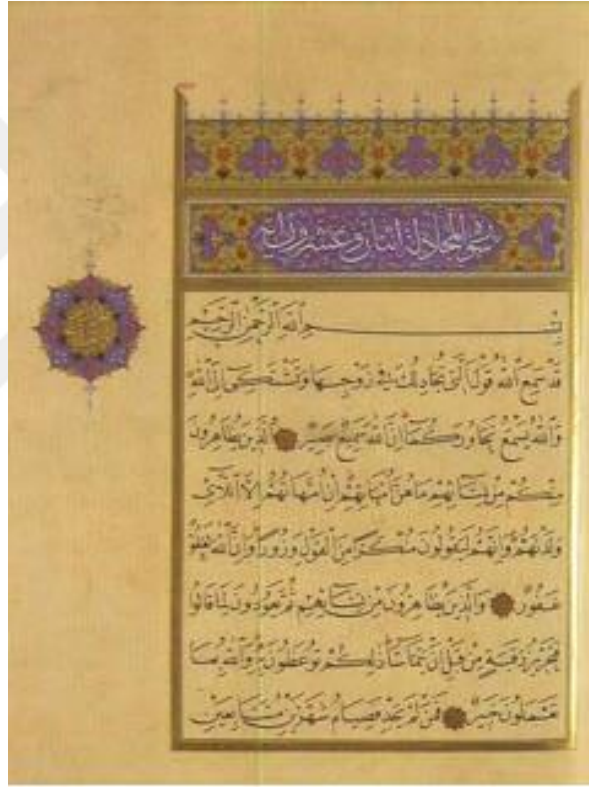


Şekil 4.2 Zahriye sayfası tasarım örneği (Özcan, 2009)

4.3 Tığ Motifinin Kullanım Alanları ve Tezhipteki Rolü

Tezhip sanatında tığlar, eserdeki kompozisyon yoğunluğu ile zemin boşluğu arasında görsel bir denge unsuru olarak işlev görmektedir. Eserlerde kullanım alanlarına göre ana ve ara tığlar; motif çeşitliliği ve zarif görünümleri açısından farklı özellikler

sergilemektedir. Tığlar, genellikle tezhip kompozisyonlarında bütünleyici bir unsur olarak yer almakla birlikte, bağımsız tasarımlar şeklinde de oluşturulabilmektedir. (Akbaş vd., 1991). Kur'an-ı Kerimlerde karşılaşılan gül motifi örneklerinde, tığlar genellikle çift yönlü olup, motifin ölçülerine oranla daha uzun biçimde tasarlanmıştır (Derman, 2012). Padişahların bir çeşit imzası olarak kabul edilen tuğralarda ise tığlar, kompozisyonlarda görsel bütünlüğü sağlayan bir denge unsuru olarak yer almaktadır (Karadaş, 2004). Yazma eserlerin koruyucusu olan ciltler üzerine tasarlanan tığlar genel olarak zarif ve noktalardan oluşturulmuş ve altın rengi ağırlıklı olarak tercih edilmiştir (Resim 2.71; 2.72), (Akbaş vd., 1991).



Resim 4.1 Surebaşı tezhibi (Küpeli, 2009)



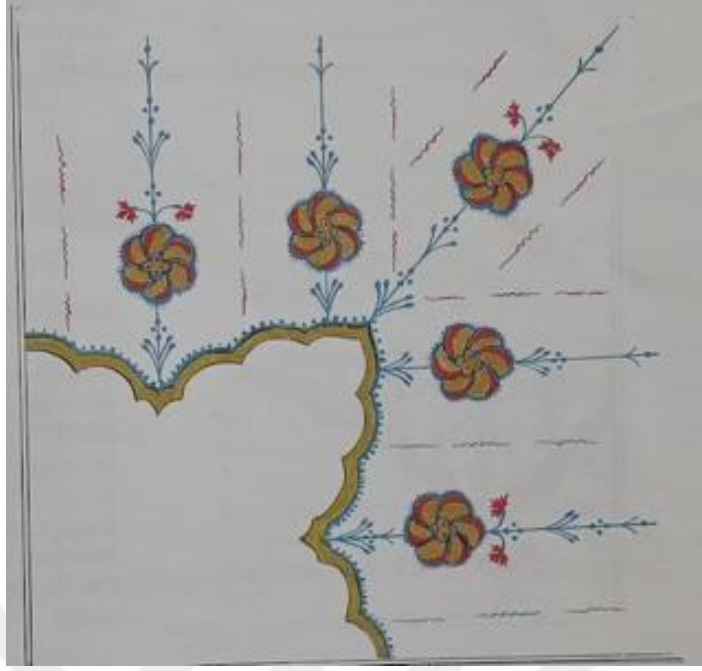
Resim 4.2 Cilt örneği (Özbek ve Bilgen, 2022)

4.4 Tığlarda Kullanılan Motif Çeşitleri

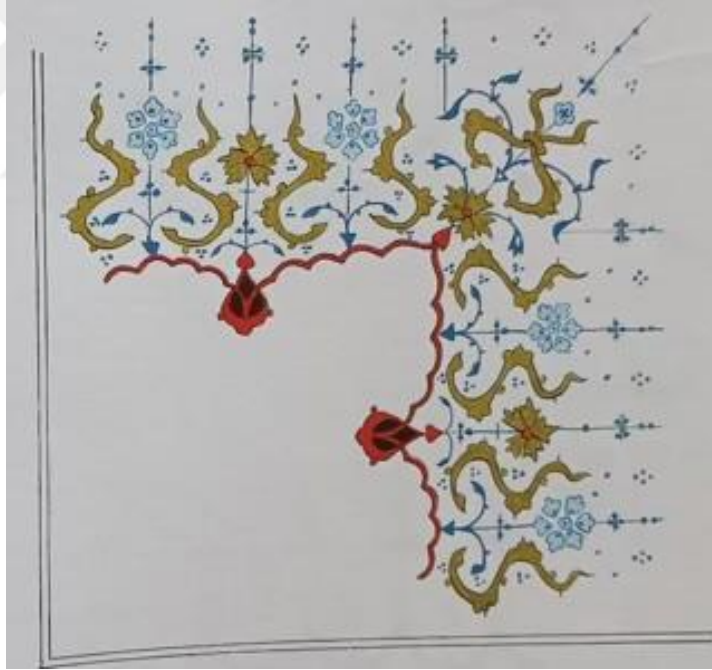
Dönemlere göre farklı tasarımlara sahip olan tığlarda zengin bir motif çeşitliliğine ve rastlanmak mümkündür (Birol, 2018). Bunlardan bazıları; bulut motifli tığlar, iç içe geçmiş zencerek tığlar, selvi şeklinde tığlar, şemse formunda rumili tığlar, penç ve hatâyi motifli tığlar, stilize karanfil ve lale motifli tığlar, münhani motifli tığlar ve yarı üslublaştırılmış çiçek şeklindeki tığlar motif çeşitliliği arasında yer almaktadır (Resim 2.73; 2.74; 2.75), (Akbaş vd., 1991).



Resim 4.3 Tığ tasarımı örneği (Akbaş vd., 1991)



Resim 4.4 Penç motifli tığ örneği (Akbaş vd., 1991)



Resim 4.5 Bulut motifli tığ örneği (Akbaş vd., 1991)

5. KASTAMONU YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİNDE KORUNAN TEZHİPLİ EL YAZMALARINDAKİ TİĞ MOTİFLERİ

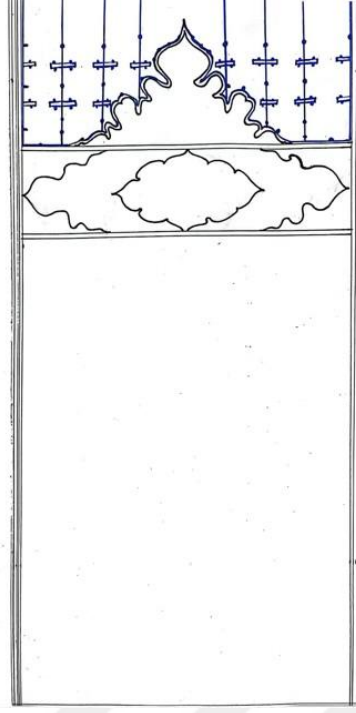
Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, 1928 yılında Merkez Kütüphanesi'nin bina yapısı ve sağlık koşulları açısından halk kullanımına uygun olmaması nedeniyle, 1925'te Memleket kütüphanesi adıyla inşa edilen binaya taşınmış ve her iki kütüphane "Memleket Kütüphanesi" adı altında birleşmiştir (Öztürk, 2016). 1964 yılında İl Özel idaresi binasına taşınan kütüphane, burada uzun yıllar hizmet verdikten sonra, 1995 yılı mayıs ayında mevcut İl Halk Kütüphanesine taşınmıştır. Günümüzde halen bu binada hizmet vermeye devam eden kütüphane, yeni kurulan Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'na bağlanmış ve Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi adıyla, İl Genel Meclisi'nin 19.11.2011 tarih ve 167 sayılı kararıyla hasredilen binada faaliyetlerini sürdürmektedir (URL-1, 2025). Bu çalışmada kullanılan el yazmalarının künye bilgileri (<http://www.kastamonu.yek.gov.tr>) adresinden alınmıştır.

5.1 117 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Câmî'ü'r-Rumûz, Dil: Arapça, Konu: Ehl-i Sünnet Fıkıhı / Fıkıh ilmi / İslam dini ve İslam alimleri, Müellifi: Kuhistâni, Şemseddin Muhammed b. Hüsâmeddin el-Kuhistâni el-Horosâni, Sayfa ve Satır numaraları: 280/31.



Resim 5.1 117 Envanter Numaralı Eserin 1 "b" varağı Tezhibi



Şekil 5.1 117 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

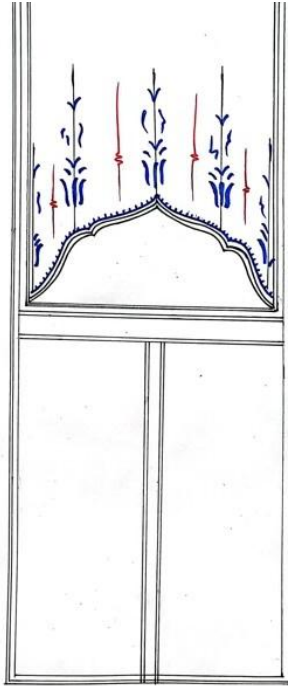
Eserin 1 “b” sayfasında klasik tarzda bezenmiş fasılbaşı tezhibi görülmektedir. Ünvan alanı simetrik olarak dendanlı pafta içerisine altın zemin üzerine tasarlanmıştır. Ünvan alanının etrafı bitkisel motifler kullanılarak gonca ve yapraklar ile çevrelenmiştir. Bitkisel motiflerin zemininde kobalt mavisi tercih edilirken motif renklendirilmede kırmızı, beyaz ve pembe tercih edilmiştir. Dendanlı pafta alanının köşe kısımları sıvama alın ile doldurularak tasarımın cetvel çizgileriyle bir bütünlük sağlanmıştır. Tasarımın üst kısmındaki pafta alanının etrafı dendanlar ile çevrelenerek tığlar üzerine yerleştirilmiştir. Tığlar dendanlar üzerine 90 derecelik açıyla geometrik formlarda aralıklı olarak yerleştirilmiştir. Tığ boyutu 3-4 cm arası olup, zemin rengi olarak kullanılan kobalt mavisi renginin açık tonu kullanılarak tek renkte tasarlanmıştır.

5.2 169 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Risâle-i Tecvîd, Dil: Türkçe, Konu: Kıraatler ve Tecvîd / Kur'an ve Kur'an İlimleri / İslam dini ve İslam ilimleri, Müellifi: Belirtilmemiş, Sayfa ve Satır numaraları: 131b-138a/13.



Resim 5.2 169 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi

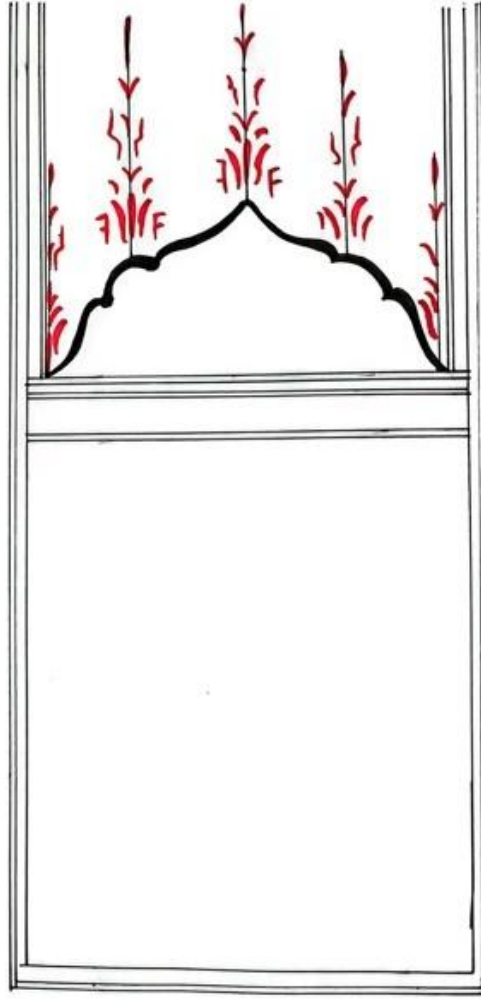


Şekil 5.2 169 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

Eserin 1 “b” sayfasında tezhipli fasılbaşı tasarımı bulunmaktadır. Ünvan alanına yazı yazılmadan boş bırakılmıştır. Eserin tezhipli alanı sıvama altın ile boyanmış üzerine bitkisel motiflerden oluşan bir tasarım yapılmıştır. Penç ve yapraklardan oluşan tasarımda hakim renkler pembe tonları ve yeşildir. Bitkisel tasarımın üst kısmında yer alan taç alanı denden rengi cetvel ile tığlar arasında bir bütünlük sağlamış, mavi noktalar üzerine yerleştirilen tığların boyutu 5-6 cm arası olup, hatâyî benzeri motif ve serbest çizgisel tasarımlarla kompozisyona uygun renklerle seçilerek bir bütünlük sağlanmıştır. Yazı ve tezhip alanı kalın altın cetvellerle çevrelenmiştir.



Resim 5.3 169 Envanter numaralı eserin 2 “b” varağı tezhibi

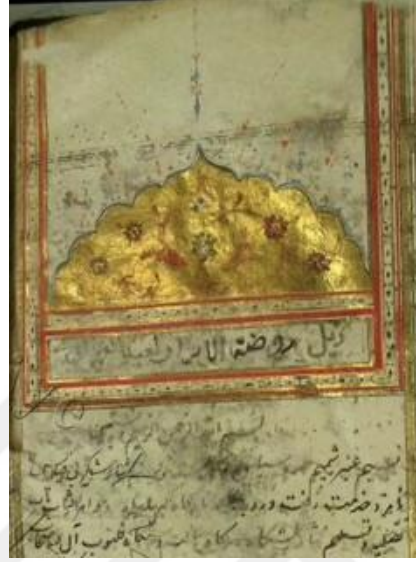


Şekil 5.3 169 Envanter numaralı eserin 2 “b” varağı tezhip çizimi

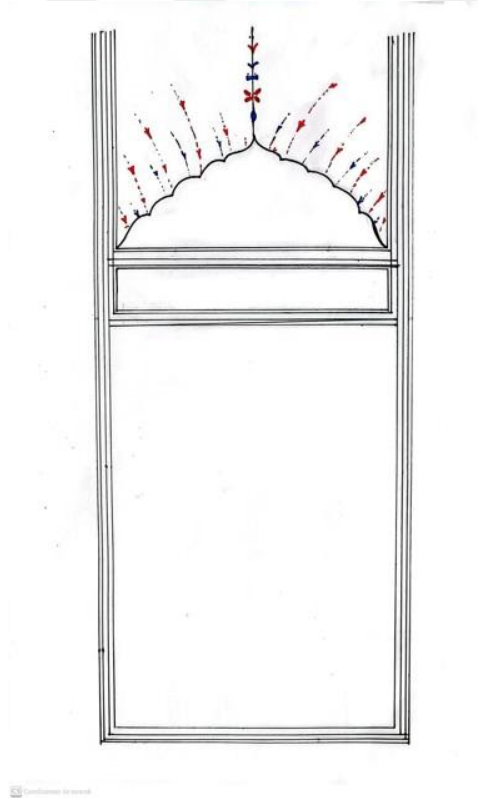
Eserin 2 “b” varağında gene fasılbaşı tezhibi uygulanmıştır. Ünvan alanı belirlenerek yazı yazılmadan boş bırakılmıştır. Dendanlı taç formu içerisine bezenen bitkisel formlu tasarım, sadece altın ile sulandırılarak etrafına tahrir çekilmiştir. Tığ boyutu 4-5 cm arası olup, geometrik veya bitkisel formlarda sülyen renginde renklendirilmiştir. Yazı ve tezhip alanı kalın altın cetvellerle çevrelenerek kompozisyonun bütünlüğü sağlanmıştır. Eserde benzer nitelikte birden fazla tezhipli sayfalar bulunması nedeniyle yalnızca, iki tezhipli sayfa detaylı biçimde incelenmiştir.

5.3 207 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Ravzatü'l-Ebrâr, Dil: Türkçe, Konu: Coğrafya Tarih ve Yardımcı Disiplinler, Müellifi: Belirtilmemiş, Sayfa ve Satır numaraları: 442/23.



Resim 5.4 207 Envanter numaralı eserin 1 “a” varağı tezhibi



Şekil 5.4 207 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

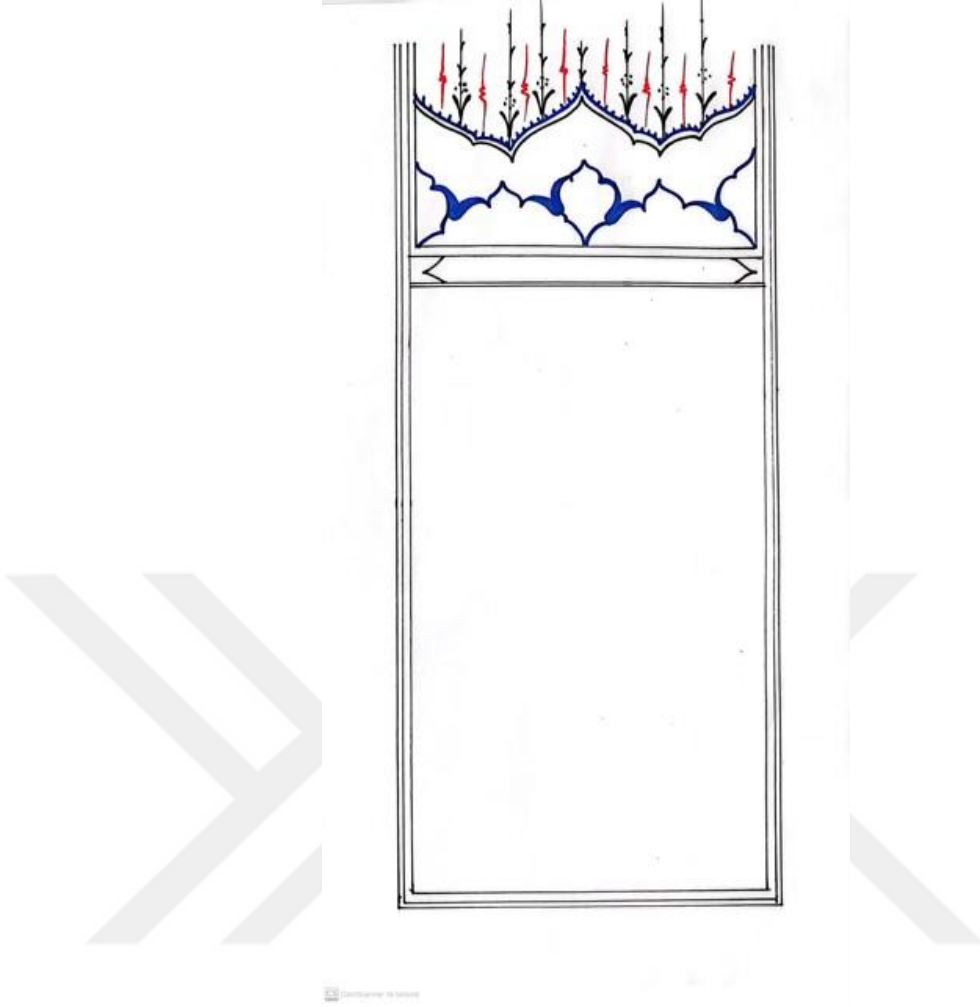
Eserin 5. sayfa “a” varağında fasılbaşı tezhibi görülmektedir. Ünvan alanının zemini boyasız etrafı altın yıldız ve sülyen rengi ile çevrelenmiş, cetvel alanının iç kısmı “+” “—” işaretleriyle siyah renkte bezenmiştir. Üst kısımda yer alan dendanlı taç formunun zemini sıvama altın ile kaplanmış, üzerine kırmızı renkte renklendirilmiş bitkisel motifler uygulanmıştır. Taç formunun uç kısmında, sadece tek bir düz çizgi üzerine yerleştirilmiş mavi ve kırmızı renkte küçük bitkisel formlardan oluşan bir tığ motifi bulunmaktadır. Diğer tığlar ise kesik serbest çizgiler şeklinde dendan üzerine yerleştirilmiştir.

5.4 330 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açidan İncelenmesi

Eserin Adı: Muhtasaru’l-Kudûrî, Dil: Arapça, Konu: Arap Edebiyatı, Müellifi: Hasan Çelebi b. Mehmed Şah b. Muhammed el-Bursevi el-Fenârî, Sayfa ve Satır numaraları: 86-17.



Resim 5.5 330 Envanter numaralı eserin 1 “a” varağı tezhibi



Şekil 5.5 330 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

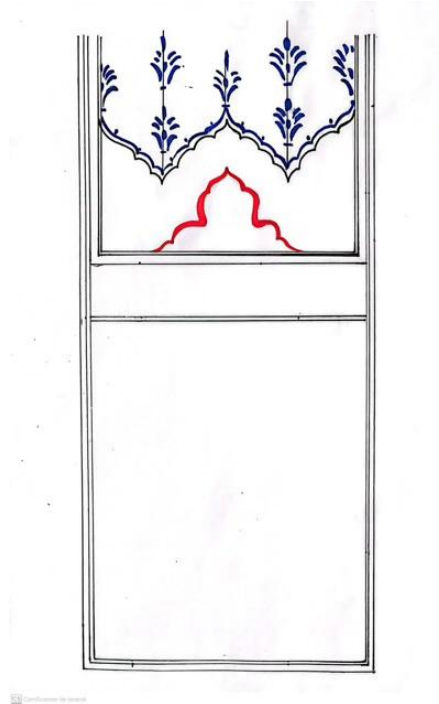
Eserin 3. sayfa 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Serlevha tezhibinde unvan alanı ayrıca tasarlanmıştır. Kenarları sıvama altın ile bezemeli bir pafta alanı oluşturulmuş, yazı alanı boş bırakılmıştır. Taç alanında rumilerle bir pafta kompozisyonu oluşturulmuş, farklı renklerde iki zemin hazırlanmıştır. Sarı ve açık yeşil zemin üzerine tasarlanan penç, gonca ve altın dal ve yapraklardan oluşan, birbirini tekrar eden bitkisel bir desen uygulanmıştır. Dendanlar üzerine yerleştirilen tığlar havalı tahrir tekniğiyle çift tahrir tekniğiyle uygulanarak; mavi ve kırmızı tonlarında renkler tercih edilerek tasarım bütünlüğü korunmuştur.

5.5 578 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: İcâzetnâme, Dil: Arapça, Konu: Eğitim / Toplum Bilimleri, Müellifi: Abdulvehhâb el-Cezerî, Sayfa ve Satır numaraları: 103b-104a/19.



Resim 5.6 578 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağındaki tezhibi



Şekil 5.6 578 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

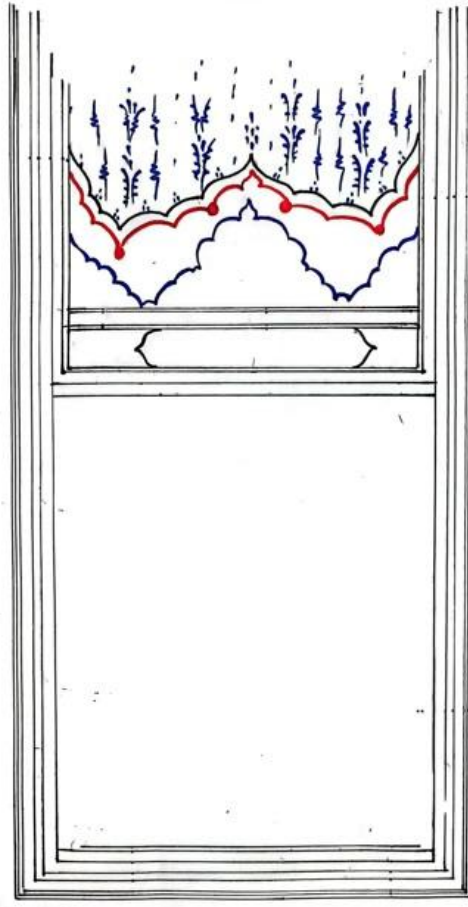
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Yazı alanı zemini sıvama altınla kaplanmış, ancak yazı yazılmadan boş bırakılmıştır. Taç formu ile ünvan alanı arasında bordo zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle bezenmiş bir pervaz yer almakta; bu pervazın ardından sıvama altınla renklendirilmiş cetvellerle çevreleme yapılmıştır. Kubbeli taç formunun iç kısmı, sülyen renginde rumillerle zemin ayırma yapılmış, ayrılan zemin kobalt mavisi ile boyanmıştır. Kubbeli taç formunun içinde yer alan diğer bir zemin ise sıvama altın ile kaplanmış; üzerine yeşil tonların hakim olduğu dal ve yapraklarla, sülyen ve beyaz renkte bitkisel motifler uygulanmıştır. Taç alanı dendanlarla sınırlandırılmış, tığlar havalı tahrir tekniğiyle çift tahrir formunda açık tonlu kobalt mavisi kullanılarak sonlandırılmıştır. Eserin tezhibi, yarım simetri ($\frac{1}{2}$ oranında simetri) esasına göre düzenlenmiştir.

5.6 776 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: İcâzetnâme, Dil: Arapça, Konu: Eğitim / Toplum Bilimleri, Müellifi: Muhyiddin Ebu-l Fütûh Mehmed b. Veliyyüddin, Sayfa ve Satır numaraları: 1+17+1/15.



Resim 5.7 776 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.7 776 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

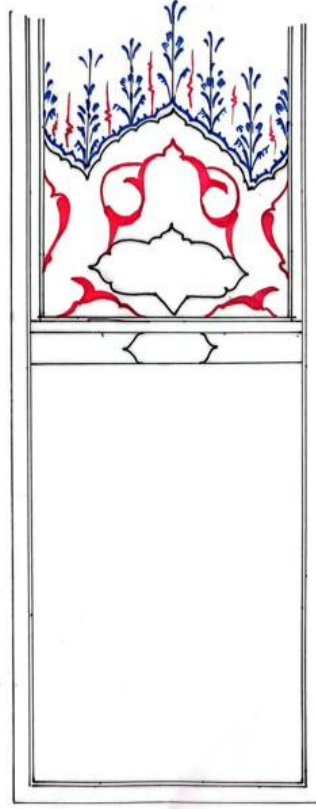
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Yazı alanı zemini sıvama altınla kaplanmış, etrafı kırmızı ve mavi bitkisel motiflerden oluşan bir pafta alanı oluşturulmuştur. Taç formu ile ünvan alanı arasında açık mavi zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle bezenmiş bir pervaz yer almaktadır. Taç formunun iç kısmında dendan ve altın dallarla zeminde ayırmaya yapılmış, zemin renginde en iç kısımda yeşil tonları dış kısımda ise sıvama altın tercih edilmiştir. Bezemede stilize edilmiş bitkisel motifler kullanılmış; penç, gonca ve yapraklardan oluşan motiflerde beyaz, yeşil, turuncu ve mor renkler öne çıkmaktadır. Taç formu bir sıra sülyen ince bir sıra kalın sıvama altın dendanlarla çevrelenerek sonlandırılmış; zarif tığlar ise havalı tahrir tekniğiyle, mavi tonlarında renklendirilmiştir. Eserin etrafını çevreleyen ince ve kalın pervazlarda altın ve sülyen renkleri tercih edilerek tasarımda görsel bütünlük sağlanmıştır. 3613-3884-3920 Envanter numaralı eserin tezhipli alanları ve tığ motiflerinin, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.7 814 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Sefînetü’r Ragıb ve Defînetü’l-Metâlib, Dil: Arapça, Konu: Genel konular, Müellifi: Sadrâzam koca Râgıb Paşa, Mehmed b. Şevkî Mehmed el-İstanbulî, Sayfa ve Satır numaraları: Belirtilmemiş.



Resim 5.8 814 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.8 814 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

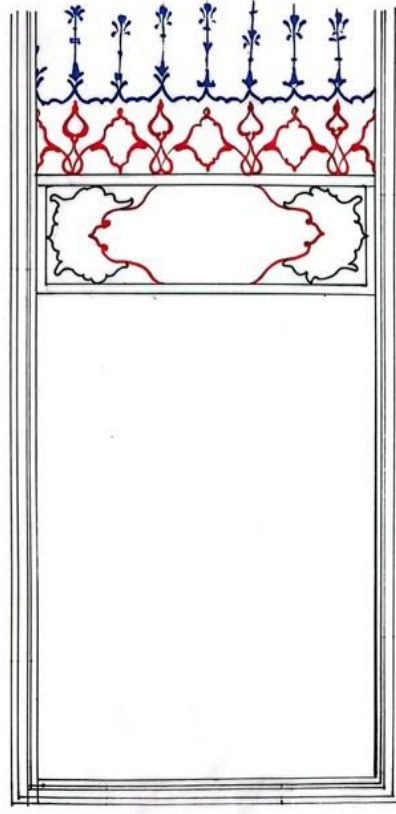
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Ünvan alanı, dendanlarla sınırlandırılmış; zemini boş bırakılarak yalnızca lal mürekkebiyle yazı yazılmıştır. Ünvan alanının her iki yanındaki alan, zemini sıvama altınla kaplanmış bitkisel motiflerle süslenmiştir. Bezemede hatayi, penç ve yaprak gibi stilize bitkisel motifler kullanılmış; renklendirme ise altın ve turuncu tonlarıyla yapılmıştır. Ünvan alanının hemen üst kısmında yer alan pafta içerisine zemini yalnızca sıvama altın ile kaplanmış, ancak yazı yazılamamıştır. Taç alanında ise dendan ve ortabağrumiler ile zemin ayırma yapılmış; zemin genel olarak sıvama altın ile kaplanmış. Rumi ile ayrılan paftalı bölümlerin iç kısmında mavi ile gölgeli boyama tekniği kullanılmış, pafta alanları kompozisyonun diğer tüm bölgelerini çevreleyen bezemelerde, yoğun olarak penç, gonca ve yapraklar formlarına yer verilmiş, motiflerde renkleri ise kırmızı, mavi ve beyaz renkler tercih edilmiştir. Taç alanı sıvama altın ile oluşturulmuş, tek şerit kalın dendan ile sınırlandırılmış; karanfil benzeri zarif tığlar havalı tahrir tekniğiyle çift tahrir formunda açık tonlu kobalt mavisi kullanılarak tasarım sonlandırılmıştır. Eserin tezhibi, yarım simetri ($\frac{1}{2}$ oranında simetri) esasına göre düzenlenmiştir.

5.8 895 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Envâru't-Tenzîl ve Esâru't-Te'vîl, Dil: Arapça, Konu: Dirayet Tasvirleri
Müellifi: Kadı Beyzâvî Nâsuriddin Ebû Sa'id Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-
Beyzâvî eş-Şirâzî, Sayfa ve Satır numaraları: 281/27.



Resim 5.9 895 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.9 895 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

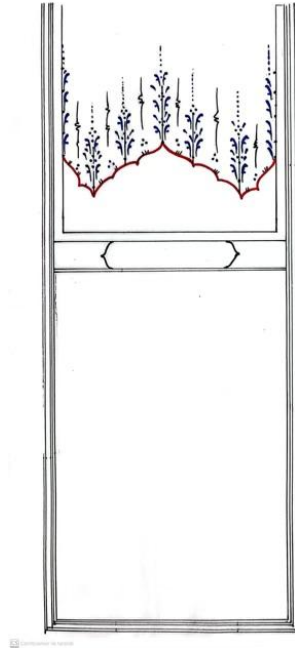
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan alanı, sıvama altın zeminli dendanlı pafta ile sınırlandırılmış, siyah renkli rumi kompozisyonu üzerine yazı yazılmıştır. Ortadaki paftaya bağlantılı olarak her iki ucuna sıvama altın zeminli iki pafta daha eklenmiştir. İnce altın cetvelle çevrelenen unvan alanı, rumi kompozisyonları ve bitkisel motifler ile doldurulmuştur. Kobalt mavisi zemin üzerine hatayi, penç, gonca ve yaprak motifleriyle bezeli olup, kırmızı, pembe ve turkuaz renkleri tercih edilmiştir. Taç alanında ise dikdörtgen bir form kullanılmış, rumi motiflerle zemin ayırılarak tekrarlı paftalar oluşturulmuştur. Kobalt mavisi zeminli rumiler ve tepelikli orta bağlar dışında kalan alan sıvama altın ile kaplanmıştır. Bitkisel bezemede yine hatayi, penç, gonca ve yaprak motifleri yer almaktadır. Renk olarak ise kırmızı, turkuaz, pembe ve altın tercih edilmiştir. Taç alanının üst kısmı dendanlarla sınırlandırılmış, devamında mavi renkte, bitkisel motifli zarif tığlar yerleştirilmiştir. Surebaşı tezhibi ve diğer sayfalar altın cetvellerle çevrelenmiş; üst kısımdaki tığlarda ise boya kayıpları gözlemlenmektedir.

5.9 900 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Dürerü'l-Hukkâm fî Şerhi Gureri'l Ahkâm, Dil: Arapça, Konu: Hanefî Fıkhi, Müellifi: Mola Hüsrev Mehmed b. Ferâmuz b. Ali el-Rûmî el-Hanefî, Sayfa ve Satır numaraları: 360/25.



Resim 5.10 900 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.10 900 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

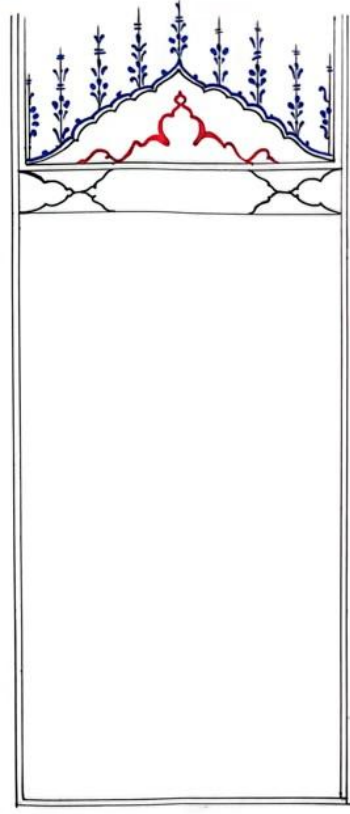
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Ünvan alanı, sıvama altın zeminli dendanlı pafta ile çevrelenmiş, zemin renklendirilmeden, siyah mürekkeple yazılmıştır. Taç formu ile ünvan alanı arasında bordo zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz yer alır. Taç formunun zemini sıvama altınla kaplanmış; üzeri rumi ve bitkisel motiflerle bezenmiştir. Motiflerde kırmızı, yeşil tonları ve turkuaz renkleri kullanılmıştır. Bordo renkli dendanlarla çevrili taç formu, mat renkli, bitkisel formu tığlar, havalı tahrir tekniğiyle bezenerek tamamlanmıştır. Surebaşı tezhibi ve diğer sayfalar altın cetvellerle çevrelenmiş olup, üst kısımda yer alan sıvama altın alanlarında tahribat izleri görülmektedir.

5.10 903 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: et-Telvîh ilâ Keşfi Haka’iki’t-Tenkîh, Dil: Arapça, Konu: Hikmet-i teşri. Müellifi: Sa’deddin Taftâzanî, Sa’deddin Mes’ûd b. Ömer b. Abdullah et- Taftâzanî el-Horasânî. Sayfa ve Satır numaraları: 229/27.



Resim 5.11 903 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.11 903 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

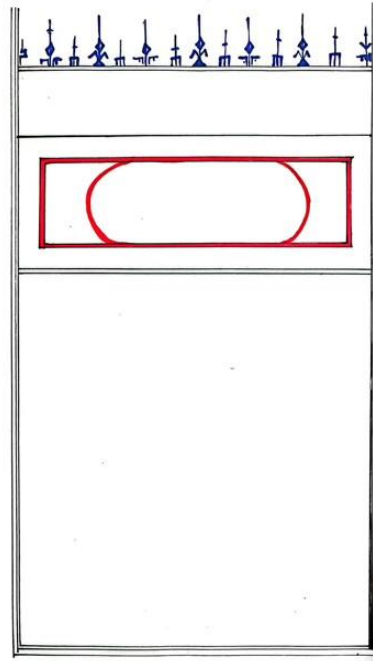
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan alanı, sıvama altın zeminli dendanlı pafta ile çevrelenerek, unvan yazısı yazılmamıştır. Ortadaki paftaya bağlantılı olarak her iki ucuna sıvama altın zeminli iki pafta daha eklenmiştir. Unvan alanının iki yanı da mavi zemin üzerine bitkisel motiflerle süslenmiştir. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan alanda, renk olarak beyaz, yeşil ve pembe tonları tercih edilmiştir. Taç formu ile ünvan alanı arasında bordo zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz yer almaktadır. Taç alanında rumilerle bir pafta kompozisyonu oluşturulmuş, farklı renklerde iki zemin hazırlanmıştır. Pafta alanı zemini sıvama altın ile kaplanarak içerisine bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Diğer zemin, unvan alanı ile aynı renkte boyanarak tasarımda uyumlu bir geçiş sağlamıştır. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel tasarımda, altın, kırmızı, yeşil, beyaz renkleri kullanılmıştır. Taç formu kalın altın ve ince havalı şeritle sınırlandırılmış, mat renkli, bitkisel formu tığlar tasarımı sonlandırmıştır.

5.11 929 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Te'vîlâtü'l-Kur'ân, Dil: Arapça, Konu: Tefsir İlmi, Müellifi: Kemaleddin Abdurrezzâk b. Ahmed b. Muhammed el-Kâşânî. Sayfa ve Satır numaraları: 177/33.



Resim 5.12 929 Envanter numaralı eserin 2 “a” varağı tezhibi



Şekil 5.12 929 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

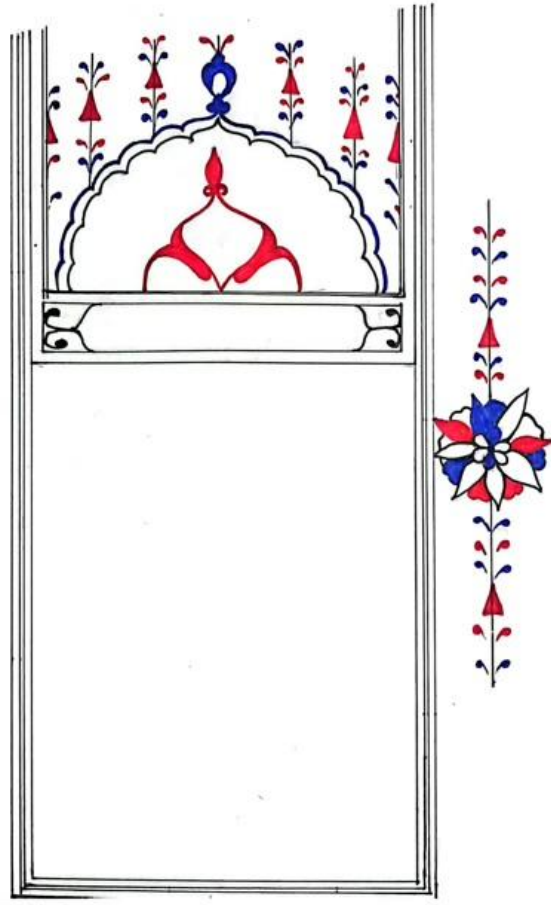
Eserin 2”a” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan yazısı zemini kobalt mavisi ile boyanmış olup, bitkisel motiflerin üzerine yazı altın ile yazılmıştır. Etrafı sülyen ve kalın pervaz sıvama altın cetvellerle çevrelenen yazı alanının iki yanına bitkisel motifli zerenderzer tekniği uygulanmıştır. Taç alanı dikdörtgen formda olup, rumi motiflerle zemin ayırılarak tekrarlı paftalar oluşturulmuştur. Kobalt mavisi zeminli rumiler, kırmızı ve altın ile bezenmiştir. Taç sınır çizgisi olarak düz mavi bir cetvel çekilmiş, üzerine zarif görünümlü, yarı stilize bitkisel motifli mavi tığlarla tasarım sonlandırılmıştır.

5.12 1130 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi

Eserin Adı: Fetva-yı Atâullah Muhammed Efendi. A. Dil: Türkçe, Konu: Fetvalar, Müellifi: Şeyhülislam Ata’ullah Efendi, Mehmed Ata’ullah b. İbrahim el-Eyyubi. Sayfa ve Satır numaraları: 329/25.



Resim 5.13 1130 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.13 1130 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

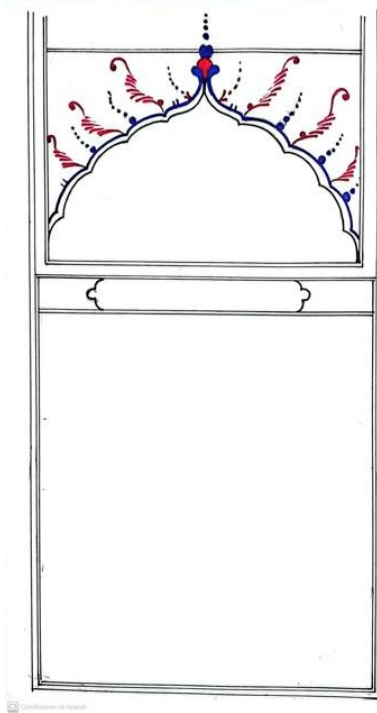
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan alanı, dendanlı pafta ile çevrelenerek, uç kısımlar bordo zeminle bezenmiştir. Taç formu, altın ve yeşil tonlu cetvellerle sınırlanmış, mavi zemin üzerine rumi ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Motifler altın ve beyaza renklendirilmiş; rumi pafta alanında kırmızı ve yeşil zemin rengi tercih edilmiştir. Havalı dendanla çevrelenen taç formu, 2-3 cm uzunluğundaki, kırmızı, yeşil ve mavi tonlarda bitkisel formlu tığlarla tamamlanmıştır. Yan kısımda bulunan gül motifi ve tığlar, sûrebaşı alanında kullanılan motif ve renklerle uyumlu şekilde tasarlanmıştır. Eserin taç formunda ve bazı bölümlerde boya tahribatı gözlemlenmektedir.

5.13 1133 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Hadikatü's-Sü'adâ. A. Dil: Türkçe. Konu: Biyografi / İslam dini, Müellifi: Fuzûlî Mehmed b. Süleyman el-Bağdâdî. Sayfa ve Satır numaraları: 254/17.



Resim 5.14 1133 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.14 1133 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

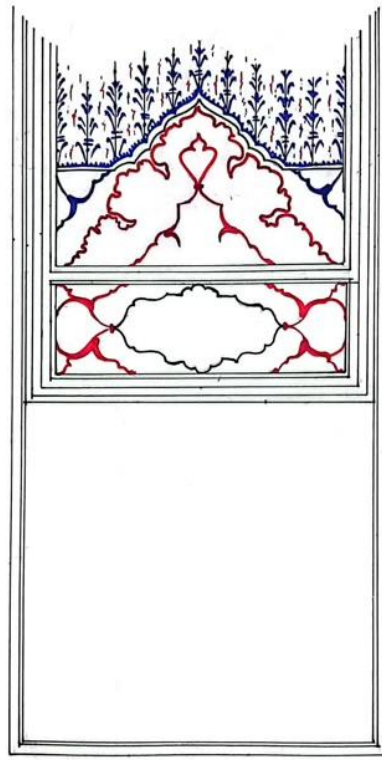
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Zemini sıvama altın olan unvan alanı, dendanlı pafta ile çevrelenerek, uç kısımlar bitkisel motiflerin kullanıldığı mavi tonda zeminle bezenmiştir. Taç formu ile ünvan alanı arasında bordo zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz yer almaktadır. Sıvama altın zeminli taç formunda, ortada mavi zeminli dendanlı pafta ve çevresinde hançer yapraklar ile bitkisel motiflerden oluşan bir kompozisyon uygulanmıştır. Motiflerde mavi, beyaz ve kırmızı renkler tercih edilmiş, hançer yapraklar tahrirlenerek belirginleştirilmiştir ve motif çıkmaları eklenmiştir. Taç alanının üst kısmı siyah ve mavi dedanlarla sınırlandırılmış, yelpaze formundaki zarif kırmızı renkte tığlarla kompozisyon tamamlanmıştır.

5.14 1154 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Vesa'ilü'l-Hasenat fî Şerhi Delâ'ilü'l-Hayrât. Dil: Türkçe. Konu: İslam ahlak ve adabı. Müellifi: Mustafa b. Mehmed b. Mehmed. İstinsah eden. Sayfa ve Satır numaraları: 323/19.



Resim 5.15 1154 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.15 1154 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

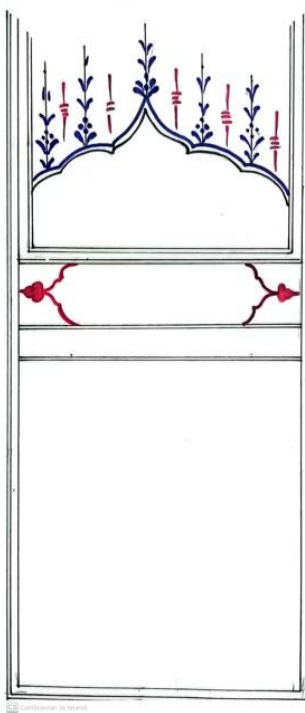
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi, klasik Osmanlı tezhip sanatının zarif örneklerinden biridir. Fasilbaşı tezhibi taç formu, unvan alanı ve çevre bezemeleriyle dikkat çekmektedir. Sayfanın üst kısmında yer alan taç formunun zemini sıvama altınla ve kobalt mavisi ile kaplanmış; rumili ve dendanlı paftalara zemin ayırma yapılmıştır. Kompozisyonda hatayi, penç, gonca ve hançer yaprak gibi klasik bitkisel motifler kullanılmış; kırmızı, beyaz, yeşil, pembe ve turkuaz tonlarında renklendirilmiştir. Detaylarda ince tahrir çizgileriyle motiflerin belirginliği arttırılmıştır. Unvan alanı, altın zeminli bir pafta içine alınmış çevresi kırmızı zemin üzerine bitkisel motiflerle bezenmiştir. Unvan yazı zamanla silinmiş ya da tahrip olmuştur. Taç formu ile ünvan alanı arasında örgü desenli altın cetvel ve bordo zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervazlar bulunmaktadır. Taç formunun üst kısmı, zarif ve yarı stilize bitkisel tığlarla tamamlanmış; renk olarak mavi tonları tercih edilmiştir. Eserin genelinde, yarı simetrik $\frac{1}{2}$ oranında bir tasarım benimsenmiş, motif dağılımı ve renk tercihleri tasarıma uygun biçimde düzenlemiştir. Ancak unvan alanı ve çevresinde gözlemlenen altın ve boya tahribatları, eserin zaman içerisinde maruz kaldığı fiziksel yıpranmayı ortaya koymaktadır.

5.15 1186 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: et-Târikatü'l Muhammediyye ve Sîretü'l Ahmedîyye. Dil: Arapça. Konu: İslam ahlak ve adabı. Müellifi: Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgîvî. Sayfa ve Satır numaraları: IX+166/19.



Resim 5.16 1186. Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.16 1186 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

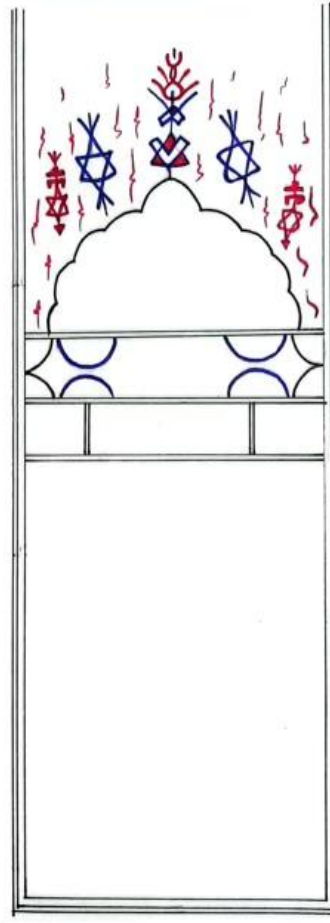
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formu zemini sıvama altınla kaplanmış, üzerine penç ve yapraklardan oluşan bitkisel bir tasarım yapılmıştır. Motifler beyaz, turuncu ve yeşil tonlarında renklendirilmiştir. Detaylarda ince tahrir çizgileriyle motiflerin belirginliği arttırılmış, taç formunun etrafı sülyen zeminli dendanlı zencerek ile çevrelenmiştir. Unvan alanı, altın zeminli bir pafta içine alınmış, üzerine yazı yazılmamıştır; bu durum, alanın bilinçli olarak boş bırakıldığını ya da eserin henüz tamamlanmadığını göstermektedir. Taç formunun üst kısmı, yarı stilize bitkisel tığlarla tamamlanmış; renk olarak yeşil ve sülyen tonları tercih edilmiştir. 2959 Envanter numaralı eserin tığ motifleri, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.16 1254 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: el-Külliyât. Tarih. Dil: Arapça. Konu: Arap Dili. Müellifi: Ebu'l-Bekâ, el-Kefevî, Eyyûb b. Mûsâ el- Kesevî el-Kırımî el-Hüseyini. Sayfa ve Satır numaraları: 139/12.



Resim 5.17 1254 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.17 1254 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

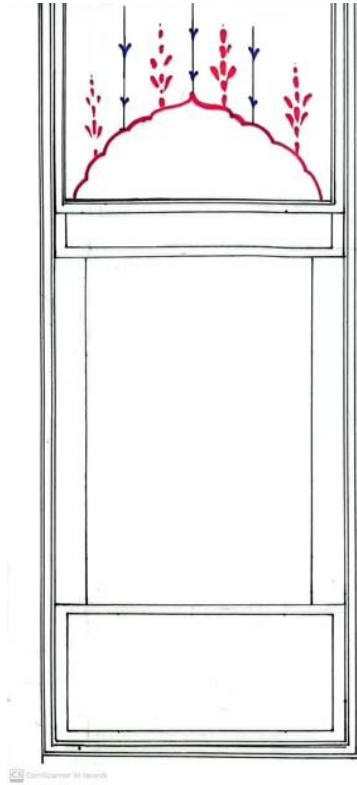
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu sıvama altın, kırmızı ve mavi tonları kullanılarak çeşitli paftalara ayrılmış ve bu alanda bazı sembolik öğelere yer verilmiştir. Unvan alanı, altın zeminle kaplanmış, üzerine herhangi bir yazı eklenmemiştir; bunun yerine yarım daire formlarıyla düzenlenmiş bir kompozisyon oluşturulmuştur. Alt kısımda yer alan ikinci unvan alanında ise yalnızca yazı kullanılmış, zemini boş bırakılmış ve alanın uç kısımlarına oluşan altın ve kırmızı renkli tek parçalı penç motifleri yerleştirilmiştir. Taç formunun sınırı altın dendanlar ile belirginleştirilmiş, tığlar ise kırmızı ve gri tonlarında farklı sembollerden oluşturularak tasarlanmıştır.

5.17 1255 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Kur'an-ı Kerim. Dil: Arapça. Konu: Kur'an-ı Kerim İlimleri. Müellifi: Belirtilmemiş. Sayfa ve Satır numaraları: 444/19.



Resim 5.18 1255 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi



Şekil 5.18 1255 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi

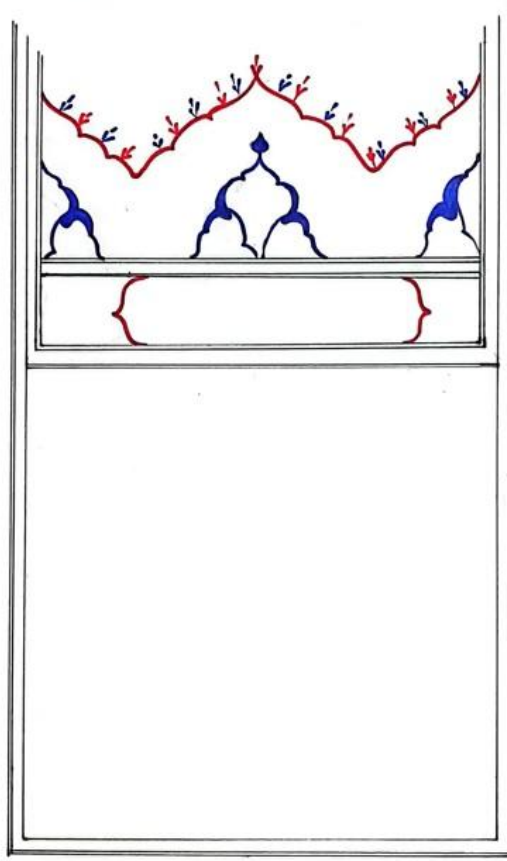
Eserin 1 “b” 2 “a” varağında sûrebaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu, cetvel ve koltuk alanının zemini sıvama altınla bezenmiştir. Taç formu ile ünvan alanı arasında pembe zeminli pervaz alanları oluşturulmuş, unvan yazısı eklenmemiştir. Taç alanı yeşil zemin üzerine penç ve yapraklardan oluşan bitkisel motifler tasarlanmış, motifler yeşil ve kırmızı tonlarında renklendirilmiştir. Sayfanın tığları bitkisel formda noktalı dendanlar üzerine yerleştirilerek; renk olarak kırmızı ve siyah tercih edilmiştir. Eserin her iki sayfası da aynı kompozisyonla tasarlanmış olmakla birlikte, tığlarında ve genel görünümünde altın ve boya tahribatlar gözlemlenmektedir.

5.18 1289 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi

Eserin Adı: Zemm’l-Hevvâ fi Vasfî’d-Devâ. Dil: Arapça. Konu: Mev’ize ve Hutbeler. Müellifi: İbnü’l-Cevzi, Ebu’l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed el Bağdadîet- Temimî. Sayfa ve Satır numaraları: 219/19.



Resim 5.19 1289 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.19 1289 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

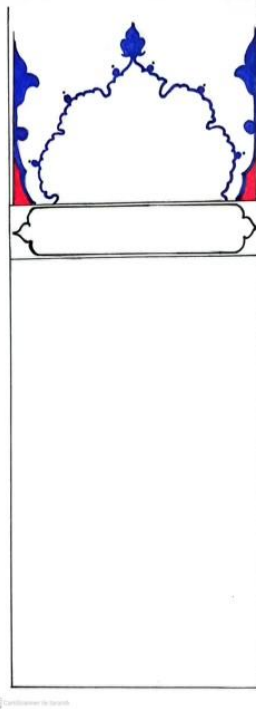
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formunun zemini ve unvan alanı sıvama altınla kaplanmış; mavi renkte rumili paftalara zemin ayırma yapılmıştır. Taç formu ile ünvan alanı arasında “+” “-” işaretleriyle bir pervaz alanı oluşturulmuştur. Ünvan alanına herhangi bir yazı eklenmemiş; çevresi ile taç formunun iç kısmı, mavi ve kırmızı tonlarda bitkisel motiflerle bezenmiştir. İnce tahrir çizgileriyle detaylandırılan motifler, altın zemin üzerinde daha belirgin hale getirilmiştir. Tasarım kırmızı zeminli dendan üzerine yerleştirilen renkli bitkisel tığlarla tasarım sonlandırılmıştır.

5.19 1314 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Hadikatü's Sü'adâ. Dil: Türkçe. Konu: Biyografi. Müellifi: Fuzuli, Mehmed b. Süleyman el-Bağdâdi. Sayfa ve Satır numaraları: 439/18-19.



Resim 5.201314 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.20 1314 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

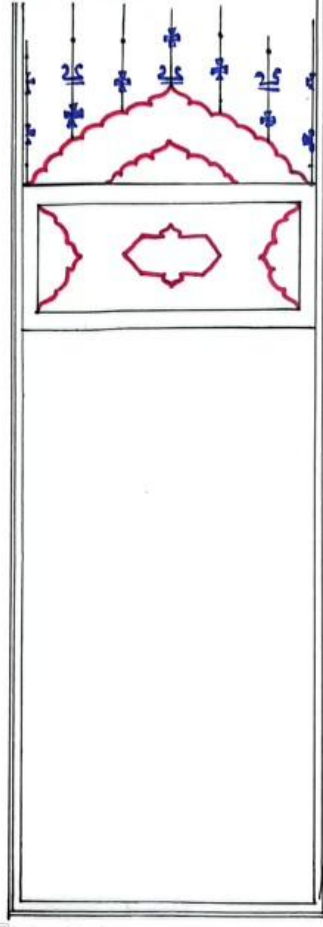
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan dendanlı taç formunun zemini kobalt mavisi rengiyle kaplanmış; üzerine altınla rumi ve bitkisel motifler bezenmiştir. Unvan alanı, dendanlı pafta içerisine alınmış; yazısı altın ile yazılmış, zemini ise boş bırakılmıştır. Unvan alanının çevresi rumi motiflerle bezeli bir kompozisyonla çevrelenmiştir. Taç formunun sağ ve sol kısımlarında yer alan, yaklaşık 6-7 cm uzunluğundaki tığlar üzerlerine de rumi süslemelere yer verilerek kompozisyon bütüncül bir şekilde tamamlanmıştır.

5.20 1324 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi

Eserin Adı: eş-Şekâ’iku’n-Nu’maniyye fî ulema’-Devleti’l-Osmâniyye. Dil: Arapça.
Konu: Biyografi. Müellifi: Taşkörizade Ebu’l-Hayr İsamüddin Ahmed b. Mustafa b. Halil el-Bursevî er-Rûmî. Sayfa ve Satır numaraları: 264/17.



Resim 5.21 1324 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.21 1324 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

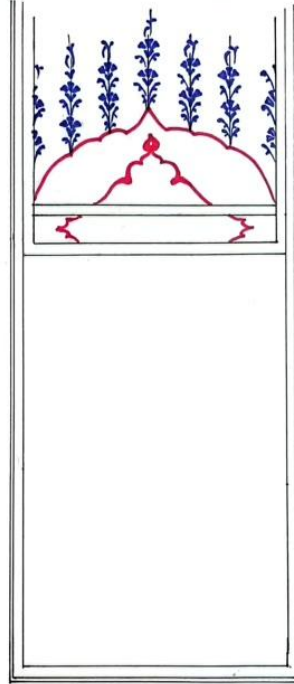
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi bulunmaktadır. Fasılbaşı tezhibi taç formu, unvan alanı ve çevre bezemeleriyle dikkat çekmektedir. Sayfanın üst kısmında yer alan taç formunun zemini sıvama altınla ve kobalt mavisi ile kaplanmış; rumili ve dendanlı paftalara zemin ayırma yapılmıştır. Unvan alanı dendanlarla çevrelenmiş, zemini sıvama altın ile bezenerek unvan yazısı eklenmemiştir. Unvan alanının etrafı sıvama altın zemine sahip örgülü zencerek kuşağıyla çevrelenmiş; bu alanın içine kobalt mavisi zemin üzerine altınla işlenmiş, hatayi, penç ve yapraklardan oluşan yarı stilize bitkisel süslemeler yerleştirilmiştir. Sayfanın tığları ise geometrik ve bitkisel formda düzenlenmiş dendanlar üzerine tasarlanmış, mavi tonlarında renklendirilmiştir. Unvan alanının sağ kısmında zamanla oluşmuş ya da fiziksel müdahaleler sonucu meydana gelmiş altın ve boya tahribatı gözlemlenmektedir.

5.21 1328 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: el-Külliyyât. Dil: Arapça. Konu: Arap Dili. Müellifi: Ebu'l-Bekâ, el-Kefevî, Eyyûb b. Mûsâ el- Kesevî el-Kırımî el-Hüseyini. Sayfa ve Satır numaraları: 139/19.



Resim 5.22 1328 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.22 1328 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

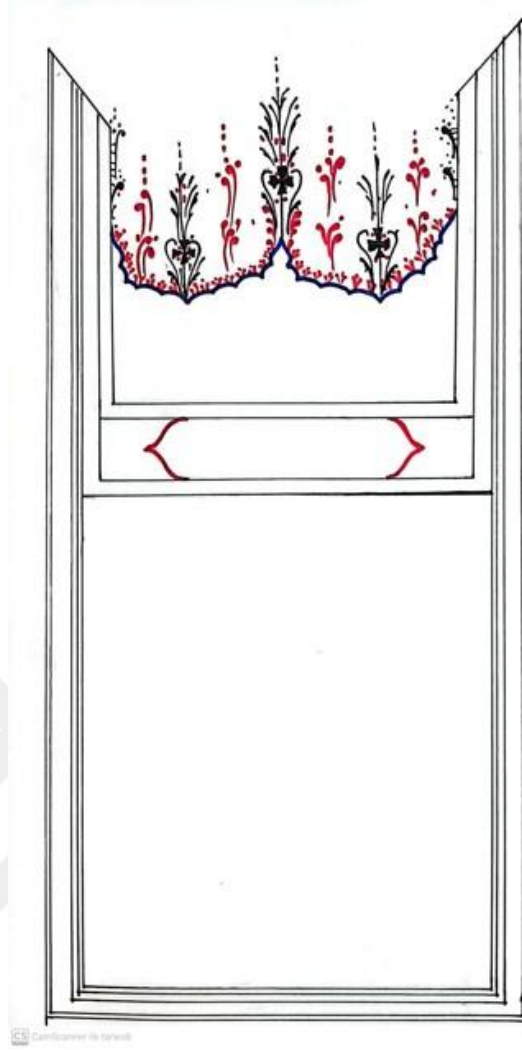
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Yazı alanı zemini sıvama altınla kaplanmış, ancak yazı yazılmadan boş bırakılmıştır. Taç formu ile ünvan alanı arasında bej rengi zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle bezenmiş bir pervaz yer almakta; bu pervazın ardından sıvama altınla renklendirilmiş cetvellerle çevreleme yapılmıştır. Ünvan alanının çevresi bitkisel motiflerle bezeli bir kompozisyonla çevrelenmiştir. Taç formunda tepelikli rumi paftayla zemin ayırma yapılmış; bitkisel motiflerle bezeli bir kompozisyon oluşturulmuştur. Motiflerde renk olarak yeşil, turuncu, kırmızı ve beyaz tonları tercih edilmiş, İnce tahrir çizgileriyle detaylandırılan motifler daha belirgin hale getirilmiştir. Zarif tığlar ise bitkisel formda düzenlenmiş, dendanlar üzerine tasarlanarak, mavi tonlarında renklendirilmiştir.

5.22 1387 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: eş-Şifâbi-Ta’rifi Hukûki’l Mustafâ. Dil: Arapça. Konu: Siyer-i Nebevi Şemail-i Şerife. Müellifi: Kadı İyâz, Ebu-l Fazıl İyâz b. Musâ b. İyâz el-Yahsubi es-Sebtî. Sayfa ve Satır numaraları: 255/21.



Resim 5.23 1387 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.23 1387 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

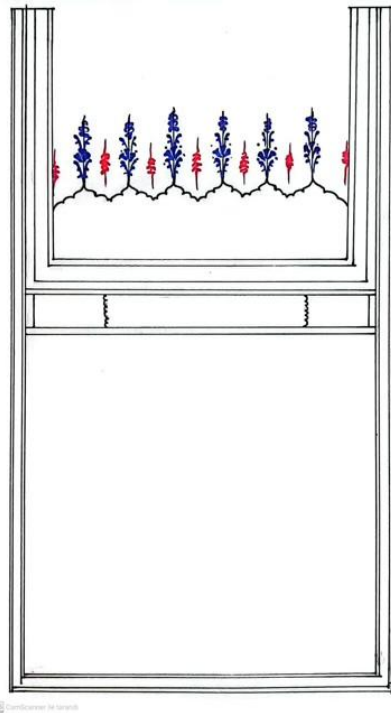
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formunun zemini ve unvan alanı sıvama altınla kaplanmış, anacak unvan alanına herhangi bir yazı yazılmamıştır. Taç formu ile ünvan alanı arasında pembe ve turkuaz zeminli “+” “-” işaretleriyle iki pervaz alanı tasarlanarak görsel geçiş sağlanmıştır. Sıvama altın zemin zemin üzerine yerleştirilen bitkisel motifler; penç, gonca ve yaprak formlarından oluşmakta olup, kırmızı, yeşil ve bej tonlarında renklendirilmiştir. Sayfanın tığları bitkisel formda düzenlenmiş dendanlar üzerine uygulanmış; bu alanda kırmızı ve siyah renkleri tercih edilmiştir. Tezhipli alan hem kalın hem de cetvellerle çevrelenerek kompozisyonda görsel bütünlük sağlanmıştır.

5.23 1389 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Müntehâb-ı Ferheng-i Şu-urî. Dil: Türkçe. Konu: Diğer diller / Dil ve dilbilim. Müellifi: Derviş Ali b. İsmâ'il el-İstanbulî. Sayfa ve Satır numaraları: 6-187/17.



Resim 5.24 1389 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.24 1389 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

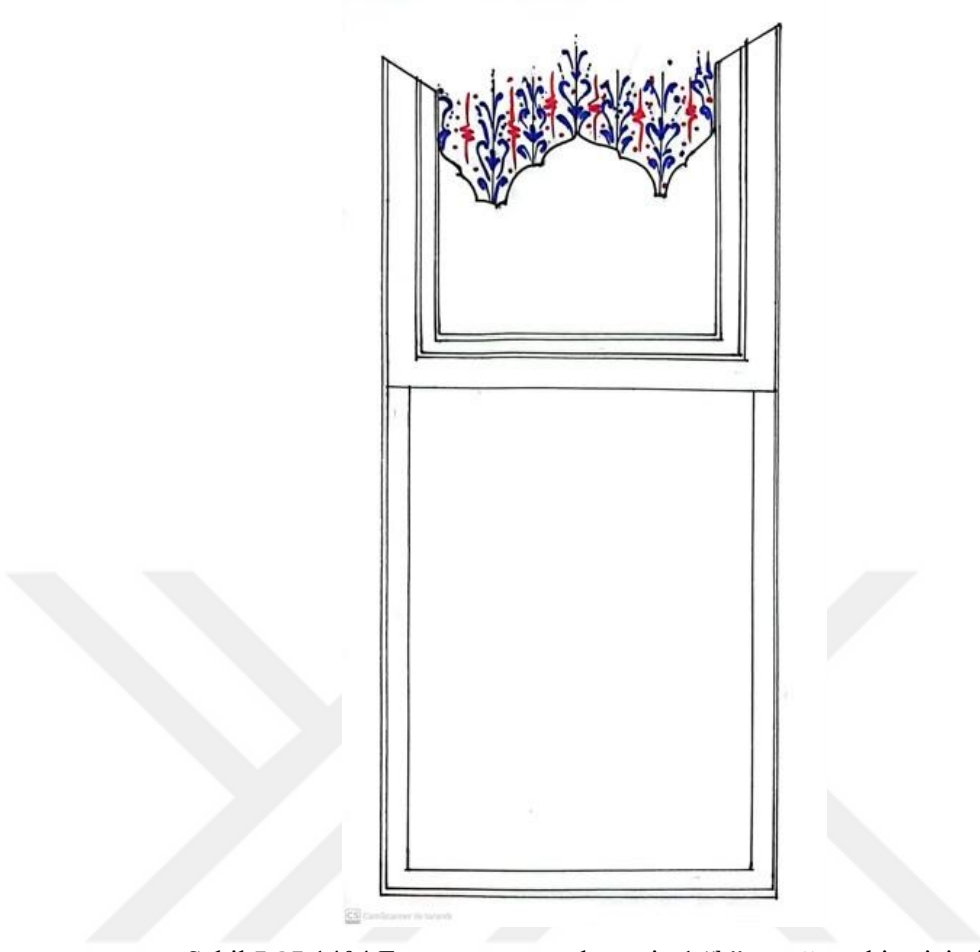
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formunun zemini sıvama altınla kaplanmış, anacak unvan alanının zemini boş bırakılarak yalnızca yazı eklenmiştir. Taç alanının etrafı sıvama altın zemine sahip örgülü zencerek kuşağıyla çevrelenmiş, taç formu ile ünvan alanı arasında pembe ve turkuaz zeminli “+” “-” işaretleriyle pervaz alanları tasarlanarak görsel geçiş sağlanmıştır. Unvan alanının etrafı sıvama altın ile kaplanarak üzerine herhangi bir tasarım yapılmamıştır. Taç alanında ise dendanlı dikdörtgen bir form kullanılmış, rumi motiflerle zemin ayırılarak mavi ve yeşil zeminli tekrarlı paftalar oluşturulmuştur. Rumi paftaların etrafı bitkisel motiflerle tekrarlanan bir kompozisyon uygulanmış, penç, gonca ve yapraklardan oluşan motiflerde, kırmızı, pembe ve turkuaz tonları tercih edilmiştir. Sayfanın tığları bitkisel formda noktalı dendanlar üzerine yerleştirilerek; bu alanda kırmızı ve mavi tonları tercih edilmiştir. Eserin taç alanı kısmında lekeler ve bazı tahribatlar gözlemlenmektedir.

5.24 1404 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: İlm-i Hâl. Dil: Türkçe. Konu: Fıkıh ilmi. Müellifi: Cecelizâde İbrâhim Nûreddin Efendi. Sayfa ve Satır numaraları: 78/16.



Resim 5.25 1404 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.25 1404 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

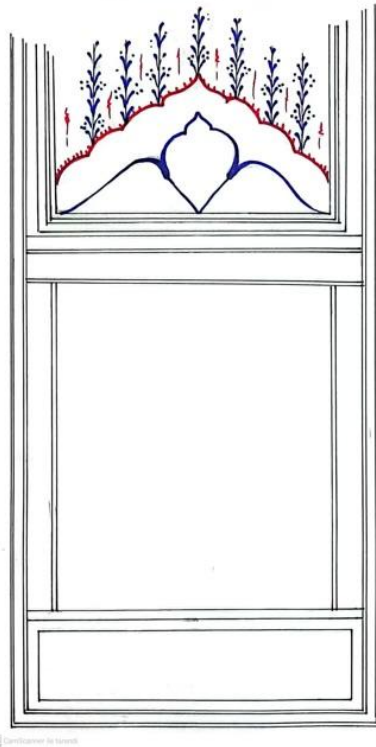
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, üzerine yarı stilize bitkisel motifler işlenmiş, motifler beyaz ve yeşil tonlarında renklendirilmiştir. Taç formu ile unvan alanı arasında örgülü zencerek ve kırmızı zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan görsel bir geçiş sağlanmıştır. Taç formu rumili paftalarla bölümlenmiş, mavi ve kırmızı zemin üzerine bitkisel motif ve beyaz noktalarla zenginleştirilmiştir. Sayfanın tığları altın dendanlar üzerine kırmızı ve mavi tonlarında bitkisel formlarda düzenlenerek; sayfanın çevresi halkar tekniğinde zarif motiflerle bezenmiştir. Eserde altın ve boya tahribatı gözlemlenmektedir.

5.25 1544 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Kur'an-ı Kerim. Dil: Arapça. Konu: Kur'an ve Kur'an ilimleri. Müellifi: Belirtilmemiş. Sayfa ve Satır numaraları: 301/15.



Resim 5.26 1544 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi



Şekil 5.26 1544 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi

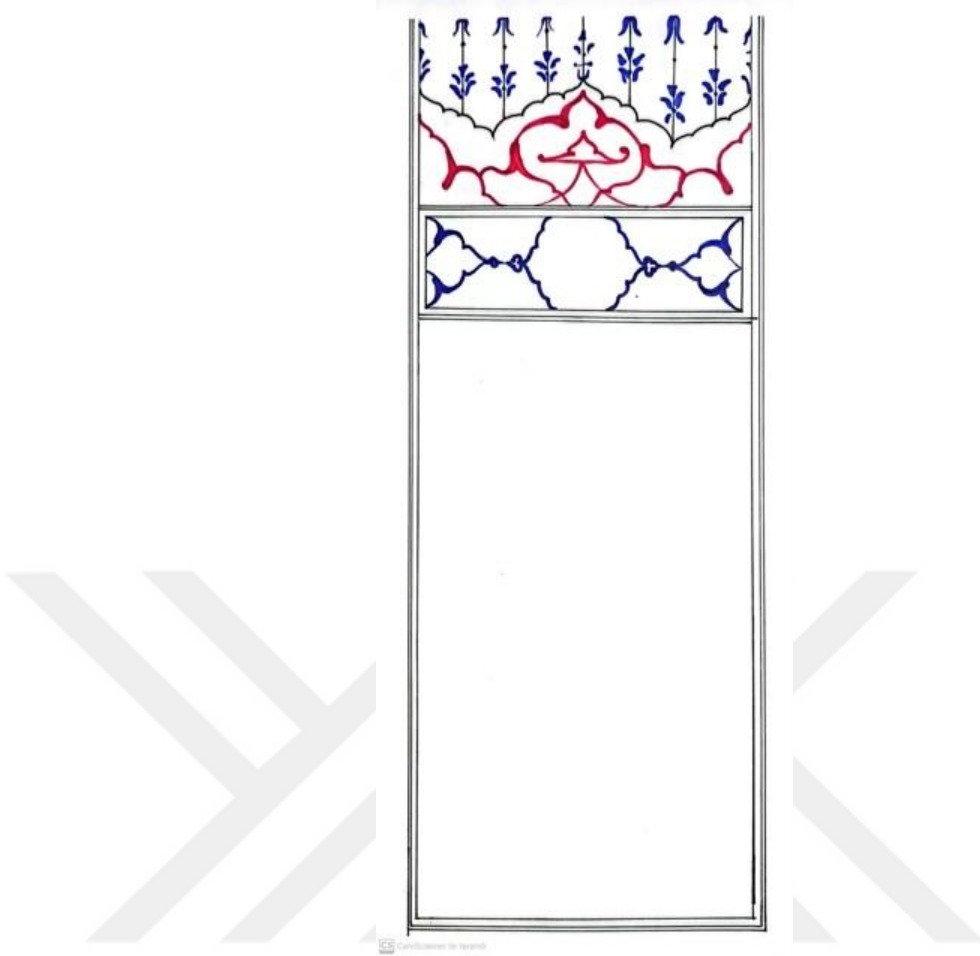
Eserin 1 “b” 2 “a” varağında sûrebaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu, cetvel ve koltuk alanının zemini sıvama altınla bezenmiştir. Taç formu ile ünvan alanı arasında pembe ve yeşil zeminli “+”“-” işaretleriyle pervaz alanları oluşturulmuş; koltuk alanında pembe zeminli örgülü zencerek bulunmaktadır. Ünvan yazısı altın zemin üzerine beyaz renk ile yazılmıştır. Taç formunun içinde beyaz renkte rumi pafta oluşturulmuş; bu alan penç ve yapraklardan oluşan bitkisel motiflerle çevrelenmiş, motifler turuncu, yeşil ve mor tonlarında renklendirilmiştir. Sayfanın tığları bitkisel formda noktalı dendanlar üzerine yerleştirilerek; renk olarak kırmızı ve siyah tercih edilmiştir. Eserin her iki sayfası da aynı kompozisyonla tasarlanmış olmakla birlikte, ünvan yazılarında ve eserin genel görünümünde altın ve boya tahribatlar gözlemlenmektedir.

5.26 1550 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: el-Eşbah ve'n-Nezâ'ir. Dil: Arapça. Konu: Fıkıh ilmi. Müellifi: İbn Nüceym, Zeynüddin b. İbrahim b. Muhammed el-Mısırî. Sayfa ve Satır numaraları: 11+147/23.



Resim 5.27 1550 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.27 1550 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

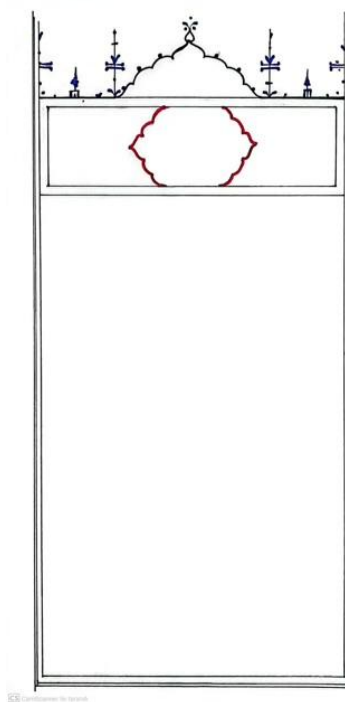
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formu ve unvan alanının zemini kobalt mavisi rengine boyanarak; üzerine altın rumili paftalar ve bitkisel motifler tasarlanmıştır. Hatayi, penç ve yapraklardan oluşan motifler, kırmızı mavi ve pembe tonlarıyla renklendirilmiştir. Dendanlı unvan alanı ve rumili paftaların zemini gölgeli boyama tekniğinde bezenmiş; çevresi ise bej rengi zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle oluşturulmuş bir pervazla sınırlandırılmıştır. Koyu renkli dendanlar üzerine yerleştirilen bitkisel formlu zarif tığlar 2-3 cm arası bezenerek, kobalt mavisi ile renklendirilmiştir.

5.27 1558 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Keşfü'l Meşârik. Dil: Arapça. Konu: Cami'u'l-Hadiseler. Müellifi: Atûfi Hayreddin Hızır b. Mamûd b. el-Merzifonî. Sayfa ve Satır numaraları: 579/17.



Resim 5.28 1558 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.28 1558 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

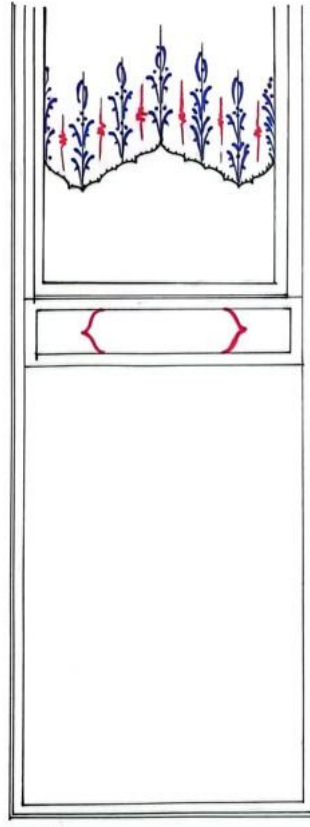
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formu ve unvan alanının zemini kobalt mavisi rengine boyanarak; üzerine altından rumi ve bitkisel motifler tasarlanmıştır. Unvan alanının kırmızı dendanlarla çevrelenmiş; zemini sıvama altın ile kaplanarak üzerine beyaz mürekkeple yazı eklenmiştir. Tasarımı çevreleyen altın cetvelin üzerine ince düz bir cetvel daha çekilmiş ve bu alan üzerine tığ formları yerleştirilmiştir. Tığlar, geometrik ve bitkisel biçimlerde, mavi tonlarında tasarlanarak kompozisyonun bütünlüğü sağlanmıştır. 3064 Envanter numaralı eserlerin tığ motiflerinin, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.28 1564 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Haşiye alâ Şerhi'l-Aka'idi'l-Adudiyye. Dil: Arapça. Konu: Akâid ve Kelâm. Müellifi: Gelenbevî, Ebu'lFeth İsmail b. Mustafa b. Mahmûd el-Gelenbevî
Sayfa ve Satır numaraları: 136/25.



Resim 5.29 1564 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.29 1564 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

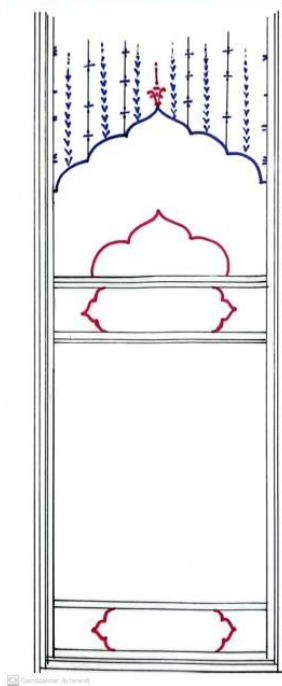
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formunun zemini ve unvan alanı sıvama altınla kaplanmış, anacak unvan alanına herhangi bir yazı yazılmamıştır. Taç formu ile ünvan alanı arasında pembe, turuncu ve kırmızı zeminli “+” “-” işaretleriyle iki pervaz alanı tasarlanarak görsel bir geçiş sağlanmıştır. Sıvama altın zemin zemin üzerine yerleştirilen bitkisel motifler; ince tahrir çizgileriyle detaylandırılarak daha belirgin hale getirilmiştir. Zarif tığlar ise bitkisel formda çift tahrir tekniğinde düzenlenmiş, noktalı dendanlar üzerine tasarlanarak, kırmızı, mavi tonlarında renklendirilmiştir. 3063 Envanter numaralı eserlerin tığ motiflerinin, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.29 1569 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Mazharu'n-Nûr. Dil: Arapça. Konu: İtikâdî mezhepler. Müellifi: Munîbullah b. İnayetullah el-Hüseyinî. Sayfa ve Satır numaraları: 181/15.



Resim 5.30 1569 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.30 1569 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

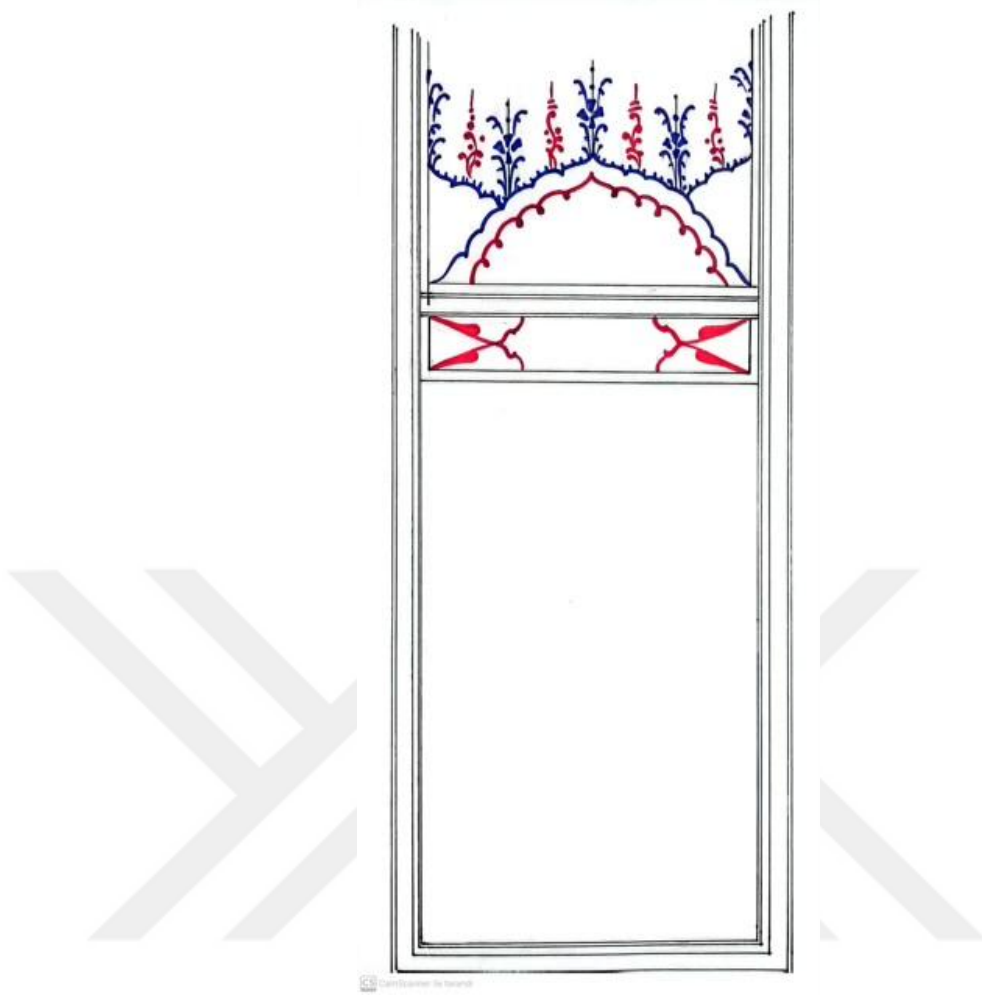
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi bulunmaktadır. Sayfanın üst kısmında yer alan taç formunun zemini sıvama altınla kaplanmış, ancak zamanla oluşan fiziksel aşınma ve altın ve boya kayıplarından dolayı sadece dallardan oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Taç alanında dendanlı pafta ile zemin ayırma yapılmış, pafta alanının zemini mavi ile boyanarak üzerine penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel bir tasarım yapılmıştır. Sayfada zeminleri sıvama altınla kaplanmış, etrafı kırmızı renkte dendanlarla çevrili iki tane unvan alanı bulunmaktadır. Unvan alanlarının zemini mavi ile boyanarak üzerine penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel bir tasarım yapılmıştır. Sayfanın tığları, altın dendanlar üzerine bitkisel formda tasarlanmıştır. Eserin genel görünümünde büyük oranda tahribatlar gözlemlenmektedir.

5.30 1570 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Haşiye alâ Şerhi Âdâbi’l Adudiyye. Dil: Arapça. Konu: Temel akîdeler. Müellifi: Belirtilmemiş. Sayfa ve Satır numaraları: 243/25.



Resim 5.31 1570 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.31 1570 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

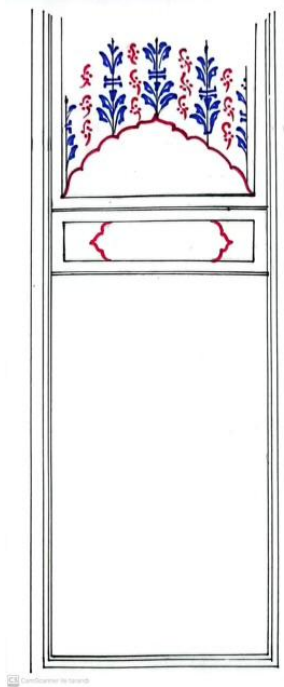
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan kırmızı renkte dendanlı taç formu ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, ancak unvan alanına herhangi bir yazı yazılmamıştır. Taç formu 3 ayrı dendanlı pafta alanlarına bölünmüş, orta kısımda bulunan altın zeminli pafta içerisine penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel bir tasarım oluşturulmuş; motiflerde kırmızı, pembe ve yeşil tonları tercih edilmiştir. Kenarda bulunan paftalarda ve unvan alanının iki ucunda bulunan paftaların zemini mavi tonlarında boyanarak üzerlerine sıvama altın ile bitkisel motifler tasarlanmış, taç formu ve unvan alanının etrafı örgülü zencerekler ile çevrelenmiştir. Sayfanın tığları bitkisel formda noktalı dendanlar üzerine yerleştirilerek; bu alanda kırmızı ve mavi tonları tercih edilmiş ve tasarım sonlandırılmıştır.

5.31 1579 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: eş-Şifâbi-Tarifi Hukûki'l Mustafâ. Dil: Arapça. Konu: Siyer-i Nebevi Şemail-i Şerife. Müellifi: Kadı İyâz, Ebu-l Fazıl İyâz b. Musâ b. İyâz el-Yahsubi es-Sebtî. Sayfa ve Satır numaraları: 320/17.



Resim 5.32 1579 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.32 1579 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

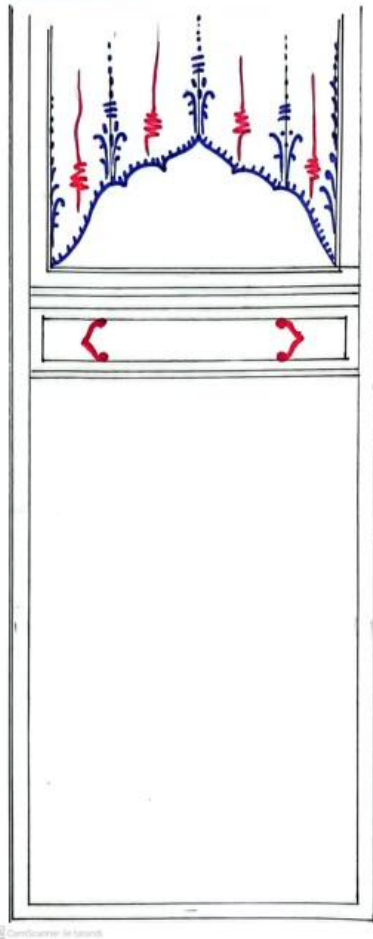
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, anacak unvan alanına herhangi bir yazı yazılmamıştır. Taç formu ile unvan alanı arasında kahverengi ve gri zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan iki pervaz alanı ile görsel bir geçiş sağlanmıştır. Sıvama altın zemin zemin üzerine yerleştirilen bitkisel motifler; tahrir çizgileriyle detaylandırılarak daha belirgin hale getirilmiştir. Taç formunun üst kısmında yer alan tığlar ise altınla işlenmiş bitkisel formlarda düzenlenerek tasarımla uyumlu bir bütünlük oluşturulmuştur.

5.32 1581 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Risale-i Bahâ-iyye. Dil: Arapça. Konu: Kâdiriye ve kolları. Müellifi: Kadı İyâz, Ebu-l Fazıl İyâz b. Musâ b. İyâz el-Yahsubi es-Sebtî. Sayfa ve Satır numaraları: 207/17.



Resim 5.33 1581 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi

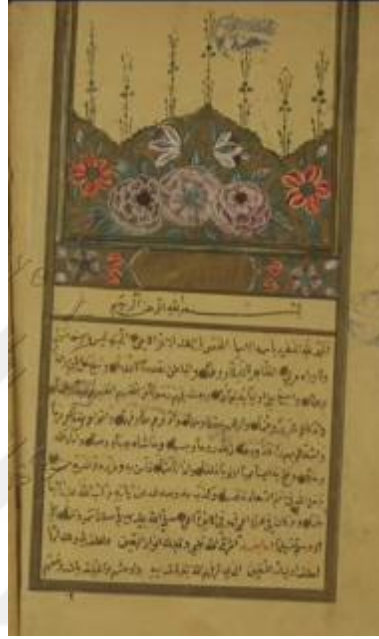


Şekil 5.33 1581 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

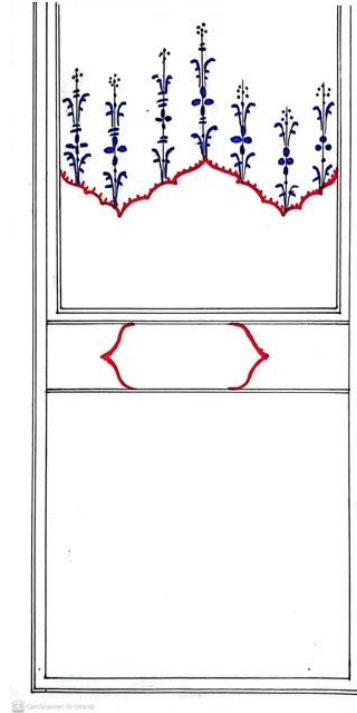
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formu zemini sıvama altınla kaplanmış, üzerine penç ve yapraklardan oluşan bitkisel bir tasarım yapılmıştır. Motifler beyaz, turuncu ve pembe tonlarında renklendirilmiştir. Detaylarda ince tahrir çizgileriyle motiflerin belirginliği arttırılmış, taç formu ve unvan alanının etrafı sülyen ve turkuaz zeminli zencerekler ile çevrelenmiştir. Unvan alanı, altın zeminli bir pafta içine alınmış, üzerine yazı yazılmamıştır. Sayfanın tığları bitkisel formda noktalı dendanlar üzerine yerleştirilerek; bu alanda kırmızı ve mavi tonları tercih edilmiştir.

5.33 1589 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: eş-Şifâbi-Tarîfî Hukûkî'l Mustafâ. Dil: Arapça. Konu: Siyer-i Nebevi Şemail-i Şerife. Müellifi: Kadı İyâz, Ebu-l Fazıl İyâz b. Musâ b. İyâz el-Yahsubi es-Sebtî. Sayfa ve Satır numaraları: 147/27.



Resim 5.34 1589 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.34 1589 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

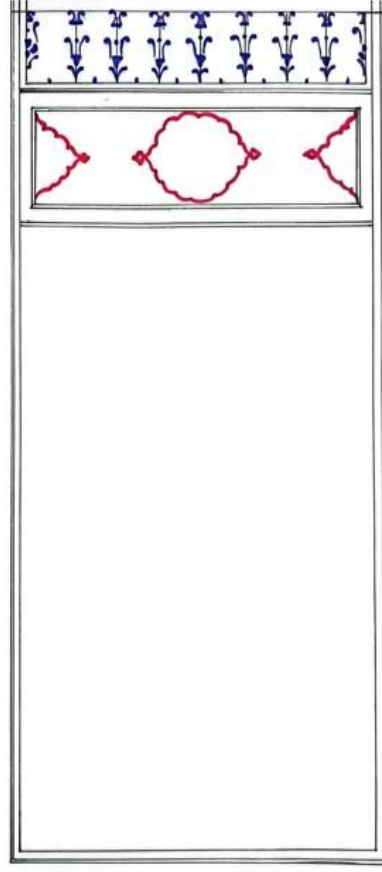
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu zemini ve unvan alanı sıvama altınla kaplanmıştır; unvan alanına ise herhangi bir yazı eklenmemiştir. Bu alanların üzerine natüralist üslupta, yarı stilize bitkisel motifler tasarlanmıştır; motifler tarama tekniğiyle, beyaz, yeşil ve kırmızı tonlarına renklendirilmiştir. Sayfanın tığları ise 3-4 cm boyutlarında, havalı çift tahrir tekniğiyle bitkisel formda tasarlanmıştır. Renk olarak yeşil tonları tercih edilmiştir.

5.34 1647 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Mürşidü'l Enâm ilâ Dari's-Selâm. Dil: Arapça. Konu: Amelî ahlâk. Müellifi: Kurd Efendi, Mehmed b. Ömer er-Rumî. Sayfa ve Satır numaraları: 305/25.



Resim 5.35 1647 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.35 1647 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

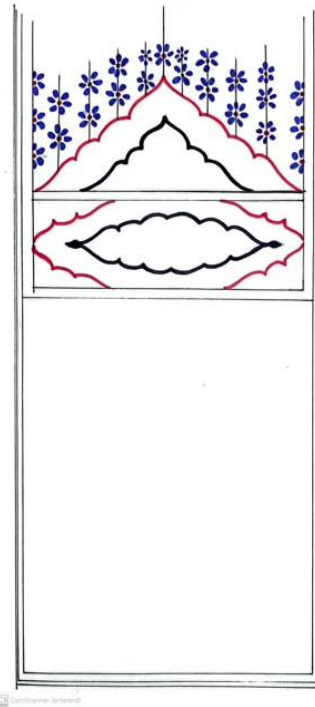
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan dikdörtgen biçimli taç alanı zemini kobalt mavisi rengine boyanmış ve üzerine altınla bitkisel motifler işlenmiştir. Unvan alanı ve her iki uç kısmı beyaz renkte dendanlarla çevrelenmiş; zemini sıvama altın ile kaplanarak üzerine yazı eklenmemiştir. Taç formu ve unvan alanı arasında pembe, zeminli “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz yer almaktadır. Kompozisyonu çevreleyen altın cetvelin üzerine ince düz bir cetvel daha çekilmiş ve bu alan üzerine yerleştirilen tığlar, havalı çift tahrir tekniğiyle, bitkisel biçimlerde ve mavi tonlarında tasarlanarak görsel bütünlük sağlanmıştır.

5.35 1954 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Dürerü'l-Hukkâm fî Şehri Gureri'l Ahkâm. Dil: Arapça. Konu: Hanefî fıkıhı. Müellifi: Molla Hüsrev, Mehmed b. Ferâmuz b. Ali er-Rumi el-Hanefi. Sayfa ve Satır numaraları: 435/21.



Resim 5.36 1954 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.36 1954 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

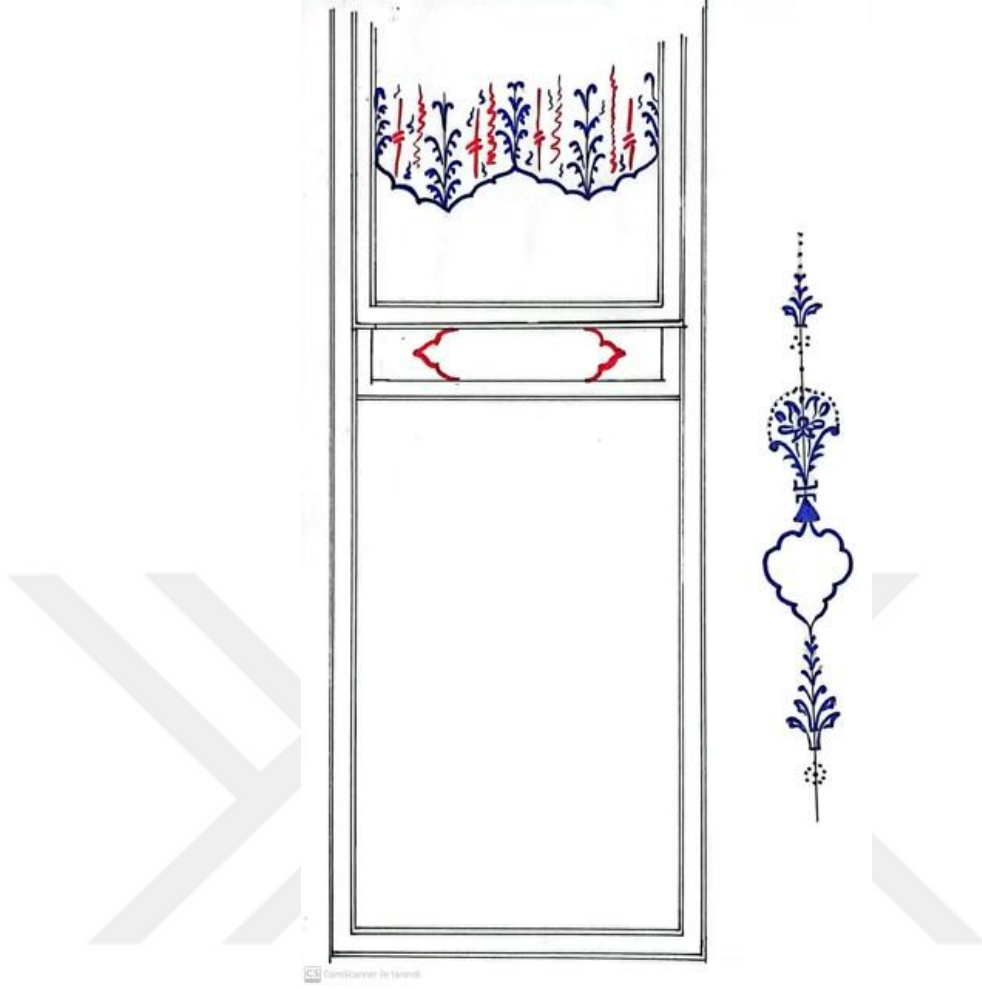
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu ve unvan alanının dadendanlı ve rumili paftalarla zemin ayırma yapılmıştır. Unvan alanı ve diğer pafta yüzeyleri sıvama altınla kaplanmış; ancak unvan yazısı eklenmemiştir. Paftaların etrafı mavi tonlarda zeminlerle çevrelenmiş, bu alanlarda yer alan bitkisel motifler kompozisyona hareketlilik kazandırmıştır. Penç ve yapraklardan oluşan bu süslemelerde, beyaz, altın ve kırmızı tonları tercih edilmiş; bitkisel formda tasarlanan tığlar düz çizgiler üzerine yerleştirilerek, diğer tezhipli alanlar ile uyumlu renkler seçilmiştir.

5.36 2015 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Menasikü'l-Hac. Dil: Arapça. Konu: İbadetler / Fıkıh İlmi. Müellifi: Şeyh Sinan el-Mekkî. Sayfa ve Satır numaraları: 1b-134a/13.



Resim 5.37 2015 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.37 2015 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

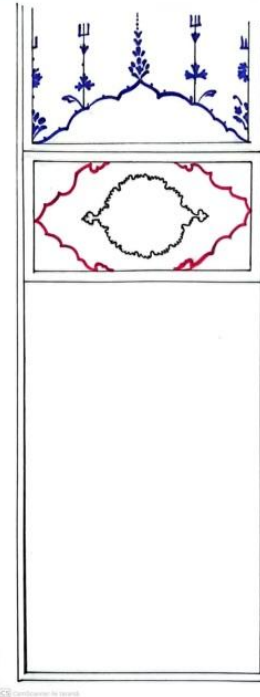
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, Taç formu ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, unvan yazısı eklenmemiştir. Taç formu yüzeyine ve dendanla çevrelenmiş unvan alanının etrafına, rumi paftalar ve bitkisel formlar tasarlanmış; penç ve yapraklardan oluşan bu motifler, altın, beyaz ve yeşil tonlarında renklendirilmiştir. Tezhipli alan kalın pervazlı altın ve yeşil tonlarında cetveller çevrelemiştir. Tığlar yeşil tonda dendanlar üzerine havalı çift tahrir tekniğiyle bitkisel formlar tasarlanmıştır. Sayfanın yan kısmında bulunan gül motifinde ise daha uzun boyutlu bitkisel formlu tığlar farklı bir kompozisyonla düzenlenmiştir.

5.37 2036 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: el-Feva'idü'z-Ziyâ'iyye. Dil: Arapça. Konu: Arap dili. Müellifi: Molla Câmi Nureddin Abdurrahman b. Ahmed b. Muhammed el-Câmi. Sayfa ve Satır numaraları: 11+222/19.



Resim 5.38 2036 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.38 2036 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

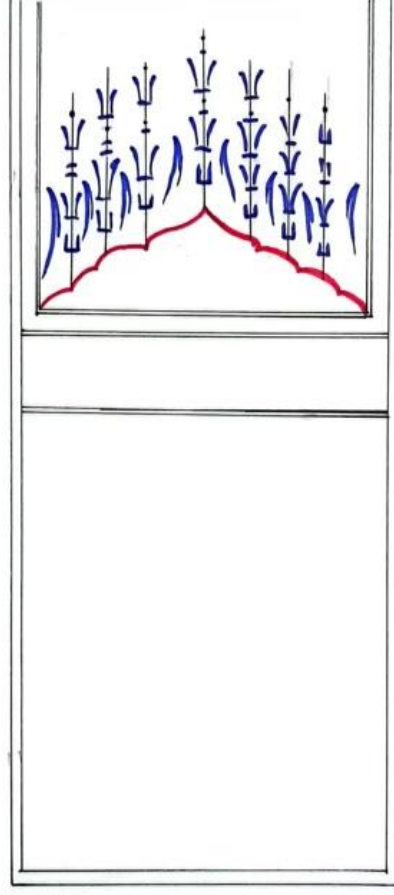
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, zarif dendanlı unvan alanı ile rumi pafta yüzeyleri sıvama altınla bezenmiştir. Mavi tonlarında zeminle çevrelenen unvan alanı ve rumi pafta bölümleri, yarı stilize hatayi, penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel bir kompozisyon oluşturulmuş; bu motifler yeşil, kırmızı, pembe ve turuncu tonlarında renklendirilerek, ince tahrir çizgileriyle detaylandırılmıştır. Taç formu ve ünvan alanının çevresi, kırmızı ve mavi zeminli “+” “-” işaretli cetvellerle sınırlandırılarak görsel bir geçiş sağlanmıştır. Sayfanın tığları ise mavi tonlarında havalı çift tahrir tekniğiyle bitkisel ve geometrik formlarda tasarlanarak kompozisyonun bütünlüğünü korumuştur. Ayrıca sayfanın üst kısmında altın ve boya tahrifatları gözlemlenmektedir.

5.38 2058 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: el-Hısnü'l-Hasainmîn Kâlemi Seyyidi'l Mürselîn. Dil: Arapça. Konu: Tasavvuf ve tarikatlar. Müellifi: İbnü'l-Cezeri, Ebu'l-Hay'r Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed ed-Dımaşki el-Cezerî. Sayfa ve Satır numaraları: 125/11.



Resim 5.39 2058 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.39 2058 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

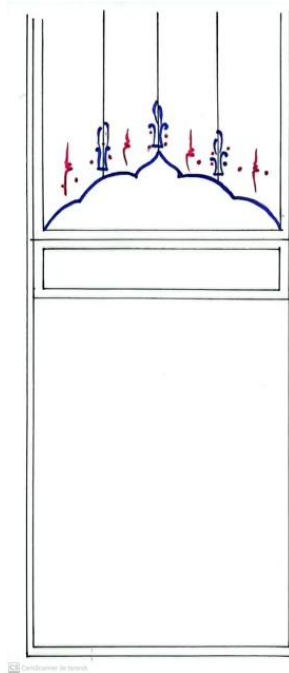
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, Taç formu ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, üzerine beyaz mürekkeple unvan yazısı eklenmiştir. Taç formu içerisine rumi paftalarla zemin ayırma yapılmış, etrafı penç ve yapraklardan oluşan bitkisel motiflerle süslenmiştir. Motif ve rumiler kırmızı tonlarında renklendirilmiştir. Taç formu ve ünvan alanının çevresi, kırmızı zeminli “+” “-” işaretli cetvelle çerçevelendirilmiş; tığlar yeşil tonda dendanlar üzerine havalı çift tahrir tekniğiyle bitkisel formda tasarlanarak kompozisyon tamamlanmıştır.

5.39 2141 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Delâ'ilü'l-Hayrat ve Şevariku'l-Envar fi Zikri's-Salât ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr. Dil: Arapça. Konu: Tasavvuf ve tarikatlar. Müellifi: Cezûli, Ebu Abdullah Muhammed b. Süleyman b. Davud es-Simlâlî el-Cezûli. Sayfa ve Satır numaraları: 1b-11b/9.



Resim 5.40 2141 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.40 2141 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

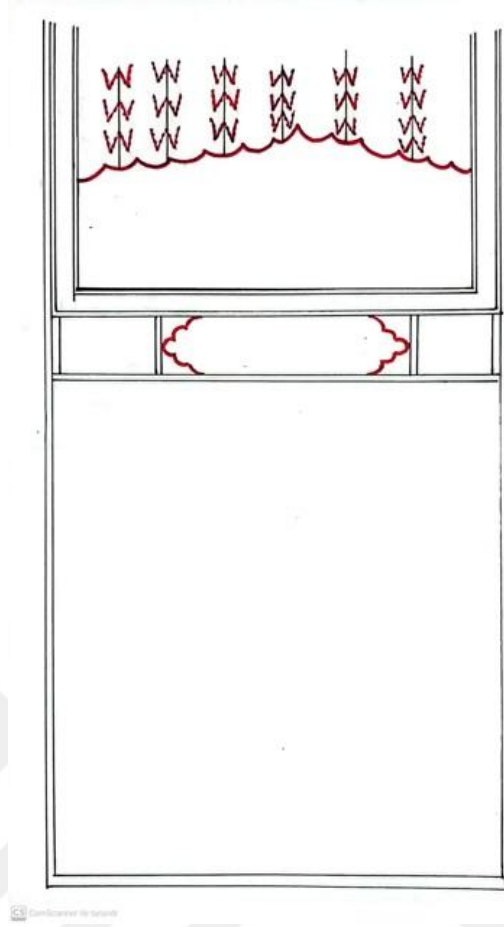
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formu zemini sıvama altınla kaplanmış, üzerine penç ve yapraklardan oluşan bitkisel bir tasarım yapılmıştır. Motifler yeşil ve kırmızı tonlarında renklendirilmiştir. Taç formu ve ünvan alanının çevresi, siyah zeminli “+” “-” işaretli cetvelle çerçevelendirilmiş; unvan alanı, altın zeminli bir pafta içine alınmış, üzerine yazı yazılmamıştır. Sayfanın tığları bitkisel formda noktalı dendanlar üzerine yerleştirilerek; bu alanda siyah ve kırmızı tonları tercih edilmiştir. 1236-3321 Envanter numaralı eserlerin tığ motiflerinin, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.40 2148 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: el-Avâmil. Dil: Arapça. Konu: Arap dili. Müellifi: Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivî. Sayfa ve Satır numaraları: 125/11.



Resim 5.41 2148 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.41 2148 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

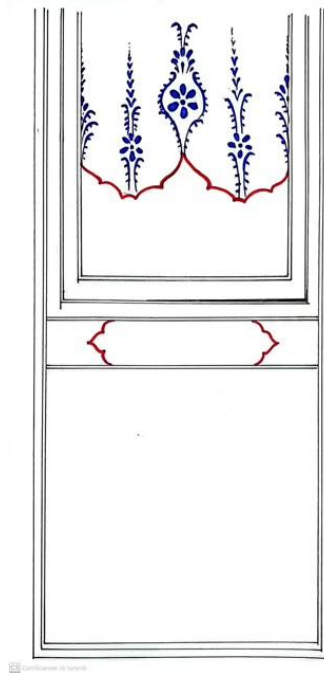
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, dendanla çevrelenen unvan alanının zemini boş bırakılmış, unvan yazısı kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Unvan alanının çevresinde yer alan geometrik paftalar kırmızı zemin üzerine konumlandırılmıştır. Yeşil tonlarında cetvelle çevrelenen taç alanının içinde ise kırmızı renkte bitkisel formlardan oluşan bir kompozisyon tasarlanmıştır. Tığlar, dendanlar üzerine yerleştirilmiş olup, geometrik veya bitkisel formlarda kırmızı renk kullanılarak tasarlanmıştır.

5.41 2153 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Delâ'ilü'l-Hayrat ve Şevâriku'l-Envar fi Zikri's-Salât ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr. Dil: Arapça. Konu: Evrâd ve zikir kitapları. Müellifi: Cezûli, Ebu Abdullah Muhammed b. Süleyman b. Davud es-Simlâlî el-Cezûli. Sayfa ve Satır numaraları: 97/9.



Resim 5.42 2153 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi

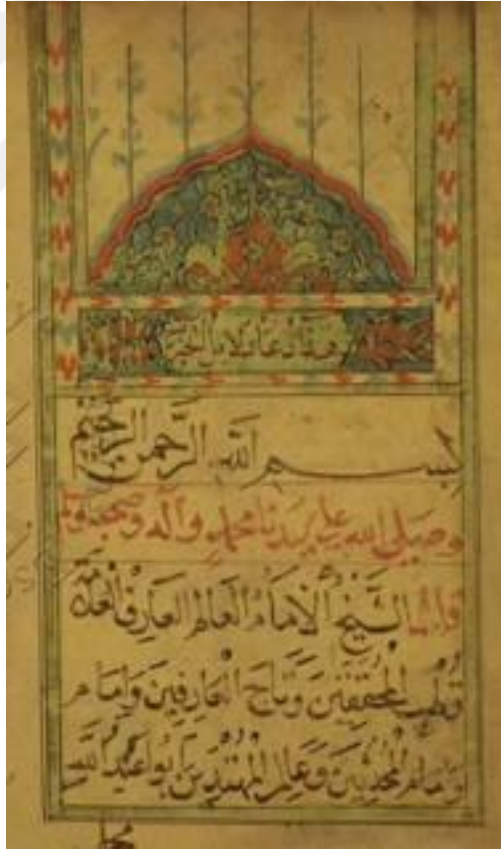


Şekil 5.42 2153 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

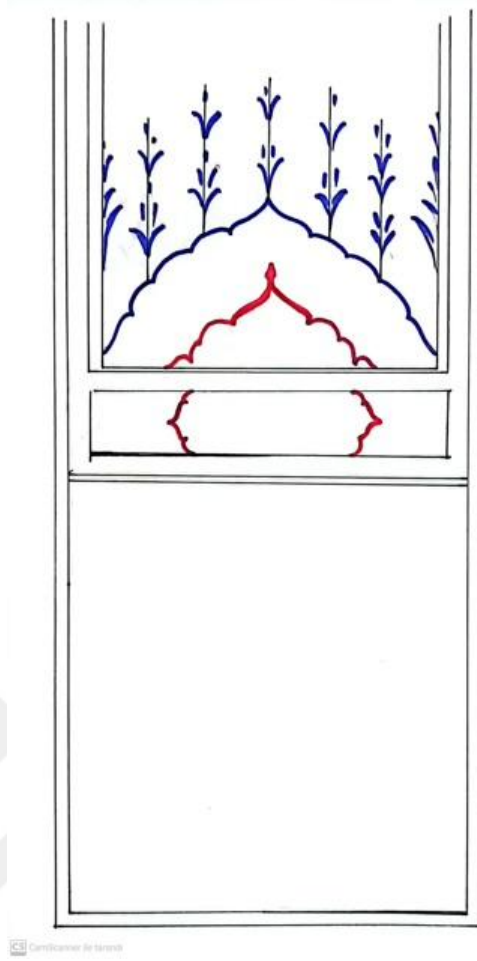
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu ve unvan alanına altın ile bitkisel motifler tasarlanmış, unvan alanına herhangi bir yazı eklenmemiştir. Tığlar ise dendanlar üzerine yerleştirilerek bitkisel formlarda tasarlanmıştır. Tezhipli alanın genelinde altın süslemeler yoğun şekilde kullanılmış, kompozisyon sülyen ve altın cetvellerle çevrelenerek tamamlanmıştır.

5.42 2156 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Delâ'ilü'l-Hayrat ve Şevariku'l-Envar fi Zikri's-Salât ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr. Dil: Arapça. Konu: Evrâd ve zikir kitapları. Müellifi: Cezûli, Ebu Abdullah Muhammed b. Süleyman b. Davud es-Simlâlî el-Cezûli. Sayfa ve Satır numaraları: 93/9.



Resim 5.43 2156 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.43 2156 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

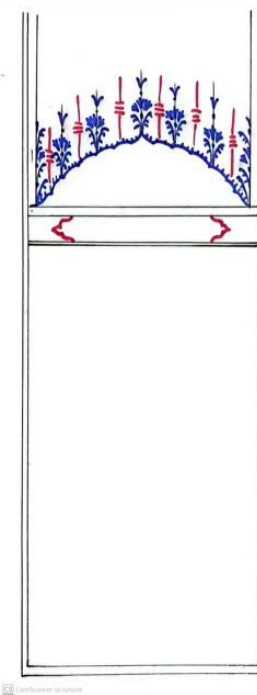
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu ve unvan alanının zemini yeşil tonları ile bezenmiştir. Unvan alanı ve taç formu zencerek bordürle çevrelenmiş ve unvan yazısı kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Taç formunun içi ve unvan alanının çevresi, penç ve yapraklardan oluşan bitkisel motiflerle süslenmiş; motifler yeşil tonlarında renklendirilmiş, dendanlar ile zemin ayırma yapılmıştır. İnce tahrir çizgileriyle detaylandırılarak daha belirgin hale getirilen bu motiflerin üst kısmında, düz çizgiler üzerine yerleştirilmiş bitkisel formda ve yeşil tonlarda renklendirilen tığlarla tasarım sonlandırılmıştır. 2043-3770 Envanter numaralı eserlerin tezhipli alanları ve tığ motiflerinin, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.43 2187 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Behcetü'l-Fetâvâ. Dil: Arapça. Konu: Fetvalar. Müellifi: Mehmed Fıkhî el-Aynî el-Hanefî. Sayfa ve Satır numaraları: 393/21.



Resim 5.44 2187 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.44 2187 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

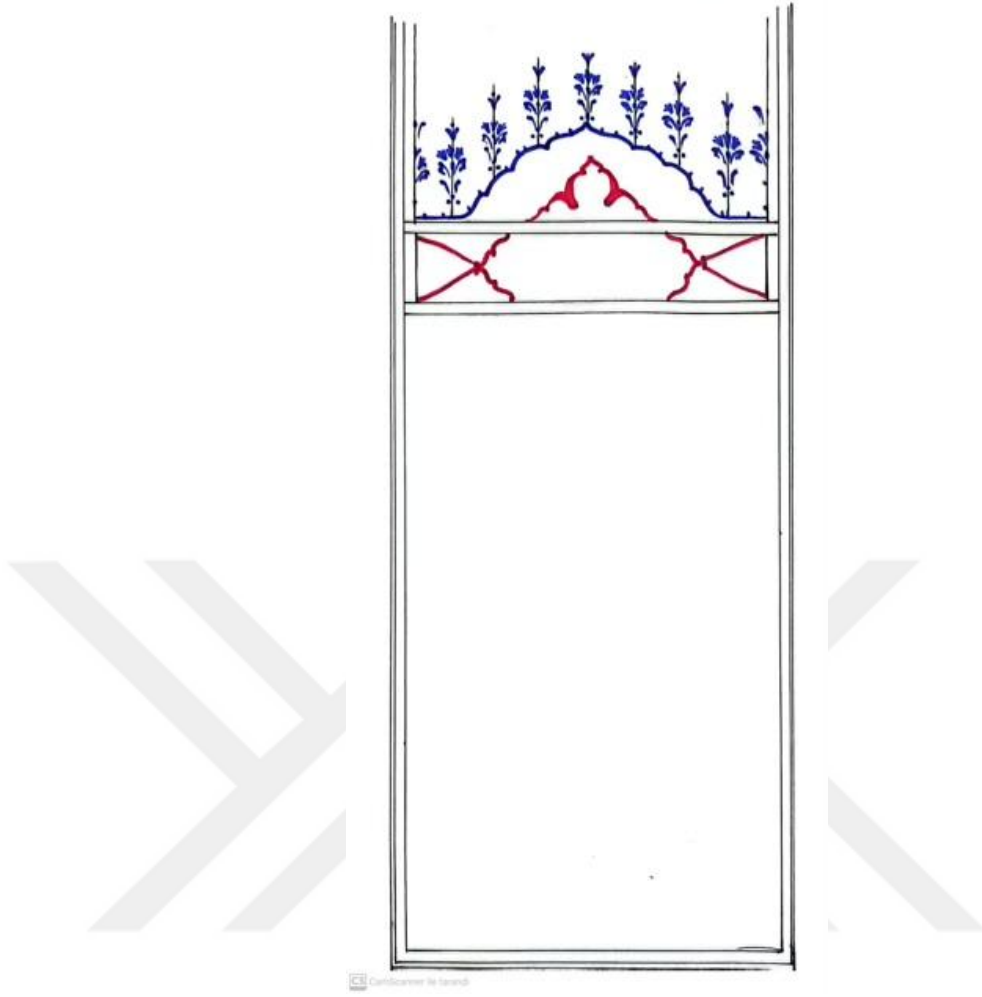
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formu zemini sıvama altınla kaplanmış, üzerine penç ve yapraklardan oluşan bitkisel bir tasarım yapılmıştır. Motifler kırmızı ve yeşil tonlarında renklendirilmiştir. Detaylarda ince tahrir çizgileriyle motiflerin belirginliği arttırılmış, taç formu ve unvan alanının etrafı altın zeminli zencerekler ile çevrelenmiştir. Unvan alanı, altın zeminli bir pafta içine alınmış, üzerine yazı yazılmamıştır. Sayfanın tığları bitkisel formda noktalı dendanlar üzerine yerleştirilerek; bu alanda kırmızı ve mavi tonları tercih edilmiştir. 3027 Envanter numaralı eserlerin tezhipli alanları ve tığ motiflerinin, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.44 2454 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Tavzihu'l-Fâtiha. Dil: Arapça. Konu: Dirâyet Tefsirleri. Müellifi: Ali b. Şeyh Yahya el-Güzelhisârî. Sayfa ve Satır numaraları: 117/17.



Resim 5.45 2454 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.45 2454 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

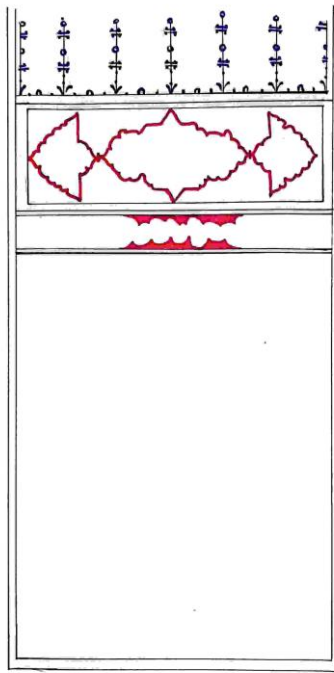
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan alanı, sıvama altın zeminli dendanlı pafta ile çevrelenerek, unvan yazısı yazılmamıştır. Ortadaki paftaya bağlantılı olarak her iki ucuna sıvama altın zeminli iki pafta daha eklenmiştir. Unvan alanının iki yanı da mavi zemin üzerine bitkisel motiflerle süslenmiştir. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan alanda, renk olarak beyaz, yeşil ve pembe tonları tercih edilmiştir. Taç formu ile ünvan alanı arasında bordo zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz yer almaktadır. Taç alanında altın dallı rumilerle bir pafta kompozisyonu oluşturulmuş, farklı renklerde iki zemin hazırlanmıştır. Pafta alanı zemini mavi tonlarında boyanarak içerisine bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Taç formunun diğer zemini sıvama altınla kaplanarak üzerine beyaz, kırmızı ve pembe tonlarında renklendirilen bitkisel bir kompozisyon oluşturulmuş, unvan alanı ile tasarımı uyumlu bir geçiş sağlamıştır. Sayfanın tığları bitkisel formda noktalı dendanlar üzerine yerleştirilerek mavi tonlarında bezenmiştir.

5.45 2538 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: el-Fevâ'idü'z-Ziyâ'iyye. Dil: Arapça. Konu: Arap dili. Müellifi: Molla Câmi Nureddin Abdurrahman b. Ahmed b. Muhammed el-Câmi. Sayfa ve Satır numaraları: 1+224/15.



Resim 5.46 2538 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.46 2538 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

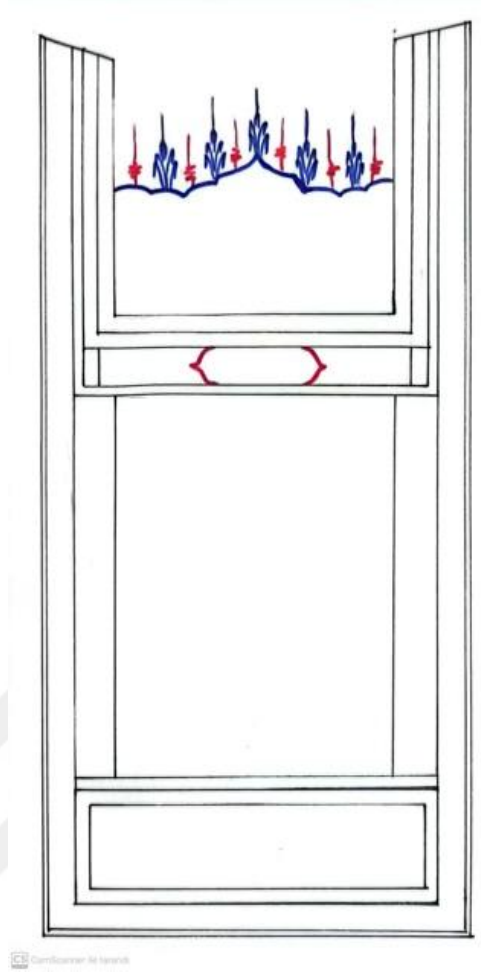
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan dikdörtgen biçimli taç alanı zemini kobalt mavisi rengine boyanmış ve üzerine altınla ve kırmızı tonlarında bitkisel motifler işlenmiştir. Unvan alanında sülyen renkli dendanlar ile görkemli bir pafta alanı oluşturulmuş, unvan yazısı beyaz mürekkeple yazılarak, pafta alanının etrafında 4 adet kırmızı zeminli, yeşil orta bağlar tasarlanarak kompozisyonda görsel bir uyum sağlanmıştır. Tığlar ise mavi tonlarında düz cetvel üzerine bitkisel ve geometrik formda 3-4 cm boyutlarında tasarlanmıştır. Eserin sayfasında altın ve boya tahribatları gözlemlenmektedir.

5.46 2703 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Kur'an-ı Kerim. Dil: Arapça. Konu: Kur'an ve Kur'an ilimleri. Müellifi: Belirtilmemiş. Sayfa ve Satır numaraları: 229/15 .



Resim 5.47 2703 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi



Şekil 5.47 2703 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi

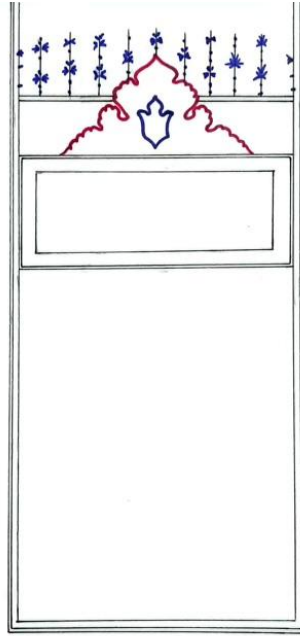
Eserin 1 “b” ve 2 “a” varağında sûrebaşı tezhibi yer almakta olup, her iki sayfada benzer kompozisyonda tasarlanmıştır. Taç ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış; unvan alanı beyaz mürekkeple yazılmış, çevresi ise mavi zemin üzerine işlenmiş bitkisel motiflerle süslenmiştir. Taç formu ile unvan alanı arasında yeşil, sarı ve turuncu zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan üç pervaz alanı ile görsel bir geçiş sağlanmıştır. Altın zemin üzerindeki bitkisel motifler; ince tahrir çizgileriyle detaylandırılarak daha belirgin hale getirilmiş, bazı motifler beyaz ve yeşil tonlarında renklendirilmiştir. Taç formunda rumili paftalarla bölümlenmiş, mavi zemin üzerine bitkisel motif ve beyaz noktalarla zenginleştirilmiştir. Sayfanın tığları altın dendanlar üzerine kırmızı ve mor tonlarında bitkisel formlarda düzenlenerek sayfaların çevresi halkar tekniğinde zarif motiflerle bezenmiştir. Eserde altın ve boya tahribatı gözlemlenmektedir.

5.47 2745 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Envâru't-Tenzîl ve Esâru't-Te'vîl. Dil: Arapça. Konu: Dirayet Tefsirleri
Müellifi: Kadı Beyzâvî Nâsuriddin Ebû Sa'id Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî eş-Şirâzî. Sayfa ve Satır numaraları: 1+616/25.



Resim 5.48 2745 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.48 2745 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

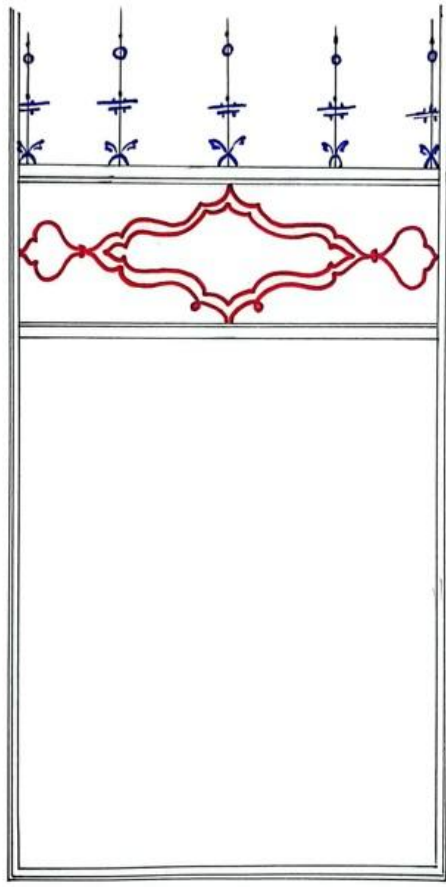
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formu zemini sıvama altınla kaplı dendanlı pafta alanı oluşturularak üzerine bitkisel motifler eklenmiştir. Unvan alanının etrafı sıvama altın zemine sahip örgülü zencerek kuşağıyla çevrelenmiş, taç formu ile ünvan alanı arasında mavi zeminli “+” “-” işaretleriyle pervaz alanları tasarlanarak görsel geçiş sağlanmıştır. Unvan alanına mavi zeminli altın ve kırmızı renkleri kullanılarak birbirini tekrar eden rumi tasarımı yapılmış, üzerine rumi dendanlı paftalardan bir kompozisyon oluşturularak yüzeyi sıvama altın ile kaplanmış, kırmızı ve yeşil tonlarında rumi tasarımı eklenmiştir. Taç alanında ise dendanlı dikdörtgen bir form kullanılmış, rumi motiflerle zemin ayrılarak siyah ve kırmızı zeminli tekrarlı paftalar oluşturulmuştur. Rumi paftaların etrafı rumi dallarından oluşan ve bitkisel motiflerle tekrarlanan bir kompozisyon uygulanmış. Sayfanın tığları bitkisel formda düz çizgi ve taç formu üzerine yerleştirilerek, havalı tekniğinde siyah ile bezenmiştir.

5.48 2788 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açidan İncelenmesi

Eserin Adı: Fütûhul-Mücâhidin li-Tervîhikulûbi'l-Müşâhidin. Dil: Türkçe. Konu: Dirayet Tefsirleri. Müellifi: Lâmi, Çelebi Mahmûd b. Osman b. Ali el-Bursevi en-Nakşibendi. Sayfa ve Satır numaraları: 302/25.



Resim 5.49 2788 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.49 2788 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

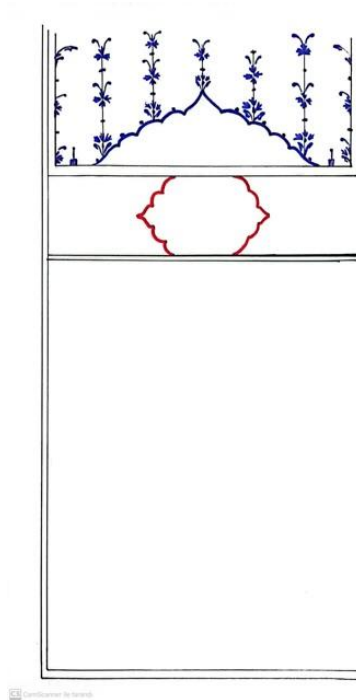
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu dikdörtgen biçimde tasarlanmıştır. Unvan alanı rumi ve dendan birleşiminde oluşan sıvama altın zeminli ihtişamlı bir pafta alanı olarak düzenlenmiştir. Unvan yazısı zamanla silinmiş olsa da altın zeminde belirgin bir tahribat bulunmamaktadır. Unvan alanının çevresi kobalt mavisi zemin üzerine altın dallardan oluşturulmuş yarı stilize bitkisel motiflerle süslenmiştir. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan tasarımda, beyaz, kırmızı ve mavi tonlar kullanılmıştır. Sayfanın tığları, geometrik formda hazırlanmış tezhipli alanı çevreleyen turkuaz zeminli cetveller yerleştirilmiş; ancak bu alanda zamanla ya da dış müdahaleyle tahribat meydana gelmiştir.

5.49 2816 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Ahteri-i Kebîr. Dil: Arapça, Türkçe. Konu: Dil ve dilbilim. Müellifi: Ahteri, Muslihuddin Mustafa b. Şemseddin el-Karahisârî. Sayfa ve Satır numaraları: 458+11/25.



Resim 5.50 2816 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi

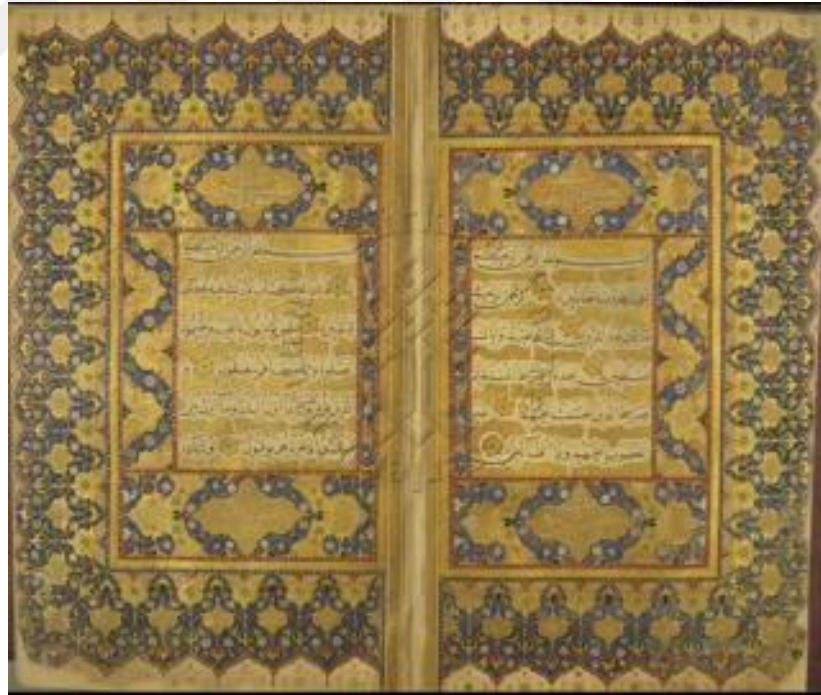


Şekil 5.50 2816 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

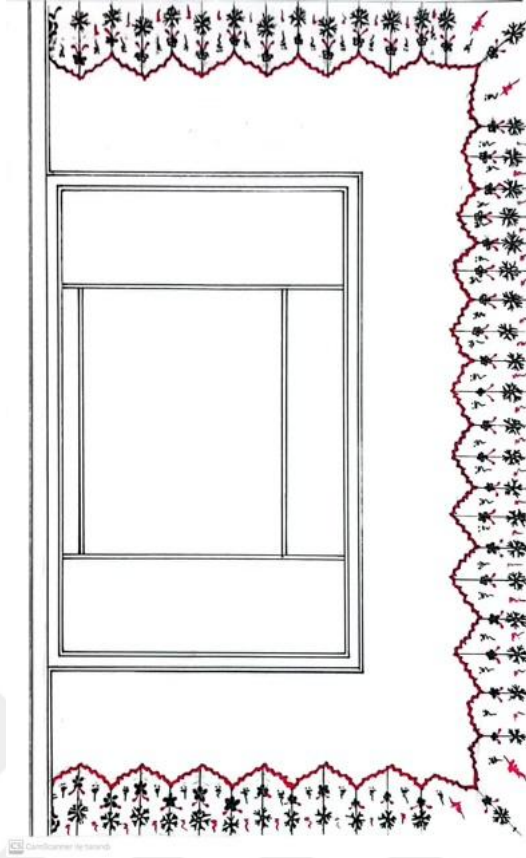
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan dikdörtgen biçimli taç alanı zemini kobalt mavisi rengine boyanmış ve üzerine altınla bitkisel motifler işlenmiştir. Unvan alanı bordo renkte dendanlarla çevrelenmiş; zemini sıvama altın ile kaplanarak üzerine siyah mürekkeple yazı eklenmiştir. Taç formu ve unvan alanı arasında pembe, zeminli “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz yer almaktadır. Kompozisyonu çevreleyen altın dendanların üzerine yerleştirilen tığlar, havalı çift tahrir tekniğiyle, bitkisel biçimlerde ve mavi tonlarında tasarlanarak görsel bütünlük sağlanmıştır. 3233-3328-3438-3645 Envanter numaralı eserlerin tezhipli alanları ve tığ motiflerinin, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.50 2817 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Kur’an-ı Kerim. Dil: Arapça. Konu: Kur’an ve Kur’an ilimleri. Müellifi: Belirtilmemiş. Sayfa ve Satır numaraları: 453/11.



Resim 5.51 2817 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi



Şekil 5.51 2817 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi

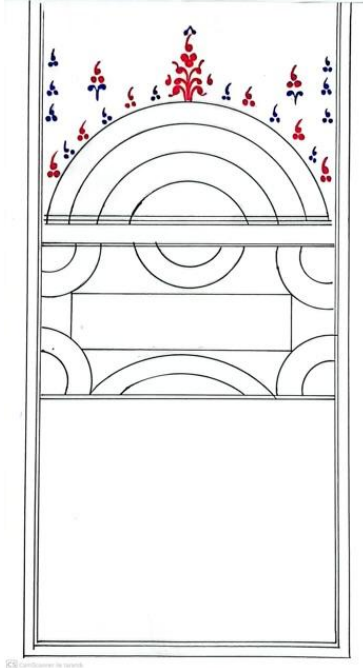
Eserin 1 “b” ve 2 “a” varağında serlevha tezhibi yer almaktadır. Yazı alanının etrafı sıvama altın zemine sahip örgülü zencerek kuşağıyla çevrelenmiş, mavi ve kırmızı zeminli “+” “-” işaretli pervazlarla görsel geçiş alanları oluşturulmuştur. Kobalt mavisi zemin üzerine bitkisel motifler tasarlanmış, yazı alanları, rumi ve dendanlı paftalar altınla bezenerek zeminde ayırma yapılmış, yüzeyleri bitkisel motiflerle süslenmiştir. Hatayi, penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel tasarımda renk olarak beyaz, yeşil, kırmızı ve pembe tonları tercih edilmiştir. Yazı alanının çevresinde bulunan halkâr alanı, kobalt mavisi zemin üzerine klasik tarzda bitkisel ve birbirini tekrar eden rumi motiflerden oluşan bir kompozisyon hazırlanmıştır. Hatayi, penç, gonca ve yapraklardan oluşan motiflerde altın, beyaz, kırmızı, yeşil ve pembe tonları tercih edilirken, rumi motifleri altınla bezenmiştir. Sayfayı çevreleyen tığlar ise kırmızı dendanlar üzerine yerleştirilmiş, birbirini tekrar eden bitkisel formlarda tasarlanarak, mavi tonlarında renklendirilmiştir. Eser, birden fazla tezhipli sayfası ve zengin süsleme detaylarıyla nadide bir yazma eser örneğidir. Eserin her iki serlevha sayfası benzer zemin renkleri, motifler ve tığ çeşitliliğiyle $\frac{1}{4}$ oranında simetrik olarak hazırlanmıştır.

5.51 2836 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: İhyâ’ü Ulûmi’d-Dîn. Dil: Arapça. Konu: İslam ahlâk ve adabı. Müellifi: Gazzâli, Ebu Hamid Hücetü’l-İslam Muhammed b. Muhammed b. Muhammed et-Tûsi el-Gazzâli. Sayfa ve Satır numaraları: 188/33.



Resim 5.52 2836 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.52 2836 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

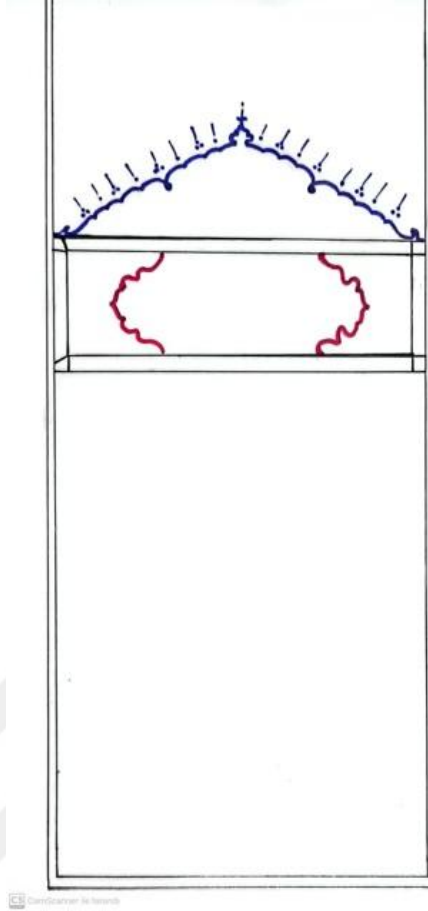
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan yazısı desenli yeşil zeminin üzerine kırmızı mürekkeple yazılmış; etrafı dairesel formlarda düzenlenen, içlerinde bitkisel ya da geometrik formlar yer aldığı süslemelerle çevrelenmiştir. Taç alanı, dairesel hareketlerle bölünerek paftalara, ayrılmış; bu alanlara yerleştirilen tığlar ise bitkisel ve geometrik formlarda, kırmızı ve siyah renklerle tasarlanmıştır.

5.52 2851 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi

Eserin Adı: Fetâvâ-yı Kâdîhan. Dil: Arapça. Konu: Eh-i Sünnet fıkhi. Müellifi: Kâdîhan, Ebu'l-Mehasin Fahreddin Hasan b. Mansur b. Mahmud el-Özcendi el-Fergâni. Sayfa ve Satır numaraları: 576/35.



Resim 5.53 2851 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.53 2851 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

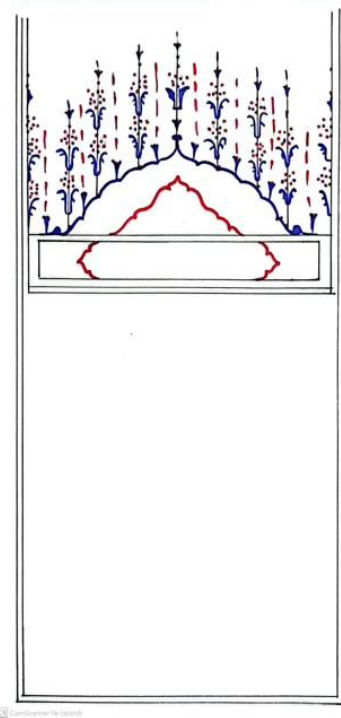
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan dikdörtgen biçimli taç alanı zemini kobalt mavisi rengine boyanmış ve üzerine altınla bitkisel motifler ve orta bağ rumiler işlenmiştir. Unvan alanı zerenderzer tekniğinde sıvama altın ile yazılmıştır. Taç formu ve unvan alanı arasında mavi zeminli “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz yer almaktadır. Kompozisyonu çevreleyen altın dendanların üzerine yerleştirilen basit formlu tığlar, bitkisel biçimlerde ve mavi tonlarında tasarlanmıştır.

5.53 2859 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: İnâyetü'lkâdi ve Kifâyetü'r-Râdi. Dil: Arapça. Konu: Dirayet tefsirleri. Müellifi: Ebu'l- Abbas Şihabüddin Ahmed b. Muhammed b. Ömer el-Hâfaci el-Mısırî Sayfa ve Satır numaraları: 622/33.



Resim 5.54 2859 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.54 2859 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

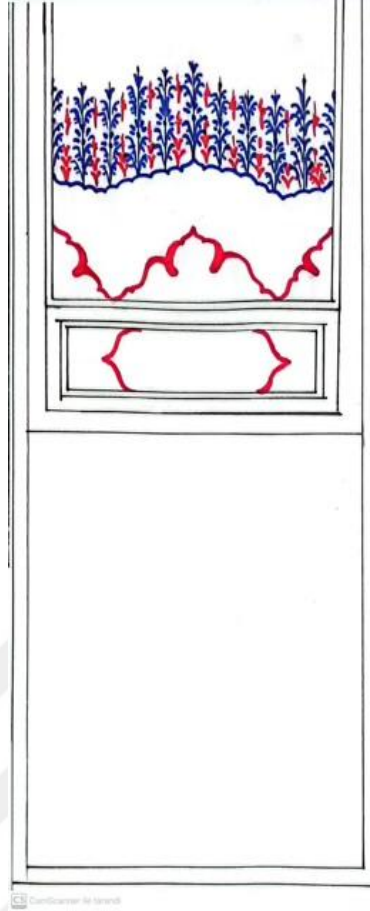
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan alanı sıvama altınla kaplanmış, üzerine yazı eklenmemiş; çevresi ise bitkisel motiflerle süslenmiştir. Taç formu ve unvan alanı arasında mavi zeminli “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz yer almakta; taç formunda ise mavi ve kırmızı zeminli rumi paftalarla zemin ayırma yapılmıştır. Bu alanların üzerine altınla bitkisel motifler tasarlanmıştır. Sayfanın üst kısmında bulunan zarif tığlar ise, mavi tonda dendanlar üzerine, bitkisel formda kırmızı ve mavi renklerde bezenmiştir.

5.54 2873 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Rûhu’l-Beyan fî Tefsiri’l-Kur’an. Dil: Arapça. Konu: Rivâyet tefsirleri. Müellifi: İsmâ’îl Hakkı Bursevi İsmâ’il Hakkı b. Mustafa eş-Bursevi el-Celveti. Sayfa ve Satır numaraları: 644/39.



Resim 5.55 2873 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.55 2873 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

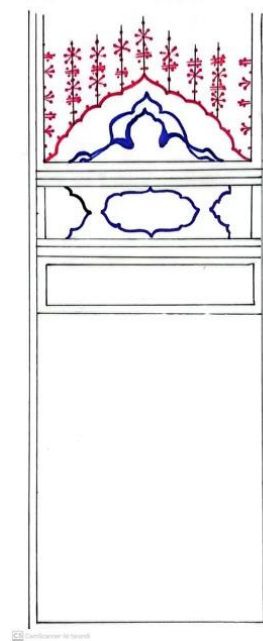
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan alanı sıvama altınla kaplanmış, üzerine yazı eklenmemiş; çevresi ise altın üzerine bitkisel motiflerle süslenmiştir. Taç ve unvan alanının etrafı mavi, pembe, sıvama altın zemine sahip örgülü zencerek kuşağıyla çevrelenmiş, pervaz alanları tasarlanarak görsel geçiş sağlanmıştır. Taç formunda mavi zeminli rumi paftalarla zemin ayırma yapılmış, bu yüzeyler altınla işlenmiş bitkisel motiflerle süslenmiştir. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan motiflerde pembe tonları tercih edilmiş; motifler altın dallarla bütünleştirilmiştir. Sayfanın üst kısmında bulunan zarif tığlar ise, altın dendanlar üzerine çift tahrir havalı tekniğiyle uygulanmış; bitkisel formlar kırmızı ve mavi tonlarda renklendirilmiştir.

5.55 2881 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Envâru't-Tenzîl ve Esâru't-Te'vîl. Dil: Arapça. Konu: Dirayet Tasvirleri
Müellifi: Kadı Beyzâvî Nâsuriddin Ebû Sa'id Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî eş-Şirâzî. Sayfa ve Satır numaraları: 456+11/33.



Resim 5.56 2881 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.56 2881 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

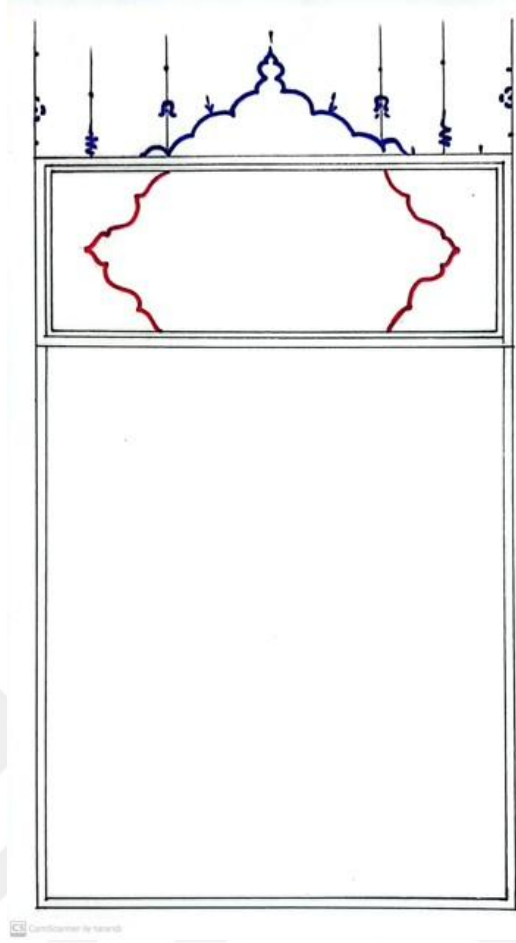
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu ve unvan alanında rumili paftalarla zemin ayırma yapılmıştır. Unvan alanı ve diğer pafta yüzeyleri sıvama altınla kaplanarak, üzerlerine zerenderzer tekniğiyle rumiler tasarlanmıştır; unvan yazısı kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Paftaların etrafı mavi tonlarda zeminlerle çevrelenmiş, bu alanlarda yer alan bitkisel motifler kompozisyona hareketlilik kazandırmıştır. Taç formu ile unvan alanı arasında kırmızı, gri ve bej zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan üç pervaz alanı ile görsel bir geçiş sağlanmıştır. Dendanlar üzerine yerleştirilen kırmızı renkte bitkisel ve geometrik formda tasarlanan tığlar kompozisyonu tamamlamıştır.

5.56 2882 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: el-İzâh. Dil: Arapça. Konu: Hanefî Fıkhi. Müellifi: Kemâl paşazâde (îbn Kemâl), Şemseddin Ahmed b. Süleyman b. Kemâl. Sayfa ve Satır numaraları: 211/25.



Resim 5.57 2882 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.57 2882 Envanter numaralı eserin 1 “b” varagı tezhip çizimi

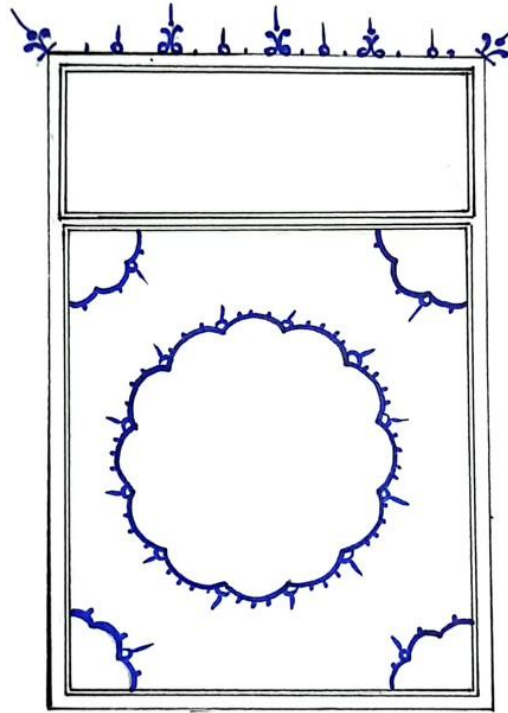
Eserin 1 “b” varagında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu ve unvan alanının da rumili paftalarla zemin ayırma yapılmıştır. Unvan yazısının zemini noktalar ile süslenerek altınla yazılmış, çevresi rumi paftalar ve kırmızı turuncu renkte bitkisel motiflerle süslenerek, ince tahrir çizgileriyle detaylandırılmıştır. Taç formu ile unvan alanı çevresi yeşil zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretleri ve altın cetvellerle çevrelenmiş, sayfanın tığları ise mavi tonlarında düz çizgi üzerine, bitkisel formda düzenlenmiştir.

5.57 2894 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Kitâbu'l At'imeve'l-Eşrîbe. Dil: Arapça. Konu: İnsan fizyolojisi. Müellifi: Ahmed b. Abdurrahman el-İsfahâni. Sayfa ve Satır numaraları: 48b-225/29.



Resim 5.58 2894 Envanter numaralı eserin 2 “a” varağı tezhibi



Şekil 5.58 2894 Envanter numaralı eserin 2 “a” varağı tezhip çizimi

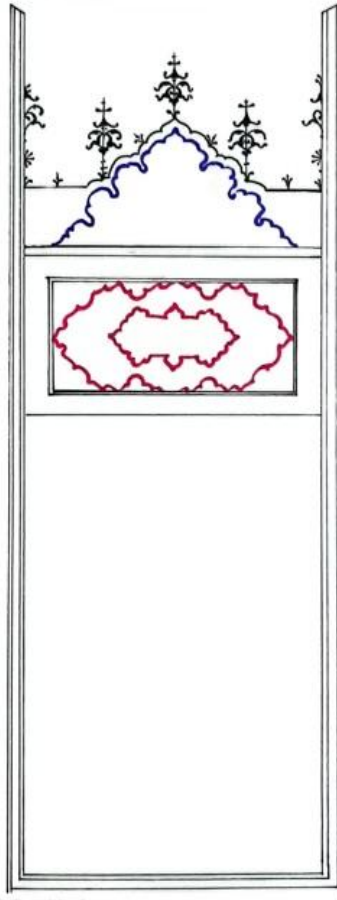
Eserin 2 “a” varağında zahriye tezhibi yer almaktadır. Unvan yazısı, kobalt mavisi zemin üzerine altınla yazılmış ve dairesel cetvellerle çevrelenmiştir. Yazı alanı, etrafını süsleyen rumi motiflerle zenginleştirilmiştir. Sayfanın orta kısımdaki yazının çevresi ve köşebentlerde yer alan tığlar ile üst bölümde düz cetvel üzerine yerleştirilen tığlar, sade bitkisel ve geometrik formlarda tasarlanmıştır; süslemede mavi tonları tercih edilmiştir. 2945-2954-3146-3166-3270 Envanter numaralı eserlerin tezhipli alanları ve tığ motiflerinin, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.58 2946 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Dürerü’l-Hukkâm fî Şehri Gurri’l Ahkâm. Dil: Arapça. Konu: Hanefi Fıkhi. Müellifi: Molla Hüsrev, Mehmed b. Ferâmuz b. Ali er-Rumi el-Hanefi. Sayfa ve Satır numaraları: 470/25.



Resim 5.59 2946 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.59 2946 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

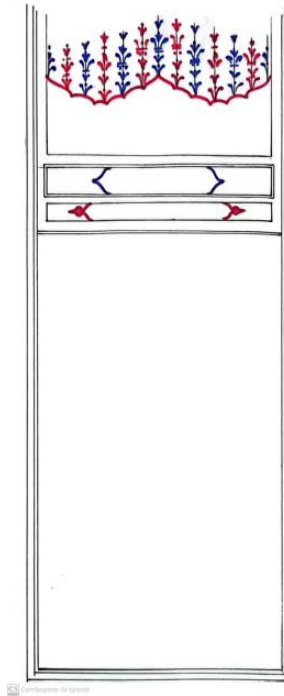
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formu zemini sıvama altınla kaplı dendanlı pafta alanı oluşturularak üzerine bitkisel motifler eklenmiştir. Unvan alanının etrafı sıvama altın zemine sahip örgülü zencerek kuşağıyla çevrelenmiş, taç formu ile ünvan alanı arasında mavi ve kırmızı zeminli “+” “-” işaretleriyle pervaz alanları tasarlanarak görsel geçiş sağlanmıştır. Unvan alanı, mavi zemin üzerine yerleştirilen dendanlı paftalardan oluşan bir kompozisyonla düzenlemiş ve yüzeyi sıvama altın ile kaplanmıştır. Bu alana kırmızı, beyaz, mor ve yeşil tonlarında bitkisel motifler eklenmiştir. Taç formunda rumi motifi ve dendanlar ile zemin ayrılarak paftalara bölümlendirilmiş, pafta alanı içerisine bitkisel süslemeler yerleştirilmiş ve ince tahrir çizgileriyle detaylandırılmıştır. Sayfanın üst kısmında yer alan zarif ve gösterişli tığlar, mavi tonlarında rumi motiflerle bezenmiş bir kompozisyon oluşturmaktadır.

5.59 3003 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Şehrû'l-Asârmîn Telîfâtî't-Tâhâvî. Dil: Arapça. Konu: İslam dini ve İslam ilimleri. Müellifi: Mücîruddin Nasr b. Muhammed ed-Dîhîstani. Sayfa ve Satır numaraları: 351/47.



Resim 5.60 3003 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.60 3003 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

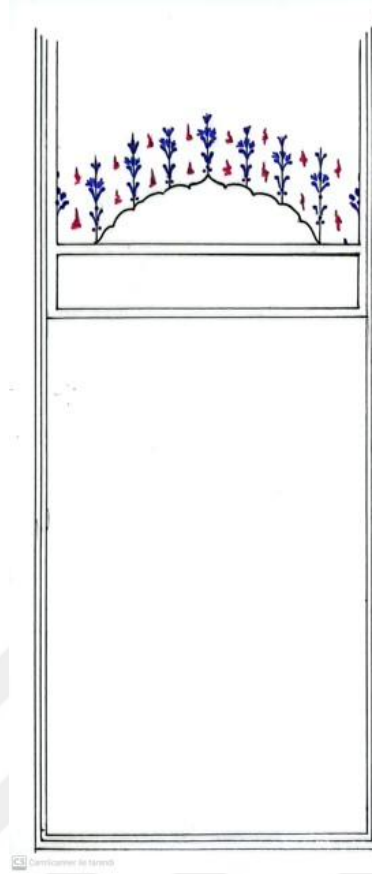
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, Taç formu ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, unvan yazısı eklenmemiştir. Taç formu içerisine rumi paftalarla zemin ayırma yapılmış, etrafı penç ve yapraklardan oluşan bitkisel motiflerle süslenmiştir. Motif ve rumiler kırmızı tonlarında renklendirilmiştir. Taç formu ve ünvan alanının çevresi, kırmızı zeminli “+” “-” işaretli cetvelle çerçevelendirilmiş; tuğlar mavi ve kırmızı renklerde dendanlar üzerine havalı çift tahrir tekniğiyle bitkisel formda tasarlanarak kompozisyon sonlandırılmıştır.

5.60 3004 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi

Eserin Adı: Delâ'il-i Nübüvveti Muhammedî ve Şemâ'il-i Fütüvveti Ahmedi. Dil: Türkçe. Konu: Siyer-i Nebevi, Şemâil-i şerife. Müellifi: Altıparmak Çırıkçızade Mehmed b. Mehmed el-Üskübî. Sayfa ve Satır numaraları: 302/29.



Resim 5.61 3004 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi

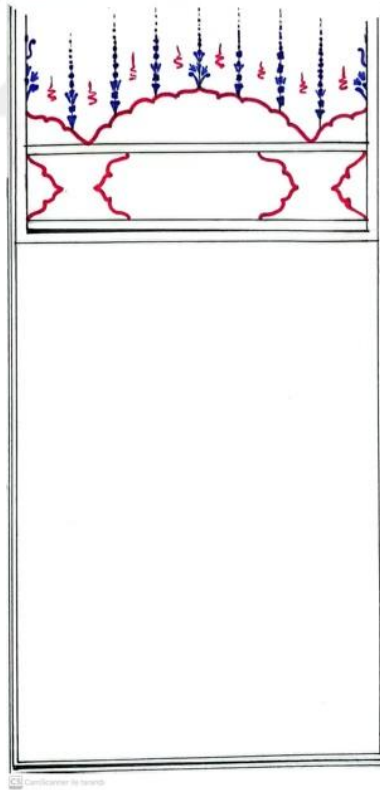


Şekil 5.61 3004 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

Eserde birbirinden farklı üç tezhipli sayfa bulunmaktadır. Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç alanı ve unvan alanının zemini tamamen sıvama altınla kaplanmış, üzerine herhangi bir süsleme eklenmemiştir. Taç formu ve ünvan alanının çevresi, kırmızı zeminli “+” “-” işaretli cetvelle çerçeveselendirilmiş; tığlar mavi ve kırmızı renklerde dendanlar üzerine havalı çift tahrir tekniğiyle bitkisel formda tasarlanmıştır. Sayfanın çevresi halkar tekniğinde, penç ve hançer yapraklardan oluşan motiflerle bezenmiştir.



Resim 5.62 3004 Envanter numaralı eserin 2 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.62 3004 Envanter numaralı eserin 2 “b” varağı tezhip çizimi

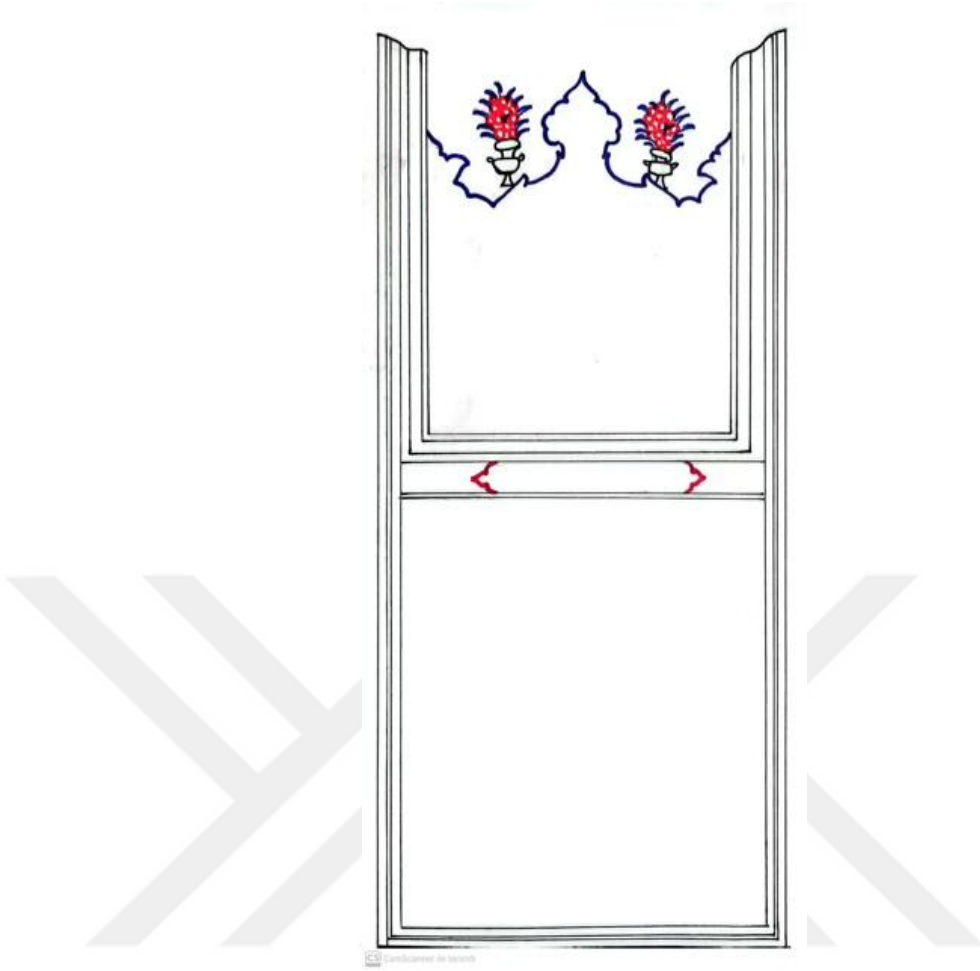
Eserin 2 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan dikdörtgen biçimli taç alanı zemini kobalt mavisi rengine boyanmış ve üzerine altınla bitkisel motifler işlenmiştir. Unvan alanı ve iki ucundaki dendanlı paftaların zemini sıvama altın ile kaplanarak üzerine yazı eklenmemiş, çevresine altınla bitkisel motifler işlenmiştir. Taç formu ve unvan alanı arasında pembe, zeminli “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz yer almaktadır. Kompozisyonu çevreleyen altın ve mavi dendanların üzerine yerleştirilen tığlar, havalı çift tahrir tekniğiyle, bitkisel biçimlerde mavi ve kırmızı tonlarında tasarlanarak görsel bütünlük sağlanmıştır.

5.61 3007 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi

Eserin Adı: ed-Dürrül Muhtar fî Şehri Tenvîri'l-Ebsâr. Dil: Arapça. Konu: Fıkıh ilmi
Müellifi: Alâ'eddin Muhammed b. Ali el-Haskefi. Sayfa ve Satır numaraları:
VI+448/23.



Resim 5.63 3007 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.63 3007 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

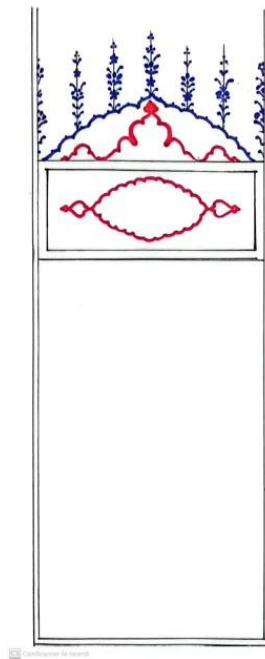
Eserin 1 “b” varağında gösterişli bir fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formu barok rokoko tarzında tasarlanmış olup turkuaz, kırmızı ve pembe tonlarında yarı üslublaştırılmış bitkisel motiflerle süslenmiştir. Taç formu ile unvan alanı arasında kırmızı zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan pervaz alanı oluşturulmuş, unvan yazısı siyah mürekkeple yazılmış, metin alanı dendan ve sıvama altınla çevrelenmiştir. Üst kısımda yer alan sayfanın tığları ise barok rokoko tarzda tasarlanmış vazolar içerisinde natüralist çiçeklerle bezenmiştir.

5.62 3012 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Esrâru'l-Vudû. Dil: Arapça. Konu: İbadetler. Müellifi: Cemal-i Halvetî (Çelebi Halife); Ebu-l Fuyûzât Muhammed b. Hâmüdîddin b. Mahmud el-Aksarâyî
Sayfa ve Satır numaraları: Belirtilmemiş.



Resim 5.64 3012 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.64 3012 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

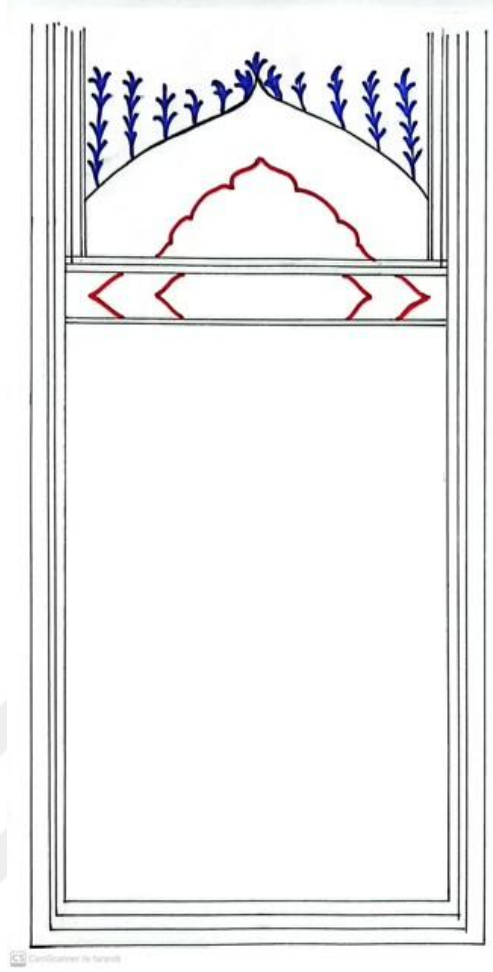
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan dikkörtgen biçimli taç ve unvan alanı zemini kobalt mavisiyle boyanmış, üzerine sıvama altınla rumi motifli paftalarla zemin ayırma yapılmıştır. Taç formu ile unvan alanı arasında yeşil ve mavi zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan iki pervaz tasarlanmıştır. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel motifler kırmızı, pembe ve yeşil tonlarında renklendirilmiş; ince tahrir çizgileriyle detaylandırılmıştır. Sayfanın üst kısmında yer alan zarif ve gösterişli tığlar, mavi tonlarında bitkisel formda bezenerek görsel bütünlük sağlanmıştır. 3344 Envanter numaralı eserin tezhipli alanları ve tığ motiflerinin, incelenen eserle büyük oranda benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.63 3013 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Ahret-î Kebîr. Dil: Arapça, Türkçe. Konu: Dil ve dilbilim. Müellifi: Ahret-î Muslihuddin Mustafa b. Şemseddin el-Karahisârî. Sayfa ve Satır numaraları: 581/27.



Resim 5.65 3013 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.65 3013 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

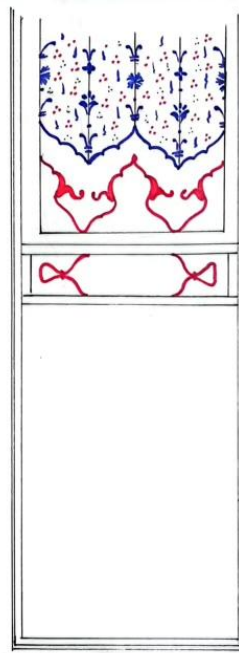
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu zemini ve unvan alanının çevresi sıvama altınla kaplanarak; unvan yazısı siyah mürekkeple yazılmıştır. Bu alanların üzerine natüralist üslupta, yarı stilize bitkisel motifler tasarlanmış; motifler tarama tekniğiyle, beyaz, yeşil ve kırmızı tonlarına renklendirilmiştir. Sayfanın tığları ise 3-4 cm boyutlarında, bitkisel formda tasarlanmış, renk olarak yeşil tonları tercih edilmiştir. Eserin tezhipli sayfasında altın ve boya tahribatları gözlemlenmektedir. 3149 Envanter numaralı eserinde tığ motifinin, incelenen eser ile birebir benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.64 3040 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Şehru Heyâkili'n-Nûr. Dil: Arapça. Konu: Doğu felsefesi. Müellifi: Celaleddin ed-Devvânî, Ebu Abdullah Muhammed b. Es'ad b. Muhammed ed-Devvânî es- Sıddıkî. Sayfa ve Satır numaraları: II+68+II/21.



Resim 5.66 3040 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.66 3040 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

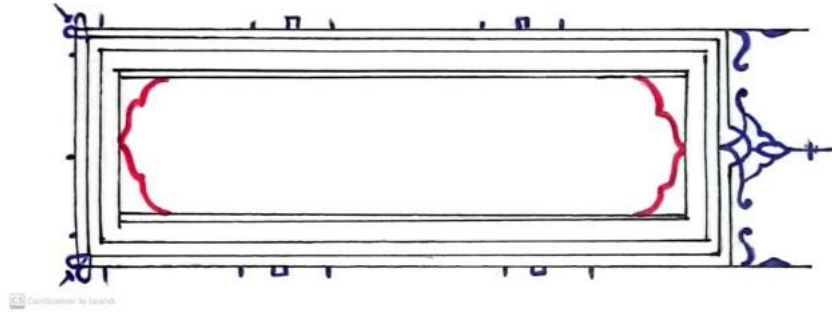
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan alanı, sıvama altın zeminli dendanlı pafta ile çevrelenerek, bu alana unvan yazısı eklenmemiştir. Unvan alanının iki yanı da mavi zemin üzerine konumlandırılmış bitkisel motifler yer almaktadır. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan bu süslemelerde beyaz, yeşil ve pembe tonları tercih edilmiştir. Taç formu ile ünvan alanı arasında bordo ve mavi zemin üzerine “+” “-” işaretleriyle süslenmiş bir pervaz tasarlanmıştır. Taç alanında rumilerle bir pafta kompozisyonu kobalt mavisi zemin üzerine yerleştirilmiş ve zemini sıvama altınla kaplanmıştır. Bu alanda beyaz, yeşil ve pembe tonlarında renklendirilmiş, penç, gonca ve yaprak motifleri kullanılmıştır. Sayfanın tığları bitkisel formda dendanlar üzerine yerleştirilerek, mavi tonda renklendirilmiş ve arka planı bazı sembollerle zenginleştirilmiştir.

5.65 3097 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Kur'an-ı Kerim. Dil: Arapça. Konu: Kur'an-ı Kerim. Müellifi: Belirtilmemiş. Sayfa ve Satır numaraları: 47/5.



Resim 5.67 3097 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.67 3097 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

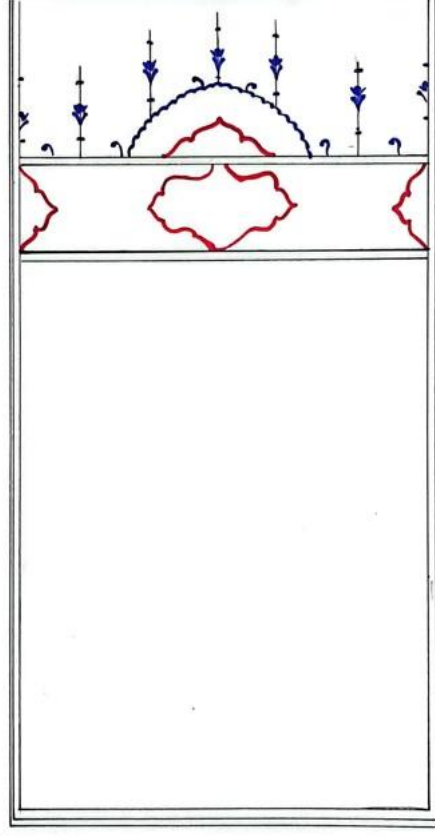
Eserin 1 “b” varağında unvan tezhibi yer almaktadır. Dikdörtgen formda tasarlanan unvan alanı sıvama altın ve beyaz mürekkeple yazılmış; kobalt mavisi zemin üzerine yerleştirilen bitkisel motiflerle bezenmiştir. Alanın çevresi, farklı renklerde cetveller ve rumi motiflerle süslenmiş tığlarla kuşatılarak zengin bir kompozisyon oluşturulmuştur.

5.66 3179 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Fetâvâ-yı Kâdıhan. Dil: Arapça. Konu: Hanefî Fıkıhı. Müellifi: Kâdıhan, Ebu'l-Mehasin Fahreddin Hasan b. Mansur b. Mahmud el-Özcendi el-Fergâni. Sayfa ve Satır numaraları: 629/21.



Resim 5.68 3179 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.68 3179 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

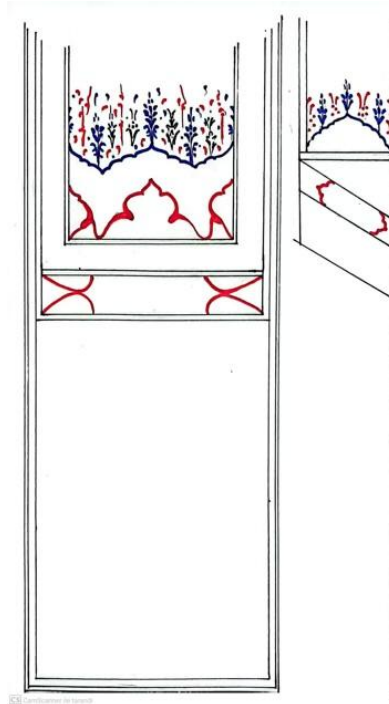
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formu ve unvan alanının zemini kobalt mavisi rengine boyanarak; üzerine altın, beyaz ve kırmızı tonlarından oluşan bitkisel motifler tasarlanmıştır. Unvan alanının kırmızı dendanlarla çevrelenmiş; zemini sıvama altın ile kaplanarak üzerine beyaz mürekkeple yazı eklenmiştir. Tasarımı çevreleyen altın cetvelin üzerine tığ formları yerleştirilmiştir. Tığlar, bitkisel biçimlerde, mavi tonlarında tasarlanarak kompozisyonun bütünlüğü sağlanmıştır.

5.67 3187 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Divan. Dil: Arapça. Konu: İran edebiyatı. Müellifi: Sâ'ib-i Tebrizi Mirzâ Muhammed Ali b. Mirzâ Abdurrahim et-Tebrizi el-İsfahânî. Sayfa ve Satır numaraları: 240+VI/21.



Resim 5.69 3187 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.69 3187 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

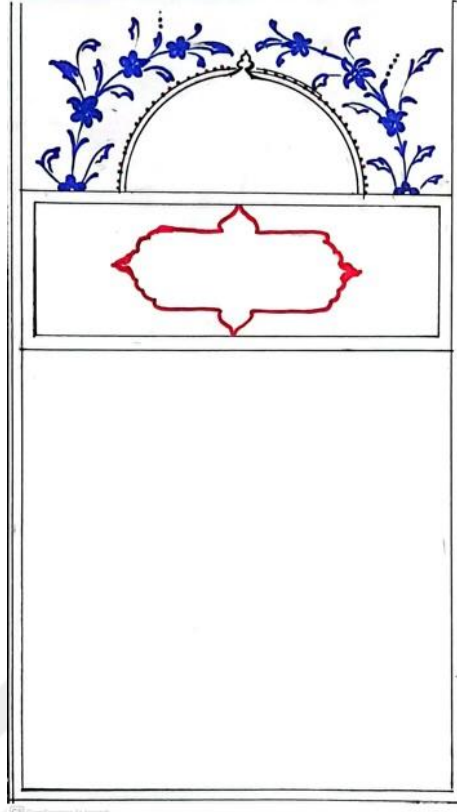
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, yazı eklenmemiştir. Bu alanlara yarı stilize bitkisel motifler işlenmiş, motifler beyaz, kırmızı ve pembe tonlarında renklendirilmiştir. Taç formu ile unvan alanı arasında yeşil ve kırmızı zeminli cetveller iki bölüm arasında görsel bir geçiş işlevi görmüştür. Taç formu rumili paftalarla bölümlenmiş; çevresinde yer alan geniş pervaz alanı, siyah, kırmızı ve yeşil zemin üzerine bitkisel motif ve beyaz noktalarla zenginleştirilmiştir. Sayfanın tığları mavi dendanlar üzerine kırmızı, altın, yeşil ve mavi tonlarında bitkisel formlarda düzenlenmiştir. Sayfanın yan kısmında daha küçük ölçekte konumlandırılmış ek bir fasılbaşı örneği, benzer zemin renkleri, motifler ve tığ çeşitliliğiyle eserin genel süsleme düzenini tamamlayarak sayfanın daha gösterişli bir görünüm kazanmasına katkı sağlamıştır.

5.68 3247 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi

Eserin Adı: Delâ'il-i Nübüvveti Muhammedî ve Şemâ'il-i Fütüvveti Ahmedi. Dil: Türkçe. Konu: Siyer-i Nebevi, Şemâil-i şerife. Müellifi: Altıparmak Çırıkçızade Mehmed b. Mehmed el-Üskübî. Sayfa ve Satır numaraları: 216/29.



Resim 5.70 3247 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.70 3247 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

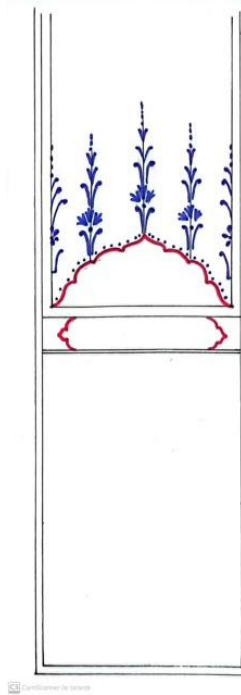
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Sayfanın üst kısmında yer alan taç formunun zemini mavi renkte boyanmış, üzerine altın ile bitkisel motifler ve rumiler işlenmiştir. Unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, bu alan üzerine yazı eklenmemiştir. Unvan alanının çevresi pembe zemin üzerine kırmızı tonlarında uygulanmış bitkisel motifler ve rumilerle süslenmiştir. Taç formu ve unvan alanının etrafını mavi zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan pervaz kuşaklarıyla çevrelenmiş, böylece alanlar arasında görsel bir geçiş sağlanmıştır. Taç formunun iki yanından çıkan sayfanın tığları ise yarı stilize bitkisel motiflerle tasarlanmış ve altınla renklendirilerek kompozisyona zarif bir bütünlük kazandırmıştır.

5.69 3249 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Behcetü'l Fetâvâ. Dil: Türkçe. Konu: Fetvalar. Müellifi: Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi. Sayfa ve Satır numaraları: VI+288/31.



Resim 5.71 3249 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.71 3249 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

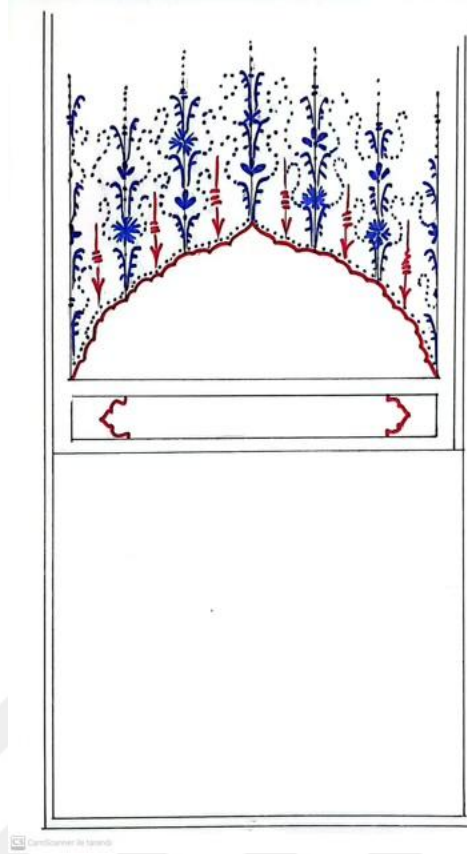
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan alanı, sıvama altın zeminli dendanlı pafta ile çevrelenmiş, unvan yazısı eklenmemiştir. Taç formunun zemini sıvama altınla kaplanmış; üzeri rumi ve bitkisel motifler bezenmiştir. Motiflerde kırmızı ve yeşil tonları kullanılmış, dendanlar üzerine yerleştirilen mat renkli, bitkisel formlu tığlar, havalı tahrir tekniğiyle bezenerek kompozisyon tamamlanmıştır.

5.70 3265 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: eş-Şifâbi-Ta’rifî Hukûkî’l Mustafâ. Dil: Arapça. Konu: Siyer-i Nebevi Şemail-i Şerife. Müellifi: Ali el-Kâri, Ebu’l-Hâssen Nûreddin Ali b. Sultan Muhammed el-Herevî el-Kâri. Sayfa ve Satır numaraları: III+365+II/33.



Resim 5.72 3265 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.72 3265 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

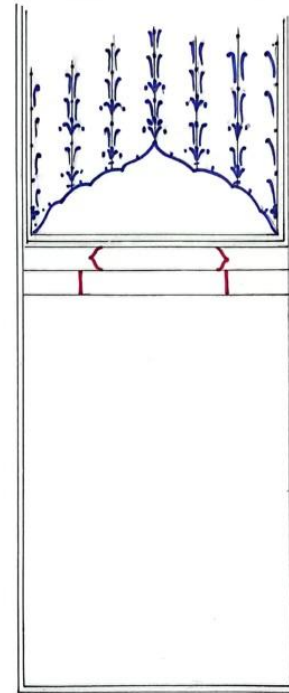
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, yazı eklenmemiştir. Bu alanlara yarı stilize bitkisel motifler ve rumiler işlenmiş, motifler beyaz, yeşil ve pembe tonlarında renklendirilmiştir. Taç formu ve unvan alanının etrafını altın zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan pervaz kuşaklarıyla çevrelenmiş, böylece alanlar arasında görsel bir geçiş sağlanmıştır. Sayfanın tığları bitkisel formda dendanlar üzerine yerleştirilerek; bu alanda renk olarak kırmızı ve yeşil tonları tercih edilmiştir. 3568 Envanter numaralı eserinde tığ motifinin, incelenen eser ile birebir benzerlik göstermesi nedeniyle ayrı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

5.71 3351 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: el-Feva'idü'l-Behiyye. Dil: Arapça. Konu: Dirayet tefsirleri. Müellifi: Şeyhülislam Sa'dî Çelebi, Sa'dullah b. İsâ b. Emirhan el-Kastamoni er-Rûmî. Sayfa ve Satır numaraları: 477/29.



Resim 5.73 3351 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.73 3351 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

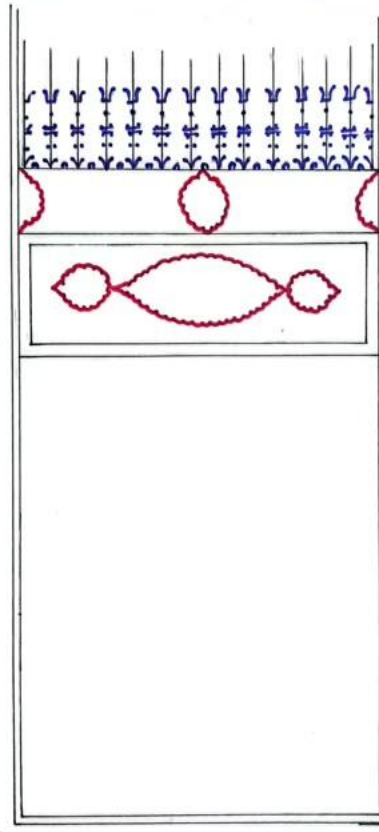
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç ve unvan alanları altın ile bitkisel ve rumi motifleriyle bezenmiştir. Unvan alanı dendanlarla belirtilerek yazı eklenmemiştir. Sayfanın tığları bitkisel formda, dendanlar üzerine yerleştirilerek; bu alanda renk olarak mavi tonları tercih edilmiş, tezhipli alan altın cetvellerle çevrelenmiştir.

5.72 3382 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: et-Te’vîlatü’n-Necmiyye. Dil: Arapça. Konu: Tasavvufî tefsirler. Müellifi: Necmeddîn’i DayeEbû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Şâhâver er-Râzi el-Esedî. Sayfa ve Satır numaraları: II+1b-284a/25.



Resim 5.74 3382 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.74 3382 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

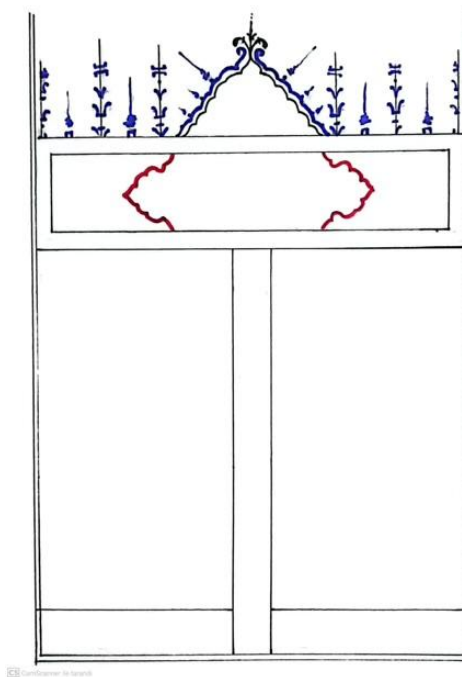
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Üst kısmında yer alan taç formu ve unvan alanının zemini kobalt mavisi rengine boyanarak; üzerine altından bitkisel motiflerle süslenmiştir. Taç formunda kırmızı altın ve yeşil tonlarında birbirini tekrar eden rumi motifleri ve dendanlı pafta alanları tasarlanmıştır. Unvan alanının zemini boş bırakılarak altınla unvan yazı eklenmiştir. Sayfanın tığları bitkisel ve geometrik formlarda, mavi tonlarında tasarlanarak kompozisyonun bütünlüğü sağlanmıştır.

5.73 3435 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Gâriḳname. Dil: Türkçe. Konu: Türk edebiyatı. Müellifi: Aşık Paşa, Ali b. Muhlis b. İlyas el-Kırşehirî. Sayfa ve Satır numaraları: 374/15.



Resim 5.75 3435 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.75 3435 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

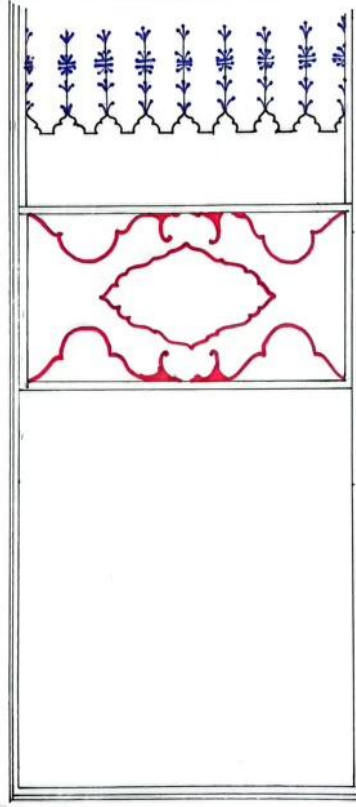
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu alanında mavi zemin üzerine rumi ve bitkisel motiflerden oluşan bir kompozisyon uygulanmıştır. Unvan yazısının zemini noktalar ile süslenerek altınla yazılmış, çevresi rumi ve sıvama altın bitkisel motiflerle süslenmiştir. Sayfanın tığları ise mavi tonlarında düz çizgi ve dendanlar üzerine, bitkisel formda düzenlenmiştir.

5.74 3448 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi

Eserin Adı: Mevâhib-i Aliyye. Dil: Farsça. Konu: Tasavvufi tefsirler. Müellifi: Hüseyin Vâ’iz-i Kâşifi, Kemâleddin Hüseyin b. Ali es-Sebzevârî el-Herevî. Sayfa ve Satır numaraları: 783/27.



Resim 5.76 3448 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.76 3448 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

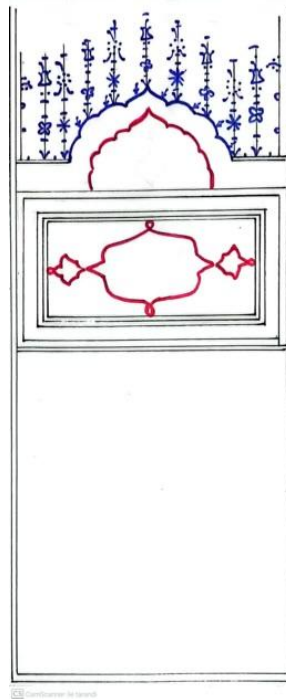
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu alanında mavi zemin üzerine penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel motifli bir kompozisyon uygulanmış ve sıvama altın zeminli rumi paftalarla tasarım zenginleştirilmiştir. Sayfanın tığları dendanlar üzerine geometrik ve bitkisel formlarda mavi tonlarında tasarlanarak kompozisyonun bütünlüğü sağlanmıştır.

5.75 3595 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Letâ'ifü'l-Minen fi Menakıbi's-Şeyh Ebi'l-Abbâs ve ŞeyhihîEbî'l-Hasen.
Dil: Arapça. Konu: Tasavvuf ve tarikatlar. Müellifi: İbn Atâ'ullah el-İskenderî, Ebu'l-Abbâs Taceddin Ahmed b. Muhammed b. Abdulkerim eş-Şâzeli el-İskenderî. Sayfa ve Satır numaraları: 187/17.



Resim 5.77 3595 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.77 3595 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

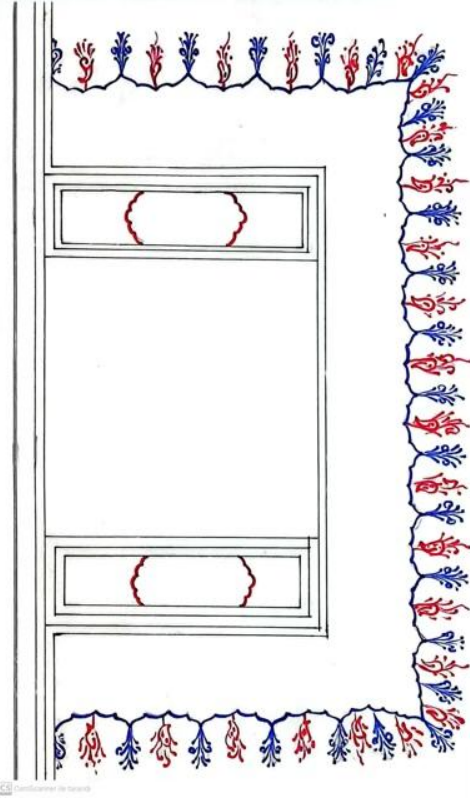
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formu ve unvan alanı mavi zemin üzerine; altın ve kırmızı tonlarında penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel bir tasarım uygulanmıştır bu alanların etrafı sıvama altın zemine bitkisel motiflerden oluşan zencerek şeritleriyle çevrelenmiştir. Unvan yazısı zemini sıvama altınla kaplanarak yeşil mürekkeple unvan yazısı eklenmiştir. Üst kısımda yer alan sayfanın tığları ise bitkisel formlarda tasarlanarak, mavi tonlarında renklendirilmiştir. Eserin tezhipli sayfasında ve özellikle tığ motiflerinde altın ve boya tahribatları gözlemlenmektedir.

5.76 3597 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Kur'an-ı Kerim. Dil: Arapça. Konu: Kur'an ve Kur'an ilimleri. Müellifi: Belirtilmemiş. Sayfa ve Satır numaraları: 306/15.



Resim 5.78 3597 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhibi



Şekil 5.78 3597 Envanter numaralı eserin 1 “b” ve 2 “a” varağı tezhip çizimi

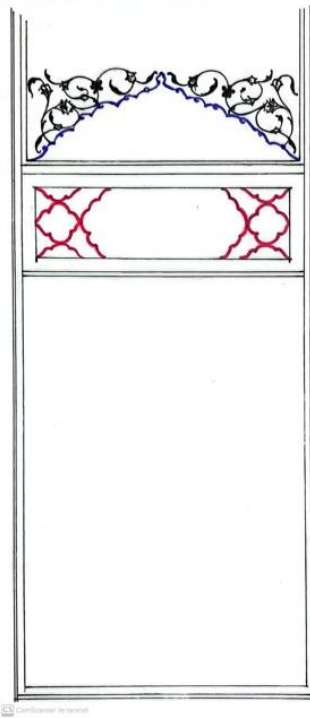
Eserin 1 “b” ve 2 “a” varağında Kur’an-ı Kerim’e ait serlevha tezhibi yer almaktadır. Yazı alanının etrafı sıvama altın ve yeşil zemine sahip örgülü zencerek kuşağıyla çevrelenmiş, kırmızı zeminli “+” “-” işaretli pervazlarla görsel geçiş alanları oluşturulmuştur. Sıvama altın zemin üzerine bitkisel motifler tasarlanmış, yazı alanları, rumi ve dendanlı paftalar altınla bezenerek zeminde ayırma yapılmış, yüzeyleri bitkisel motiflerle süslenmiştir. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel tasarımda renk olarak beyaz, kırmızı ve pembe tonları tercih edilmiştir. Yazı alanının çevresinde bulunan halkâr alanı sıvama altınla kaplanarak, kapalı rumi formlarıyla yeşil, mavi ve kırmızı zeminlerle bölümlendirilmiştir. Bu alanın yüzeyi klasik tarzda bitkisel ve birbirini tekrar eden rumi motiflerden oluşan bir kompozisyon hazırlanmıştır. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan motiflerde altın, beyaz, kırmızı ve pembe tonları tercih edilirken, rumi motifleri altınla bezenmiştir. Sayfayı çevreleyen tığlar ise mavi dendanlar üzerine yerleştirilmiş, birbirini tekrar eden bitkisel formlarda tasarlanarak, mavi ve kırmızı tonlarında renklendirilmiştir. Her iki serlevha sayfası benzer zemin renkleri, motifler ve tığ çeşitliliğiyle ¼ oranında simetrik olarak tasarlanmıştır. Birden fazla tezhipli sayfaya ve zengin süsleme detaylarına sahip olması, eseri kıymetli bir yazma eser örneği haline getirmektedir.

5.77 3638 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: İrşâdü'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâya'l-Kitabi'l Kerîm. Dil: Arapça. Konu: Dirâyet tefsirleri. Müellifi: Şeyhülislam Ebussu'ûd Efendi, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el-İmadî el-İskîlibî. Sayfa ve Satır numaraları: 634/39.



Resim 5.79 3638 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.79 3638 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

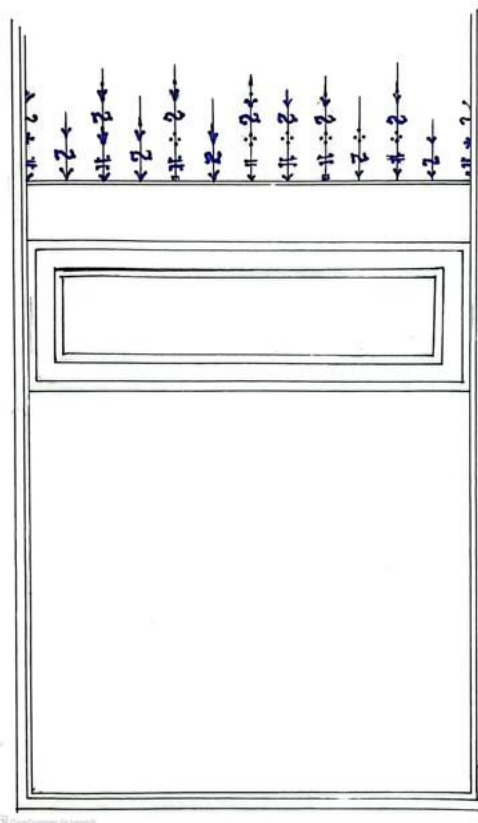
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu gölgeli boyama tekniğiyle mavi tonlarında renklendirilmiş ve üzerine altınla işlenmiş zarif bir rumi kompozisyonu uygulanmıştır. Unvan alanı kırmızı dendanlarla çevrelenmiş bir pafta içerisinde yer almakta, zemini sıvama altın kaplanarak üzerine beyaz mürekkeple unvan yazısı eklenmiştir. Bu alan bitkisel motiflerle bezenmiş olup görsel açıdan zenginleştirilmiştir. Taç formu ve unvan alanının etrafını turkuaz ve beyaz zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan pervaz kuşaklarıyla sınırlandırılarak alanlar arasında uyumlu bir geçiş sağlanmıştır. Sayfanın tığları ise zarif helezon hareketleri üzerine yerleştirilen bitkisel motiflerle süslenmiş ve altınla bezenerek kompozisyona görsel bir bütünlük katılmıştır. Sayfanın sağ üst köşesinde yer alan tığ motiflerinde, zamanla oluşan altın ve boya kayıpları dikkat çekmektedir.

5.78 3661 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Mirsâdü’lîbâdmîne’l-mebde’ ile’l-Me’âd. Dil: Arapça. Konu: Tasavvuf ve tarikatlar. Müellifi: Necmeddîn’i DayeEbû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Şâhâver er-Râzi el-Esedî. Sayfa ve Satır numaraları: 241/15.



Resim 5.80 3661 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.80 3661 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç alanı dikdörtgen formda tasarlanmıştır. Taç ve unvan alanı zemini maviyle renklendirilmiş, yüzeyler altın ve yeşil tonlarında rumi motiflerle bezenerek zarif bir kompozisyon oluşturulmuştur. Bu iki alan, beyaz zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan pervaz kuşakları ve siyah zemin üzerine bitkisel motiflerle süslenmiş zencerek şeridiyle çevrelenmiş, böylece alanlar arasında estetik bir geçiş sağlanmıştır. Sayfanın tığları ise mavi tonlarında düz cetvel çizgisi üzerine, bitkisel ve geometrik formlarla aralıklı şekilde düzenlenmiştir.

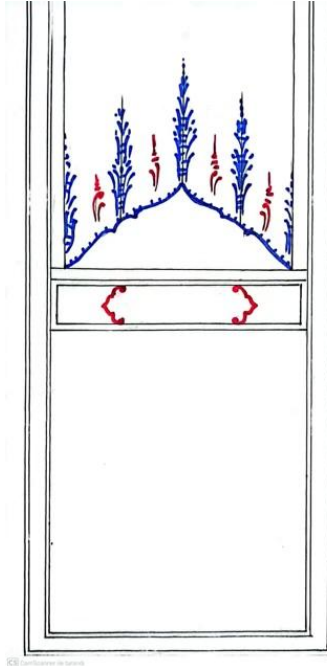
5.79 3704 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Virid-i Seyyid Yahyâ Şîrvânî. Dil: Arapça. Konu: Evrâd ve zikir kitapları.

Müellifi: Yahyâ eş- Şîrvânî. Sayfa ve Satır numaraları: 14/11.



Resim 5.81 3704 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.81 3704 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

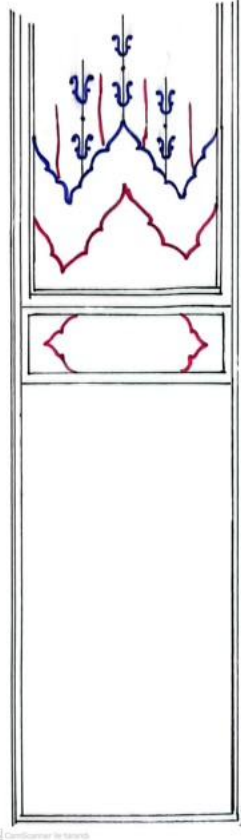
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Yazı alanı zemini sıvama altınla kaplanmış, etrafı yeşil, kırmızı ve mavi bitkisel motiflerden oluşan bir pafta alanı oluşturulmuş, beyaz mürekkeple unvan yazısı eklenmiştir. Taç formu ile ünvan alanı arasında sarı zeminli bir zencerek şeridi yer almaktadır. Taç formunun iç kısmında zemin rengi sıvama altınla kaplanmış, bu alanda stilize edilmiş bitkisel motifler kullanılmış; penç, gonca ve yapraklardan oluşan motiflerde yeşil, sarı, kırmızı ve mavi renkler tercih edilmiştir. Dendanlar üzerine yerleştirilen zarif tığlar ise havalı tahrir tekniğiyle, mavi ve kırmızı renkte bezenerek tasarım tamamlanmıştır. Eserin etrafını çevreleyen kalın pervazlı altın cetvel tasarımı görsel bir bütünlük sağlanmıştır.

5.80 3728 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açından İncelenmesi

Eserin Adı: Ceride-i Ferâ’îz. Dil: Türkçe. Konu: Şer’i siciller sakk, (sukûk) ferâiz. Müellifi: Ferâ’izci Salih b. Abdullah el Üsküdarî. Sayfa ve Satır numaraları: 79/-.



Resim 5.82 3728 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.823728 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

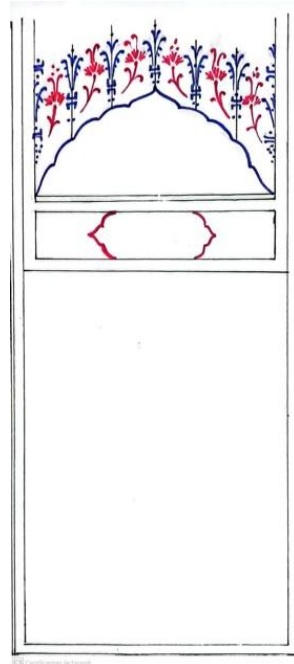
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almakta olup, taç formu ve unvan alanı dendanlarla zemin ayırma yapılmıştır. Mavi ve gri tonlarındaki yüzeyler, penç ve yapraklardan oluşan bitkisel motiflerle süslenmiştir. Unvan yazısı, sıvama altın üzerine kırmızı mürekkeple yazılmış; etrafını zencerek şeridiyle çevrelenmiştir. Sayfanın tığları bitkisel formlarda tasarlanmış olup, kırmızı ve yeşil tonlarında renklendirilmiştir.

5.81 3756 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Delâ'ilü'l-Hayrat ve Şevarikü'l-Envar fi Zikri's-Salât ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr. Dil: Arapça. Konu: Evrâd ve zikir kitapları. Müellifi: Cezûli, Ebu Abdullah Muhammed b. Süleyman b. Davud es-Simlâlî el-Cezûli. Sayfa ve Satır numaraları: 134/9.



Resim 5.83 3756 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.83 3756 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

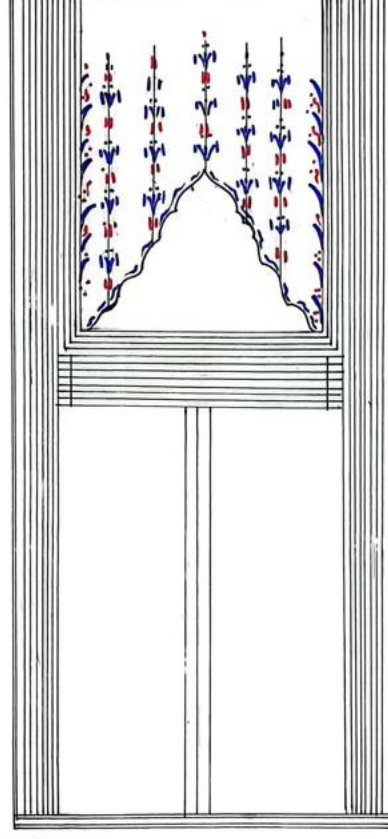
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, yazı eklenmemiştir. Bu alanlara yarı stilize bitkisel motifler ve rumiler işlenmiş, motifler kırmızı tonlarında renklendirilmiş, ince tahrir çizgileriyle detaylandırılmıştır. Taç formu ve unvan alanının etrafını turkuaz zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan pervaz kuşaklarıyla çevrelenmiş, böylece alanlar arasında görsel bir geçiş sağlanmıştır. Sayfanın tığları bitkisel formda dendanlar üzerine yerleştirilerek; bu alanda renk olarak kırmızı ve turkuaz tonları tercih edilerek tasarımın bütünlüğü sağlanmıştır. Eser birden fazla tezhipli sayfaya ve minyatür tasarımıyla zengin süsleme detaylarına sahip kıymetli bir yazma eser örneğidir.

5.82 3882 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Muhammediyye. Dil: Türkçe. Konu: Siyer-i Nebevi Şemail-i Şerife. Müellifi: Yazıcızâde, Muhammed b. Salih b. Süleyman el-Gelibolûvi. Sayfa ve Satır numaraları: II+245/19.



Resim 5.84 3882 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.84 3882 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

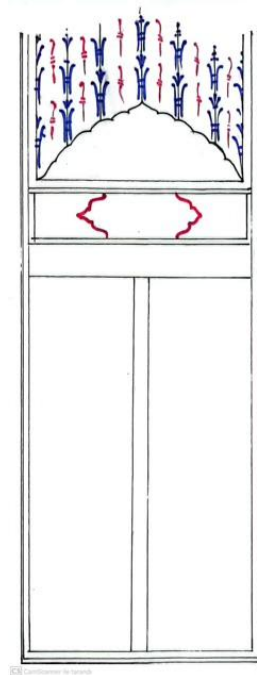
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formu zemini sıvama altınla kaplanmış, yüzeyine kırmızı ve yeşil tonlarında bitkisel formlar işlenmiştir. Üst kısımda yer alan tığlar yeşil, altın ve kırmızı tonlarında bitkisel formlarda düzenlenmiştir. Tezhipli alanın etrafı farklı renklerden oluşan birçok cetvelle çevrelenmiştir. Eserin cetvellerinde altın ve boya tahribatları gözlemlenmektedir.

5.83 3964 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Dîvân. Dil: Türkçe. Konu: Türk edebiyatı. Müellifi: Nâ'ili-i Kadîm, Mustafa b. Pîri Halife el-İstanbulî. Sayfa ve Satır numaraları: 115+6/21.



Resim 5.85 3964 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.85 3964 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

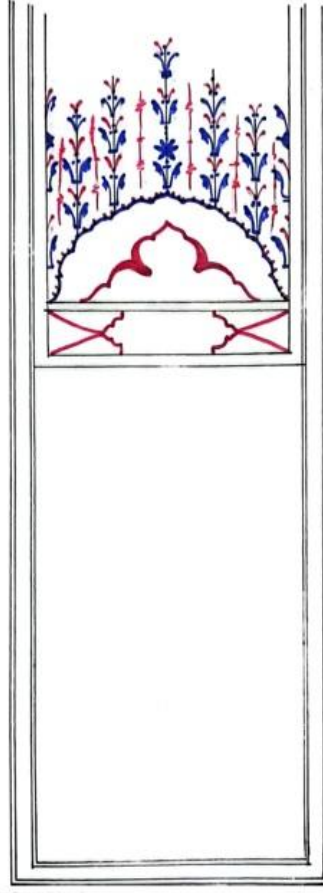
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç ve unvan alanının zemini sıvama altınla kaplanmış, yazı eklenmemiştir. Bu alanlara yarı stilize bitkisel motifler ve rumiler işlenmiş, motifler kırmızı tonlarında renklendirilmiş, ince tahrir çizgileriyle detaylandırılmıştır. Taç formu ve unvan alanının etrafını kırmızı zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan pervaz ve zencerek kuşaklarıyla çevrelenmiş, böylece alanlar arasında görsel bir geçiş sağlanmıştır. Sayfanın tığları birbirini tekrar eden bitkisel formlarda tasarlanarak dendanlar üzerine yerleştirilmiş; bu alanda renk olarak yeşil ve kırmızı tonları tercih edilerek tasarımın bütünlüğü sağlanmıştır.

5.84 3989 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Behcetü’l-Fetâvâ. Dil: Türkçe. Konu: Fetvâlar. Müellifi: Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi. Sayfa ve Satır numaraları: 6+259/27.



Resim 5.86 3989 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.86 3989 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

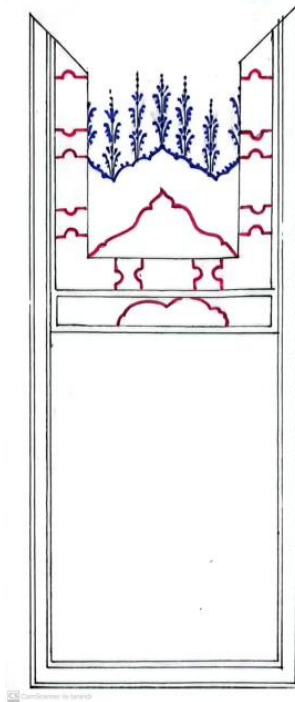
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formu rumi paftayla zemin ayırma yapılmış, bu alan zemini mavi ve sıvama altınla kaplanarak üzerine penç ve yapraklardan oluşan bitkisel bir tasarım yapılmıştır. Motifler kırmızı ve turkuaz tonlarında renklendirilmiştir. Detaylarda ince tahrir çizgileriyle motiflerin belirginliği arttırılmıştır. Taç formu ve unvan alanının etrafı yeşil zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan pervaz alanlarıyla çevrelenmiştir. Unvan alanı, altın zeminli bir pafta içine alınmış, üzerine unvan yazısı eklenmemiştir. Sayfanın tığları bitkisel formda dendanlar üzerine yerleştirilerek; bu alanda renk olarak mavi tonları tercih edilmiştir.

5.85 3990 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Fetâvâ-yı Ali Efendi. Dil: Türkçe. Konu: Belirtilmemiş. Müellifi: Şeyhülislam Çatalcalı Ali Efendi. Sayfa ve Satır numaraları: 3+315+3/31.



Resim 5.87 3990 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.87 3990 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

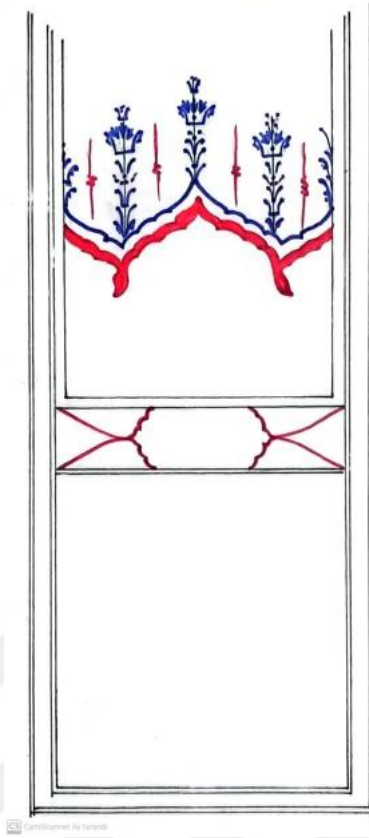
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formunda, zemin rumi paftalarla ayrılmış, bu bölümler mavi ve sıvama altınla kaplanarak üzerlerine penç ve yapraklardan oluşan bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Motifler kırmızı ve pembe tonlarında renklendirilmiş, kapalı rumi paftayı sarmalayan bulut motifi ise mavi tonlarında uygulanmıştır. Motifler ince tahrir çizgileriyle detaylandırılarak belirginliği arttırılmıştır. Taç formu ve unvan alanının etrafı yeşil ve mavi zemin üzerine yerleştirilen “+” “-” işaretlerinden oluşan pervaz alanlarıyla çevrelenmiş; unvan yazısı siyah mürekkeple yazılmıştır. Taç formunu kuşatan sıvama altın zeminli kalın pervaz içerisine, natüralist üslupta stilize çiçekler yerleştirilmiş ve tarama tekniğiyle yeşil, mavi ve pembe tonlarında bezenerek tasarıma ayrı bir zenginlik katmıştır. Sayfanın tığları ise bitkisel formlarda çizilmiş, mavi tonlarında renklendirilerek kompozisyonda bütünlük sağlanmıştır.

5.86 4045 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: eş-Şifâbi-Tarifi Hukûki’lMustafâ. Dil: Arapça. Konu: Siyer-i Nebevi Şemail-i Şerife. Müellifi: Kadı İyâz, Ebu-l Fazıl İyâz b. Musâ b. İyâz el-Yahsubi es-Sebtî, Sayfa ve Satır numaraları: 200/23.



Resim 5.88 4045 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.88 4045 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

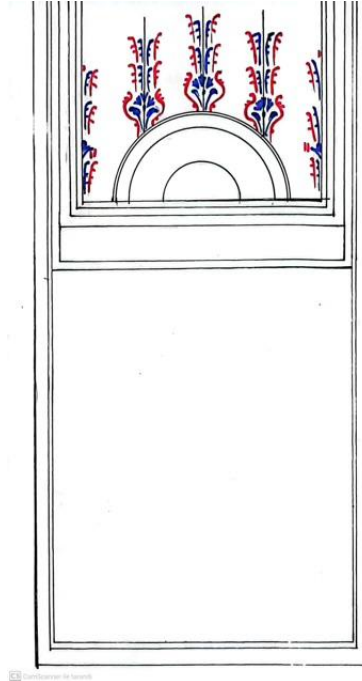
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Unvan alanı, sıvama altın zeminli rumi pafta ile çevrelenmiş olup, unvan yazısı eklenmemiştir. Ortadaki paftaya bağlı olarak her iki uçta yine sıvama altın zeminli paftalar konumlandırılmış, çevresi bitkisel motiflerle zenginleştirilmiştir. Taç alanında ise altın dallardan oluşan rumilerle bir pafta kompozisyonu oluşturulmuş, bu alanlar iki farklı zemin rengiyle ayrılmıştır. Mavi tonlarında boyanan pafta yüzeylerine penç, gonca ve yapraklardan oluşan bitkisel süslemeler yerleştirilmiş; beyaz, kırmızı ve pembe tonları tercih edilerek, tasarımda dengeli bir geçiş sağlamıştır. Taç formu ile ünvan alanı arasında kırmızı zemin üzerine “+” “-” işaretlerinden oluşan bir pervaz alanı düzenlemiştir. Sayfanın tığları bitkisel formda dendanlar üzerine yerleştirilerek kırmızı mavi ve tonlarında bezenerek kompozisyonun bütünlüğü desteklenmiştir.

5.87 4063 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: Şehru Du'â'i Hizbi'l-Bahr. Dil: Arapça. Konu: Tasavvuf kaideleri.
Müellifi: Belirtilmemiş. Sayfa ve Satır numaraları: 28b-39a/11.



Resim 5.89 4063 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



Şekil 5.89 4063 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

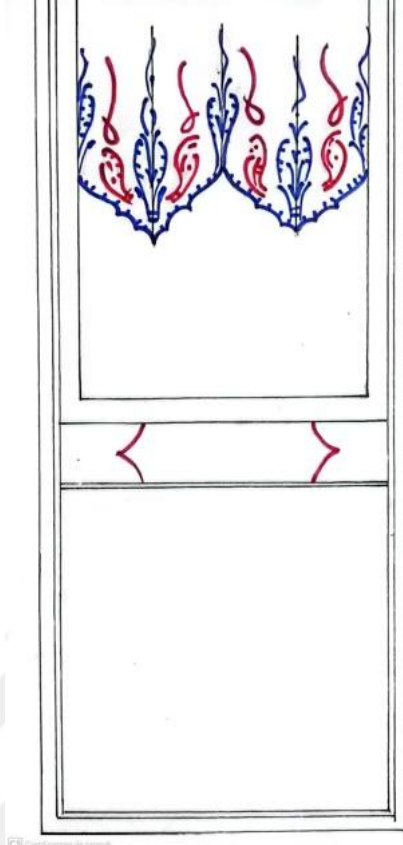
Eserin 1 “b” varağında fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Ünvan alanı sıvama altın kaplanmış olup, bu alana yazı eklenmemiştir. Taç formu dairesel formda tasarlanmış, hatayi ve penç motifleriyle süslenmiştir. Taç formu ile ünvan alanı yeşil ve mavi zemin üzerine “+” “-” işaretlerinden oluşan bir pervaz alanı ve zencerek şeridiyle çevrelenerek görsel bir geçiş sağlanmıştır. Sayfanın tığları ise bitkisel formda dairesel çizgiler üzerine yerleştirilmiş; kırmızı mavi ve tonlarında renklendirilerek kompozisyona hareketlilik kazandırılmıştır.

5.88 4096 Envanter Numaralı Eserin Tezyini Açısından İncelenmesi

Eserin Adı: İcâzetnâme. Dil: Arapça. Konu: Melâmetîlikten doğan tarikatlar. Müellifi: Seyyid Mehmed Hulûsî. Sayfa ve Satır numaraları: 14/13.



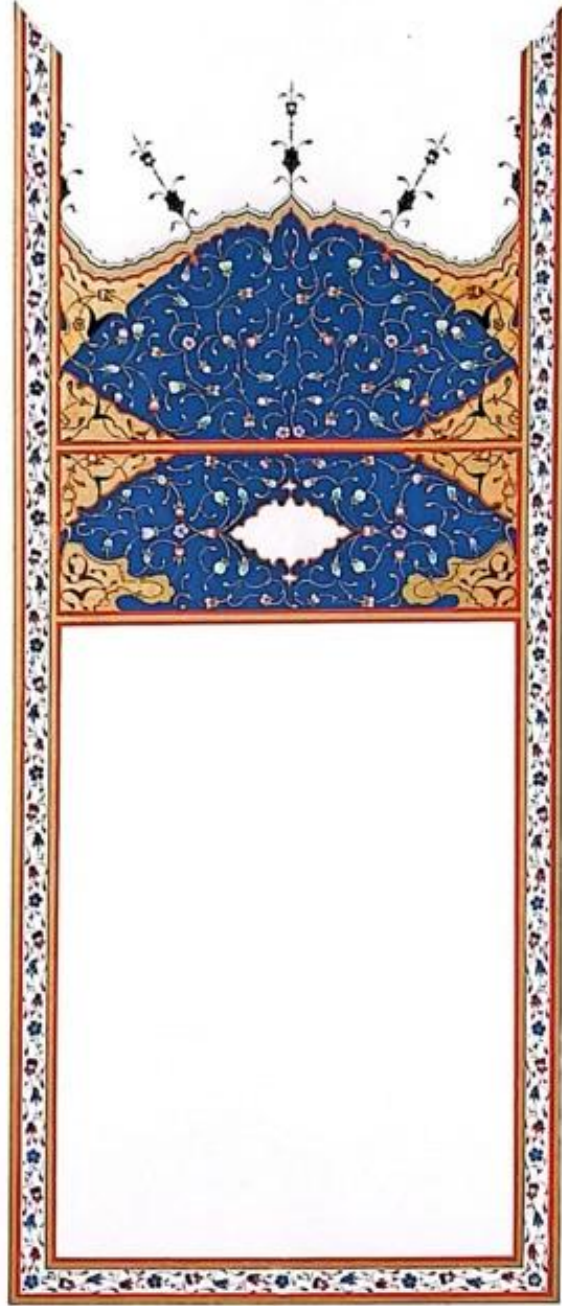
Resim 5.90 4096 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhibi



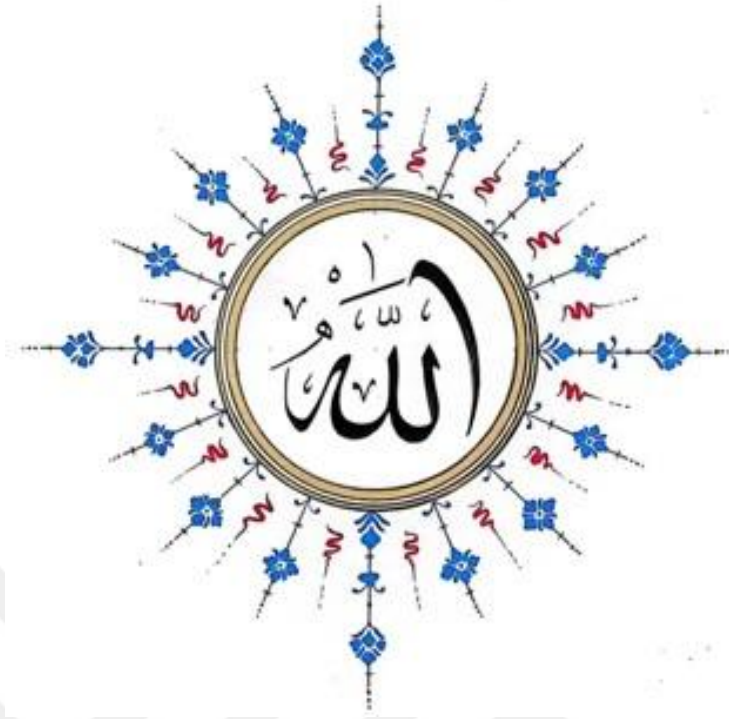
Şekil 5.90 4096 Envanter numaralı eserin 1 “b” varağı tezhip çizimi

Eserin 1 “b” varağında gösterişli bir fasılbaşı tezhibi yer almaktadır. Taç formu barok rokoko tarzında tasarlanmış olup; mavi, kırmızı ve pembe tonlarında yarı üslublaştırılmış bitkisel motiflerle bezenmiştir. Taç formu ile unvan alanı arasında örgülü zencerek şeridi yer almakta; unvan yazısı siyah mürekkeple yazılmış ve çevresi bitkisel motiflerle süslenmiştir. Sayfanın tığları bitkisel formda dendanlar üzerine yerleştirilmiş; kırmızı mavi ve tonlarında renklendirilerek kompozisyonda görsel bütünlük sağlanmıştır.

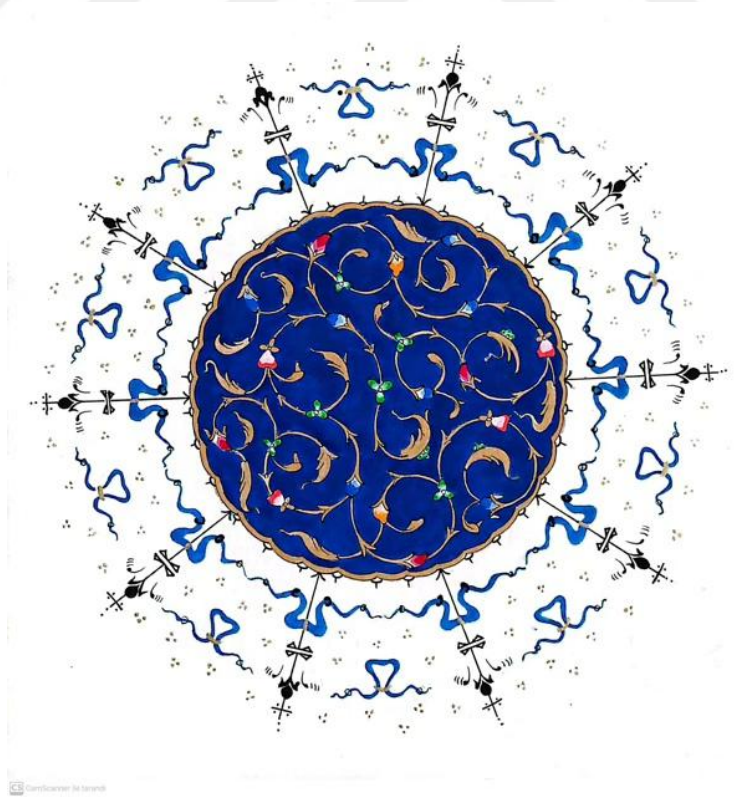
6. SANATSAL ÜRETİMLER



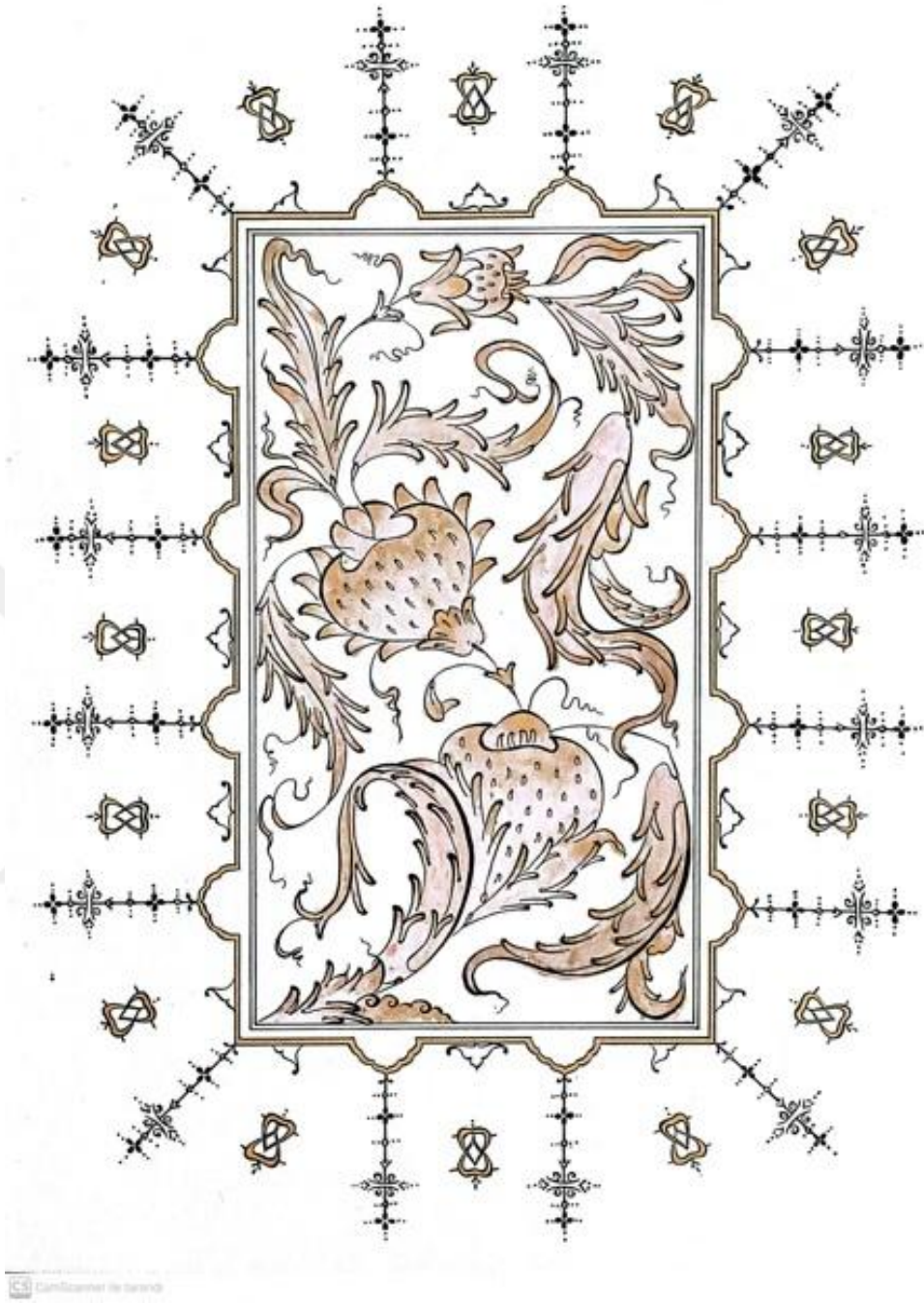
Resim 6.1 Sûrebaşı tezhibi



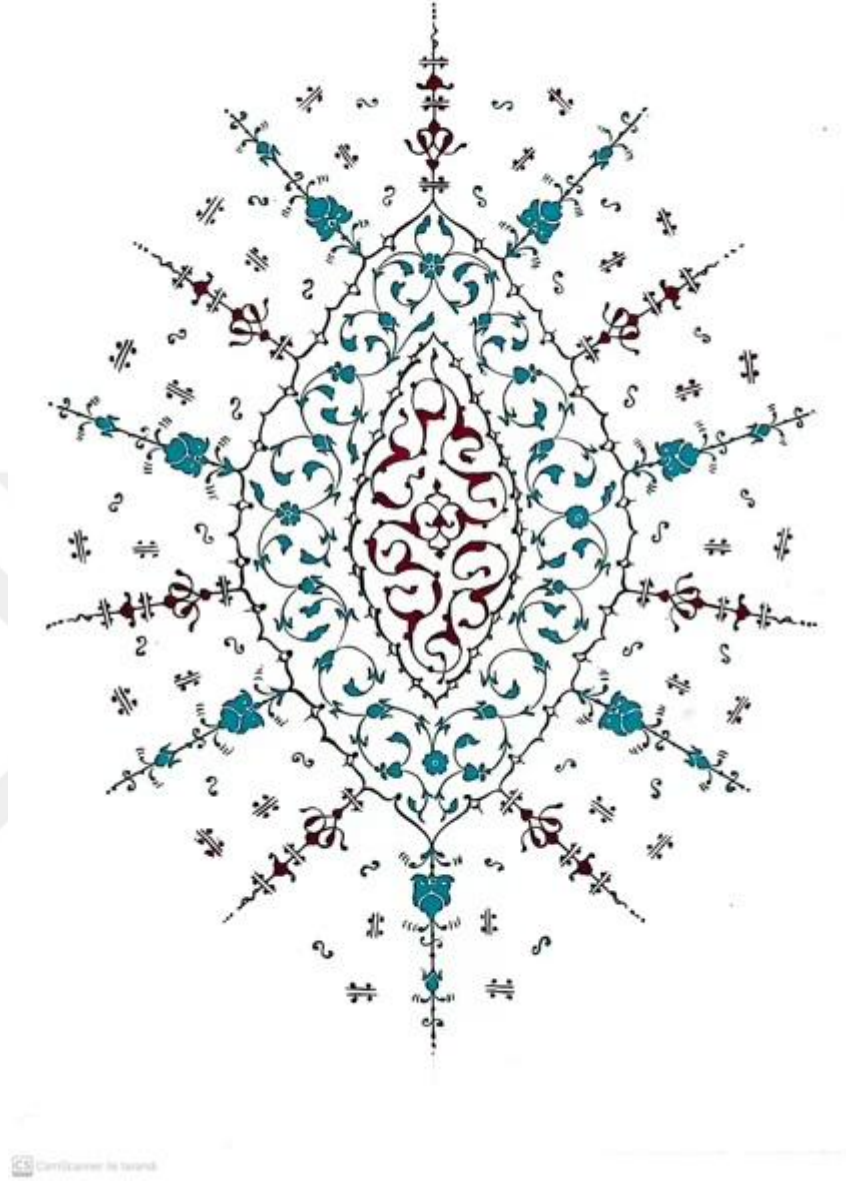
Resim 6.2 Serbest çalışmalar-1



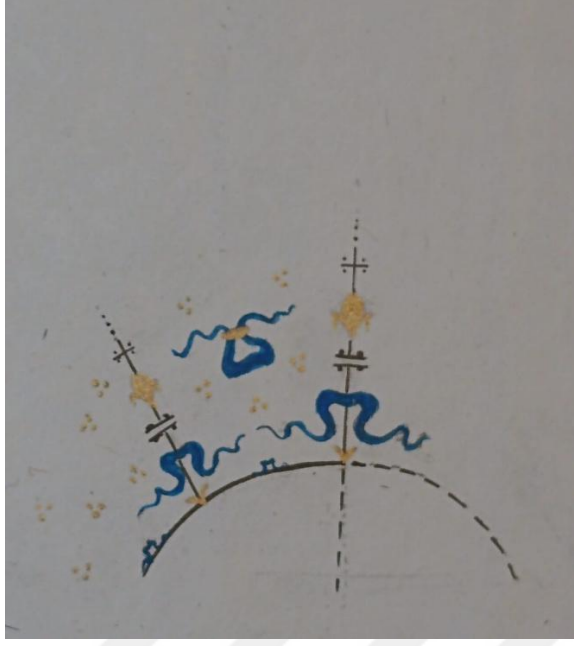
Resim 6.3 Serbest çalışmalar-2



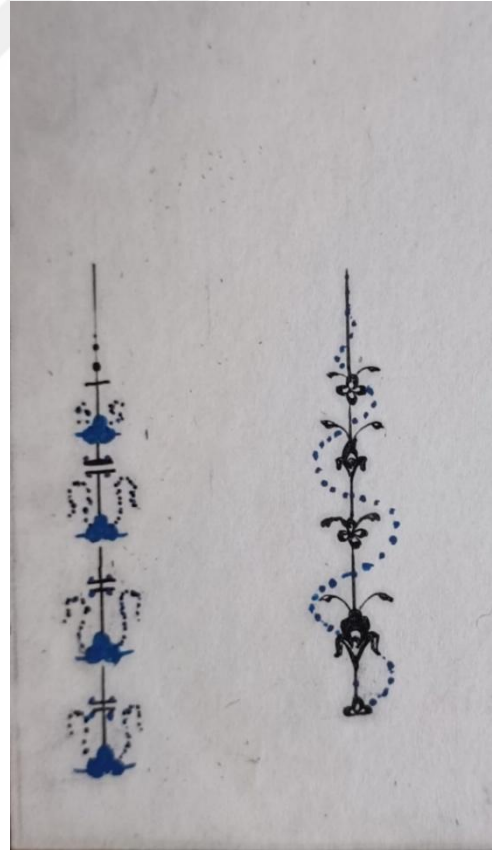
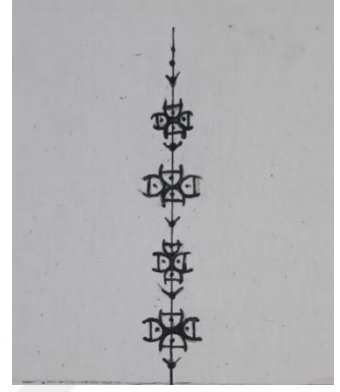
Resim 6.4 Saz Yolu



Resim 6.5 Serbest alıřmalar-3



Resim 6.6 Serbest çalışmalar-4



Resim 6.7 Serbest çalışmalar-5

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesinde korunan seksen sekiz yazma eser, bu tez çalışması kapsamında incelenmiştir. Üslup özelliklerinden hareketle farklı dönemlerde ait olduğu anlaşılan bu eserlerin, büyük çoğunluğunda istinsah tarihine dair herhangi bir kayıt bulunamamaktadır. Tezin ana konusunu oluşturan tezhipli sayfalarındaki tığ motifleri, biçimsel ve üslupsal yönleriyle analiz edilmiştir. İncelenen tezhipli eserlerdeki tığ motifleri, sadece kenar süslemesi olarak değil; kompozisyon bütünlüğünü sağlayan önemli birer tasarım unsuru olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışma ile tığların biçimsel çeşitliliği, renk tercihleri ve sayfa düzenindeki konum özellikleri detaylı biçimde incelenmiş; desen analiz ve çizimleri sayesinde motiflerin daha anlaşılır hale gelmesi sağlanmıştır. Elde edilen bulgular, tığların yalnızca dekoratif değil, aynı zamanda eserin görsel kışını yönlendiren yapısal öğeler olduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda incelenen eserlerde tığ motiflerinin yapısal çeşitliliği ve süsleme karakterleri, Türk süsleme sanatının zenginliğini ortaya koymaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, farklı yazma eser koleksiyonları ile karşılaştırılmalı analizler yapılarak tığ motiflerinin dönemsel gelişimi daha kapsamlı biçimde değerlendirilebilir. Ayrıca bu motiflerin dijital ortamda arşivlenmesi ve sınıflandırmalarına yönelik veri tabanı oluşturulması hem akademik hem de sanatsal çalışmalar için önemli bir veri kaynağı oluşturacaktır.

İncelenen 88 eserde görüldü ki; bitkisel motifli tığlar, geometrik olanlara kıyasla daha yoğun bir biçimde tercih edilmiştir. Bununla birlikte, klasik dönemde zarif ve sade formlar ön planda iken; Batı etkisinin hissedildiği XIII. ve XIX. yüzyıllarda daha gösterişli, yoğun ve figüratif süslemeler dikkat çekmektedir. Çalışmanın sonunda hem geleneksel formları koruyan hem de özgün tasarımlar barındıran sanatsal üretimler, gerçekleştirilmiştir. Bu tasarımlarda klasik teknik ve motifler esas alınmakla birlikte tığlara, modern ve kişisel bir yorum kazandırılmıştır. Sonuç olarak, tığ motifleri tezhip sanatının bütünüleyici bir unsuru olmanın ötesinde, dönemsel üslup farklılıklarını ve sanatçının yorumunu yansıtan özgün formlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu

bağlamda hazırlanan bu çalışma hem belgeleyici hem de tasarımsal bir katkı sunarak, tığ motiflerinin daha ayrıntılı incelenmesine zemin hazırlamaktadır.

- İncelediğimiz eserlerde, geometrik motiflere kıyasla bitkisel motifli tığların daha yoğun biçimde kullanıldığını görülmektedir.
- Tığların, incelediğimiz eserde estetik açıdan oldukça zengin ve özgün tasarımlarla işlendiği görülmüştür.
- Süleyman mühründen rumilere, bulutlara kadar, klasik tezhipte yer alan tüm motiflerin tığlarda da yer bulabildiği görülmüştür.
- Tığların sadece dendanlar üzerine yerleştirildiği düşünülse de aslında onlardan bağımsız olarak da tasarlanabildikleri anlaşılmıştır.
- Zarif ve incelikli tasarımlarda çift tahrir tekniğinin yaygın biçimde kullanıldığı dikkat çekmektedir.
- Tığlar çoğunlukla simetrik bir düzen içerisinde yerleştirilmiş eksik yada yıpranmış alanlarda dahi simetri kurallarına bağlı kalınarak çizimleri tamamlanmıştır.
- Bazı örneklerde tığlar, süsleyici bir detay olmasının ötesinde, tasarımı şekillendiren temel unsur konumuna gelmiştir.
- Bazı eserlerde farklı motiflerin bir arada sentezlenerek kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, bir tığda hem rumi hem de gonca motiflerinin iç içe geçtiği ve aralara geometrik motiflerin yerleştirildiği örneklere rastlanmıştır.
- Bazı klasik dönem eserlerinde, tığların dışı doğru yalnızca düz çizgilerle değil, helozenik hareketlerle de tasarlanıldığı örneklere rastlanılmıştır.

KAYNAKLAR

- Akar, A., ve Keskiner, C. (1978). *Türk süsleme tasarımlarında desen ve motif*. Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları.
- Akbaş, M., Öztekin, V., Tansı, Ü., ve Taşkapılıoğlu, M. (1991). *Tezhip sanatında tığ*. (Ö. Vesile, T. Ülker, M. Taşkapılıoğlu, Ed.), T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı.
- Aksu, H. (1999). Türk Tezhip sanatının süsleme unsurları. G. Eren, D. Çiçek, C. Oğuz, (Ed.), *Osmanlı kültür sanat* içinde (ss. 131-145). Yeni Türkiye Yayınları.
- Aksu, H. (2009). Türk süsleme sanatı motiflerinden Rumi ve Munhani. A. R. Özcan (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aşıcı, S. (2009). Kitap Dostu Bir Sultan Fatih. A. R. Özcan (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Baysal, A. F. (2010). Mushaf tezyinatının tarih içindeki gelişimi. *Marife*, 10(3), 365-386.
- Binark, İ. (1964). Türk kitapçılık tarihinde tezhip sanatı. *Türk kütüphaneciliği*, 13(3-4), 17-24.
- Birol, İ. (2009). Türk Tezhip Sanatında Desen. A.R. Özcan (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı*, içinde (s. 489-490). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Birol, İ. A. (2018). *Klasik devir Türk Tezyini sanatlarında desen*. (5. Baskı). Kubbealtı Yayınları.
- Büyükyazıcı, M., ve Eryılmaz, B. (2023). XVII ve XVIII. yüzyıl Osmanlı kitap süsleme sanatında dört çiçek: Lale, gül, karanfil ve sümbül örneği. *Social Sciences Studies*, 110, 6463-6486.
- Can, Y. ve Gün, R. (2015). *Ana hatlarıyla İslam estetiği*. Kayhan Yayınları.
- Çavuşoğlu, Ş. Ü., ve Bilgen, M. (2022). Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez kütüphanesinde Korunan Üç Adet Kur'an-ı Kerim'in Tezhiplerinin İncelenmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12 (4), 882-895.
- Çığ, K. (1949). On Sekizinci Asır Lake Tezhipcilerinden Ali Al- Ali Üskidari. *Türk Arkeoloji Dergisi* (5), 192-220.

- Çokay, M. Ö. (1997). XIII. Yüzyıl Anadolu Selçuklu halıları orta kısım motifleri: 1 motif çözümlemeye yönelik yorumlar. *Antik Dekor*, (43), 124-125.
- Çoruhlu, Y. (1993). *Türk Sanatının ABC'si*. Simavi Yayınları.
- Demircan Aksoy, Z. (2010). *XIV. Yüzyıl Anadolu Türk tezhip sanatı tasarımları*. [Doktora Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Dere, Ö. F. (2009). Hafız Osman Efendi. A. R. Özcan, (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Derman, F. Ç. (2009). Osmanlı Klasik dönem. A. R. Özcan, (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Derman, F. Ç. (2012). Tarihimizde Mushafların bezenmesi. *Diyanet İlmi Dergi*, 46(4), 137-144.
- Derman, F. Ç. (2015). İstanbul'da Tezhip sanatı, Antik Çağdan XXI. yüzyıla büyük İstanbul tarihi. *Edebiyat, Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, 7, 358-383.
- Derman, F. Ç. (2010). Tarihimizde Mushafların bezenmesi. *Diyanet İlmi Dergi*, 46(4), 137-144.
- Didinal, T. Y. (1996). *XVIII. Yüzyılda Müzehhip ve Ali Üskidari (Eserleri ve Üslûbu)*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Duran, G. (1990). *Süleymaniye Kütüphanesindeki Türk mushaflarında 16. yüzyıl serlevha tezhibi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Duran, G. (2009). 18. Yüzyıl Tezhip Sanatı. A. R. Özcan, (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Duran, G. (2018). Osmanlı Tezhip Sanatında natüralist üslûpta çiçekler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (31), s. 177-199.
- Durmuş, A. (2022). XVIII. ve XIX. Yüzyıl Tezhip Sanatında Osmanlı Modernleşmesinin İzleri: Osmanlı sarayında Türk rokoko üslubu ve ser mücellidan-ı hassa hezargradlızade Es-Seyyid Ahmed Ataullah. *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*, (22), 80-99.
- Elitok, H. (2014). *Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan hanım sultanlara ve padişahlara ait bir grup vakfiyenin hat, tezhip ve cilt bakımından incelenmesi*. [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Ersoy, A. (1988). *Türk Tezhip Sanatı*. Akbank AK Yayınları.

- Gündüz, B., ve Gündüz, H. (2023). Hz. Muhammed'in özelliklerinin yazı ile anlatımı; Hilye-i Şerifeler. *Lale*, (7), 46-59.
- Güney, G., ve Erdoğan, S. (2024). Ord. Prof. Dr. Suheyl Ünver'in kağıda dair defterleri üzerine bir değerlendirme. *Hars Akademi*, 7 (2), 111-126.
- Hatipoğlu, O., ve Karadaş, C. (2014). Tezhip Sanatında Günümüz Arayışı. *Sanat Dergisi*, (24), 53-62.
- Kaçar, Ü., ve Bilgen, M. (2021). Sûrebaşı Tezhiplerinde desen çeşitliliğini sağlayan unsurların Alanya Müzesi 487 Envanter numaralı Kur'an-ı Kerim örneğinde incelenmesi. *Art Sanat*, (16) 329-354.
- Karadaş, C. (2004). *Türk Tezhip sanatında levha tezyinatı*. Atatürk Üniversitesi.
- Kılıçkan, H. (1983). *Tarih boyunca Bezeme sanatı ve örnekleri*. İnkılap Kıtapevi.
- Konak, R. (2018). Geleneksel Türk resim sanatının güncel durumu hakkında birkaç eleştiri. *21. Yüzyılda Türk Sanatı: Meseleler ve Çözüm Önerileri Milletlerarası Sempozyum bildirileri*. (ss. 369-374). Kastamonu Üniversitesi.
- Küpeli, G. (2007). *II. Bâyezid dönemi tezhip sanatı*. [Sanatta Yeterlik Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Küpeli, G. (2009). Tezhip Sanatında yenilik arayışı II. Beyazıd dönemi. A. R. Özcan, (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mahir, B. (2009). Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu. A. R. Özcan, (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mesara, G. (2009). Kanuni Sultan Süleyman'ın Sernakkaşı Karamemi. A. R. Özcan, (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özbek, B., ve Bilgen, M. (2022). Kayseri Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi'nde korunan 18. yüzyıla ait beş adet yazma eserin tezyini açıdan incelenmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12 (4), 692-710.
- Özbek, B., ve Bilgen, M. (2023). Kayseri Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi'nde korunan 1303/2, 1303/3 ve 1303/4 envanter numaralı el yazmalarının tezhipli sayfalarının incelenmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 13 (4), 778-793.
- Özcan, A. R. (2009). Tezhip sanatında tasarım kurgusu. A. R. Özcan, (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Özsayiner, Z. C. (1999). *Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesinde Bulunan Tezhipli Kur'an-ı Kerimler*. Vakıflar Genel Müdürlüğü.
- Perçem, E. (2013). Mushaf Tezhibinin Uygulama Üzerine Bir Çalışma. *Kolektif Osmanlıdan Günümüze Kur'an ve Hüsn-i Hat* içinde (s. 735-754). Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları.
- Şaştım, Y. A. (2023). *Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 04820 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerîmin Tezhip Sanatı Bakımından Değerlendirilmesi*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Tanıncı, Z. (2009). Başlangıcından Osmanlıya Tezhip Sanatı. A. R. Özcan, (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Taşkale, F. (1990). *Tezhip sanatı ve tezhip sanatçısı Rikkat Kunt*. [Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Taşkale, F. (1994). *Türk Tezhip sanatının kullanım alanları*. [Sanatta Yeterlilik Tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Taşkale, F. (2009). 20. Yüzyıl Tezhip Sanatı. A. R. Özcan, (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı* içinde (ss. 417-435). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Taşkale, F. (2010). *Gelenekten geleceğe tezhip sanatında bir yolculuk*. [Çevrim-içi: http://ismek.ist/files/ismekOrg/File/ekitap/el_sanatlari/dergi9.pdf], Erişim Tarihi: 10.02.2025.
- Temiz, M. (2019). *Tezhip sanatında görülen üslupların tarihsel süre içerisindeki tasnifi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Temiz, M. (2021). Tezhip sanatındaki üslupları incelerken kullanılması gereken metodlar ve tasnifler. *Lale* (4), 6-33.
- Tuncel, M. (2002). *Osmanlı Dönemi tezhip sanatında Barok- Rokoko üslubu (18.- 19. yüzyıl)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.
- Tüfekçi, S. K. (2020). Türk Tezhip Sanatında Rokoko Etkisi. *Lale Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi*, 1 (2), 12-24.
- URL-1 (2025). <http://www.kastamonu.yek.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.04.2025.
- Yağmurlu, H. (1973). Tezhip sanatı hakkında genel açıklamalar ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde imzalı eserleri bulunan tezhip ustaları. *Etnografya Dergisi*, (63), 79-116.



EKLER

**EK A Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesindeki Tezhipli Eserlerdeki
Tığların Motif ve Bezeme Özellikleri**

Envanter Numaraları ve Varak Numaraları	Kullanılan Motifler									Uygulandığı Alanlar			
	Geometrik Motifler	Rumi	Bulut	Bitkisel Formlar	Hatayi	Penç	Gonca	Yaprak	Haçer Yaprak	Serlevha	Zahriye	Sûrebaşı	Dış Kenar Pervaz
117 (1“b”)	x			x								x	
169 (1“b”, “a”)				x								x	
207 (1“a”)				x								x	
578 (1“b”)				x								x	
776 (1“b”)				x								x	
814 (1“b”)				x								x	
895 (1“b”)				x								x	
900 (1“b”)				x								x	
903 (1“b”)				x								x	
929 (2“a”)	x			x							x		x
1130 (1“b”)				x								x	
1133 (1“b”)				x								x	
1154 (1“b”)				x								x	
1186 (1“b”)				x		x		x				x	
1254 (1“b”)	x			x								x	
1255 (1“b”, 2“a”)				x								x	
1289 (1“b”)				x								x	
1314 (1“b”)		x		x								x	
1324 (1“b”)	x											x	
1328 (1“b”)				x	x			x				x	
1387 (1“b”)				x		x		x				x	
1389 (1“b”)				x		x		x				x	
1404 (1“b”)				x				x				x	
1544 (1“b”)								x				x	
1550 (1“b”)				x	x							x	
1558 (1“b”)	x			x								x	
1564 (1“b”)				x								x	
1569 (1“b”)				x				x				x	
1570 (1“b”)				x		x		x				x	
1579 (1“b”)				x				x				x	
1581 (1“b”)				x								x	
1589 (1“b”)				x		x		x				x	
1647 (1“b”)				x			x	x				x	
1954 (1“b”)				x		x						x	
2015 (1“b”)				x				x				x	
2036 (1“b”)				x	x	x						x	
2058 (1“b”)				x				x				x	
2141 (1“b”)				x								x	
2148 (1“b”)				x								x	

Ek A'nın devamı

Envanter Numaraları ve Varak Numaraları	Kullanılan Motifler									Uygulandığı Alanlar			
	Geometrik Motifler	Rumi	Bulut	Bitkisel Formlar	Hatayi	Penç	Gonca	Yaprak	Hançer Yaprak	Serlevha	Zahriye	Sûrebaşı	Dış Kenar Pervaz
2153 (1“b”)				x	x			x				x	
2156 (1“b”)								x				x	
2187 (1“b”)				x								x	
2454 (1“b”)				x	x			x				x	
2538 (1“b”)	x											x	
2703 (1“b”, 2“a”)				x								x	
2745 (1“b”)				x		x						x	
2788 (1“b”)	x											x	
2816 (1“b”)				x	x			x				x	
2817 (1“b”, 2“a”)				x	x			x		x			
2836 (1“b”)	x			x								x	
2851 (1“b”)				x								x	
2859 (1“b”)				x				x				x	
2873 (1“b”)				x	x			x				x	
2881 (1“b”)	x			x								x	
2882 (1“b”)				x		x						x	
2894 (2“a”)	x			x				x				x	
2946 (1“b”)		x		x								x	
3003 (1“b”)				x				x				x	
3004 (1“b”, 2“a”)				x	x			x				x	
3007 (1“b”)				x								x	
3012 (1“b”)				x	x			x				x	
3013 (1“b”)				x				x				x	
3040 (1“b”)				x	x	x						x	
3097 (1“b”)		x		x								x	
3179 (1“b”)				x	x							x	
3187 (1“b”)				x								x	
3247 (1“b”)				x		x	x	x				x	
3249 (1“b”)				x								x	
3265 (1“b”)				x								x	
3351 (1“b”)				x				x				x	
3382 (1“b”)	x			x				x				x	
3435 (1“b”)				x				x				x	
3448 (1“b”)	x			x								x	
3595 (1“b”)	x			x								x	
3597 (1“b”, 2“a”)	x			x				x		x			
3638 (1“b”)				x	x		x	x				x	
3661 (1“b”)	x			x								x	
3704 (1“b”)				x								x	
3728 (1“b”)				x								x	

Ek A'nın devamı

Envanter Numaraları ve Varak Numaraları	Kullanılan Motifler									Uygulandığı Alanlar			
	Geometrik Motifler	Rumi	Bulut	Bitkisel Formlar	Hatayi	Penç	Gonca	Yaprak	Hançer Yaprak	Serlevha	Zahriye	Sûrebaşı	Dış Kenar Pervaz
3756 (1“b”)				x				x				x	
3882 (1“b”)				x								x	
3964 (1“b”)				x								x	
3989 (1“b”)				x				x				x	
3990 (1“b”)				x				x				x	
4045 (1“b”)				x				x				x	
4063 (1“b”)				x				x				x	
4096 (1“b”)				x								x	